

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
WYŻSZA SZKOŁA HOTEŁARSTWA I GASTRONOMII (Познань, Польща)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II Міжнародної науково-практичної конференції

«Інформація та соціум»

(28 квітня 2017 р.)

**ДОНЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

1937

Вінниця
ДонНУ імені Василя Стуса
2017

УДК 001.102:314/316
ББК У212.86в641
І-74

*Друкується за рішенням вченої ради факультету
математики та інформаційних технологій
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Протокол № 9 від 25 квітня 2017 р.).*

Голова редакційної колегії:

Анісімова О. М. – завідувач кафедри інформаційних систем управління
ДонНУ, д-р екон. наук, проф.

Члени редколегії:

Пелещин А. М. – завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», д-р техн. наук, професор;

Гомотюк О. Є. – завідувач кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету, д-р іст. наук, професор;

Коралевській Якуб (Koralewski Jakub) – Rector, Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii (Познань, Польща), PhD;

Прігунов О. В. – заступник декана факультету математики та інформаційних технологій, доцент кафедри інформаційних систем управління;

Лукаш Г. П. – професор кафедри інформаційних систем управління, д-р філол. наук., професор;

Щербіна О. С. – відповідальний секретар, доцент кафедри інформаційних систем управління, канд. екон. наук.

І-74 Інформація та соціум: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції / редкол.: О. М. Анісімова (голова), А. М. Пелещин, О. Є. Гомотюк, Якуб Коралевській та ін. – Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. – 96 с.

У матеріалах II Міжнародної науково-практичної конференції висвітлено різні аспекти історії, теорії і практики інформаційної, бібліотечної та архівної справи, інформаційного менеджменту в організаціях та прикладні аспекти застосування інформаційних технологій. Основні рубрики охоплюють широкий спектр проблем сучасного українського документознавства, міжкультурної та міжособистісної комунікації.

Збірник розраховано на наукових працівників, спеціалістів інформаційної сфери, викладачів, аспірантів і студентів.

УДК 001.102:314/316
ББК У212.86в641

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2017
© Колектив авторів, 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТ-ЕКОНОМІКА-БІЗНЕС

Калініна С. П., Давидюк Л. П.

ПЕРЕДУМОВИ КОНКУРЕНЦІЇ ЗА ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ:
МОЛОДІЖНИЙ СЕГМЕНТ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ..... 7

Макогон Ю. В.

УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ
ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЦЕПОЧЕК УКРАИНЫ В ЧЕРНОМОРСКОЙ ЗОНЕ 10

Московкіна І. С.

ПРОБЛЕМИ ЯКІСНОЇ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ..... 13

Сапельнікова Н. Л.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ 15

Слободянюк Н. О.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 18

Солоха Д. В., Белякова О. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ
ВНУТРІШНЬОВИРОБНИЧОГО УПРАВЛІННЯ..... 21

СЕКЦІЯ 2 ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, МАРКЕТИНГ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ТА ПОСЛУГ

Лькова О. Г.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ БЕНЧМАРКІНГУ 24

Сапцикая І. К.

ІНФОРМАЦИОННЫЙ АСПЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ
НА ПРЕДПРИЯТИИ 26

СЕКЦІЯ 4
АРХІВНА ТА БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Божук Л. В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПОТРЕБ АРХІВНИХ УСТАНОВ 29

Ковальська Л. А.

ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В СИСТЕМІ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 31

Курченко Т. Є., Паскал Ж. В.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В
НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ 34

Настенко Л. Г., Яценко О. М.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК МЕХАНІЗМ
УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ БІБЛІОТЕКИ З КОРИСТУВАЧАМИ 37

Халецька Л. П.

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК: МІЖНАРОДНИЙ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ «BIBLIOTHECA UNIVERSALIS» 40

Чередник Л. А.

ІНТЕРНЕТ-ЛІТЕРАТУРА ЯК ФЕНОМЕН ХХІ СТОЛІТТЯ 42

Юрченко В. О.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДІЛОВОДСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.:
ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ ПИТАННЯ 45

СЕКЦІЯ 5
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТОЗНАВСТВІ

Анісімова О. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 49

Бездрабко В. В.

ФОНДУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ 52

Грінберг Л. Ф.

ЛОКАЛЬНІ ТА «ХМАРНІ» ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ
УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТООБИГУ 55

Передерій І. Г., Бережний А. В.

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТА
ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУВАННЯ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ
ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ М.Е.Доk) 57

Щербіна О. С.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ 60

СЕКЦІЯ 6 БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Аровіна М. П.

ЗАХИСТ ІНСТРУМЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ 63

Лаверентьєва Л. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 65

Мальцева И .В.

ОСОБЕННОСТИ БЕЗОПАСНОСТИ ИНТЕРНЕТ-БАНКИНГА 68

СЕКЦІЯ 7 ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Біловус Л. І.

КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ США
(НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ) 71

Зайцева Н. В.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ГОТЕЛЯМИ УКРАЇНИ..... 74

Лукаш Г .П.

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОМОВНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ КОМП'ЮТЕРНИХ
ПРОГРАМ 76

Михайлик Р. П.

РОЗВИТОК І ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ 78

Серкова Г. М.

ВИБІР ІНТЕГРОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЯК ОПТИМАЛЬНИЙ
НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 81

<i>Філіпішин І. В.</i>	
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	84
<i>Коралевский Я.</i>	
ДЖАДИДИЗМ – СИСТЕМА КРЫМСКОТАТАРСКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	87
<i>Goroviy D.</i>	
THE SPECIFIC FEATURES OF A WORKING CAPITAL TURNOVER AT THE ENTERPRISES OF UKRAINE.....	88
<i>Вернигора О. І.</i>	
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ EHEALTH В УКРАЇНІ	90
<i>Горячова Н. В.</i>	
НЕСТАНДАРТНЕ МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	91

СЕКЦІЯ 1

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТ–ЕКОНОМІКА–БІЗНЕС

*Калініна С. П., д-р екон. наук, професор,
Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України,
м. Київ*

*Давидюк Л. П., канд. екон. наук,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПЕРЕДУМОВИ КОНКУРЕНЦІ ЗА ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ: МОЛОДІЖНИЙ СЕГМЕНТ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Сучасний етап світогосподарського розвитку характеризується якісною зміною можливостей та умов задоволення попиту на працю, що в умовах інтернаціоналізації трудоворесурсної сфери веде до посилення конкуренції за людські ресурси. Відповідно зростає важливість аналізу аспектів формування і розвитку міжнародного ринку праці, серед яких особливе місце належить молодіжному сегменту останнього як визначальному компоненту формування людського потенціалу та перспективного розвитку світової економіки.

У другій половині ХХ ст. спостерігається прискорений розвиток галузей, пов'язаних з формуванням людського капіталу (освіта, наука, культура, охорона здоров'я), причому центри продукування останнього є сконцентрованими в розвинутих країнах, де на їхнє функціонування витрачаються величезні обсяги коштів [1, с. 35]. Під впливом конкуренції за людський потенціал це призвело до певних зрушень в структурі міжнародної інтелектуальної міграції, про що мова піде нижче.

Конкуренція за людський потенціал є результатом підвищення вимог до якісних показників робочої сили, що у поєднанні з проявами останньої світової економічної кризи негативно вплинуло на збільшення показників безробіття на світовому ринку праці, динаміка абсолютних значень якого свідчить про негативну тенденцію перевищення не тільки кризових, а й докризових показників (2001 р. – 176,7 млн безробітних, 2014 р. – 201,8 млн). Незважаючи на певну стабілізацію рівня безробіття протягом 2012–2014 рр. (рівень безробіття був незмінним і становив 6 %), даний показник також є вищим за докризовий рівень (5,5 %).

Основний вплив на зростання чисельності і рівня безробіття, безумовно, спричинила світова економічна криза. За даними МОП, середні темпи зростання безробіття по країнах Групи-20 у березні 2009 р. становили 9,5 % (у порівнянні з 1,5 % у березні 2008 р.), загальна кількість безробітних у 2009 р. була на 23,6 % більше, ніж в аналогічному періоді 2008 р. Якщо обмежити часовий аналіз міжнародного ринку праці періодом настання кризи, то рівень безробіття в 31 країні з 34 держав (включаючи 16 з 17 країн Групи-20), за якими наявними є щоквартальні або щомісячні дані, за 2009 р. був вищим рівень, який спостерігався роком раніше [2, с. 114].

Щодо молодіжного безробіття, то відповідні показники в декілька разів перевищують рівень безробіття серед дорослого населення (13,1 % проти 4,6 % у 2014 р.), причому дана тенденція зберігалася протягом всього досліджуваного періоду (2001–2014 рр.). З урахуванням територіальних диспропорцій у рівні економічної активності молоді на міжнародному ринку праці, питання аналізу розвитку молодіжного сегменту ринку праці набуває особливої актуальності в контексті конкуренції за людський потенціал у світовому масштабі.

Важливість дослідження конкуренції за людський потенціал у молодіжному сегменті міжнародного ринку праці визначається також тим, що у світовій економіці зростає частка осіб старшого працездатного віку. Так, на сьогодні частка осіб у віці старше 65 років складає близько 17 %, до 2020 р. цей показник зросте до 20 %, а до 2050 р. – до 25–30 % загальної чисельності населення при стабілізації на рівні 50 % частки осіб старше 50 років [3, с. 241]. Відбулось це через те, що в розвинутих країнах упродовж 1960–2008 рр. спостерігалось майже двократне зниження коефіцієнта народжуваності, внаслідок чого нині неможливо забезпечити навіть простого відтворення населення. [4, с. 278–279]. Зокрема, в Європі до 2050 р. населення у віці старше 64 років може сягнути 51 % загальної чисельності населення. [2, с. 107].

При цьому рівень економічної активності молоді є значно нижчим за доросле населення (47,4 % проти 68,2 % у 2014 р.), а рівень безробіття серед молодих людей є майже втричі вищим за рівень безробіття серед дорослих (4,6 % проти 13,1 % у 2014 р.), що свідчить про те, що серед молодих безробітних, по-перше, низьким є рівень працевлаштування в країнах походження, по-друге, що серед даної категорії значною є кількість тих, хто належить до так званих «зневіренних» безробітних вже у молодому віці. Оскільки саме безробіття серед молоді, особливо високопрофесійної, що є найбільш мобільним сегментом ринку праці, створює потенційні міграційні потоки, цілком закономірно є ситуація, коли в структурі обсягів трудової міграції спостерігається збільшення частки осіб з високим рівнем освіти і фахової підготовки.

Міграція висококваліфікованих кадрів в розвинуті країни (США, Великобританію, Німеччину, Францію тощо) стала характерним явищем другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. Так, частка іноземців серед інженерів у США становить понад 10 %, лікарів – понад 20 %; близько 80 % студентів з неєвропейських країн, які навчаються в США, після навчання не повертаються на батьківщину. У Великобританії зосереджені лікарі індійського походження, частка яких становить приблизно 35 %, у Франції – фахівці з країн Північної Африки та Індокитаю [5, с. 74].

Зазначена ситуація спостерігається навіть за тих умов, що реформи в сфері освіти є центральним елементом європейської внутрішньої політики, а створення єдиного загальноєвропейського освітнього простору декларується як один з основних напрямків діяльності ЄС. При цьому інвестиції в людський капітал визнаються пріоритетними на державному рівні, а стратегія навчання впродовж всього життя (*lifelong training*) є основоположною, оскільки дозволяє більш оперативно реагувати на зміни, наявні на ринку праці країн-членів ЄС-27 [1, с. 247].

Таким чином, в умовах, коли світовий ринок праці зазнає суттєвих трансформацій в контексті якісних структурних змін у сукупній робочій силі, рівні інтелектуалізації праці, рівні професійно-кваліфікаційної підготовки кадрів, територіальної мобільності робочої сили, значення молодіжного сегменту ринку праці кардинально зростає. Унаслідок демографічної асиметрії між економічно розвинутими країнами та рештою країн, у перших спостерігається зростання загального та структурного дефіциту робочої сили. Одночасно відбувається суттєве збільшення вимог до якості робочої сили та підвищення попиту на висококваліфіковану робочу силу, що призводить до зростання конкуренції за людський потенціал, перш за все, у високоінтелектуальному сегменті – серед осіб з високим рівнем освіти та фахової підготовки.

Найбільш активне зростання мобільності робочої сили спостерігається в молодіжному сегменті світового ринку праці, що призводить до інтенсифікації процесів міжкрайового переміщення робочої сили на сучасному етапі розвитку світової економіки та інтернаціоналізації трудових потоків, і спричиняє посилення конкуренції за людський потенціал у міжнародному масштабі. За таких умов актуалізується питання доцільності запровадження на міжнародному ринку праці компенсаторних угод за використання робочої сили іноземного походження з країнами-реципієнтами, що вимагатиме визначення перспективних напрямів вдосконалення відповідного нормативно-правового та інституційного забезпечення на наднаціональному та національному рівні.

Список використаних джерел

1. Римаренко Ю. І. Міжнародне міграційне право (Серія: Міграційні процеси у сучасному світі) / Ю. І. Римаренко. – К.: КНТ, 2007. – 640 с.
2. Калініна С. П. Розвиток міжнародного ринку праці: глобалізаційний аспект / С. П. Калініна, Ю. О. Гетьманенко, Л. П. Давидюк; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора С. П. Калініної. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 240 с.
3. Філіпенко А. С. Світова економіка / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. А. Рогач та ін. – К.: Либідь, 2007. – 640 с.
4. Kapur D. Remittances: The New Development Mantra / D. Kapur. – NY, Geneva: UNCTAD, 2009. – G-24 DPS. – № 9.
5. Калініна С. П. Трансформація міжнародного ринку праці в умовах глобальних зрушень / С. П. Калініна, Ю. О. Гетьманенко, О. С. Гайдаш; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора С. П. Калініної. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 240 с.
6. Tremblay K. Student Mobility Between and Towards OECD Countries: a comparative Analysis / K. Tremblay // International Mobility of the Highly Skilled. – Paris OECD, 2009.

УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЦЕПОЧЕК УКРАИНЫ В ЧЕРНОМОРСКОЙ ЗОНЕ

Наша страна весьма привлекательна для перевозок транзитных грузов в направлении Европа–Азия и Север–Юг, учитывая, что через территорию Украины проходит ряд международных транспортных коридоров. Таким образом, стремительный рост мирового внешнеторгового оборота в значительной степени определяет главные направления развития и украинского транспортно-логистического рынка. В этих условиях перед Министерством транспорта и связи особую актуальность приобретает вопрос реализации политики, направленной на решение. В первую очередь это касается мультимодальных контейнерных и контрейлерных маршрутов в рамках международных транспортных коридоров, таких как Северное море, Балтика–Черное море, ТРАСЕКА, Европа–Азия, «Шелковый путь». По своим возможностям железнодорожный транспорт уступает морскому, но перегруженность традиционных маршрутов, когда возникают новые регионы, генерирующие грузопотоки, такие как Западный Китай, Северная Индия и другие, обуславливает необходимость развития существующих и формирования новых логистических маршрутов.

На данный момент такие «узкие места» – ограниченная пропускная способность отдельных участков железных дорог, задержки при пересечении границ, перегрузки с одного вида транспорта на другой и технологические сбои, что, в свою очередь, снижает качество услуг. Стратегия формирования мультимодальных логистических маршрутов должна базироваться на повышении роли энерго-сберегающих и экологических видов транспорта: железнодорожного, морского, речного. Удельный расход топлива этих видов транспорта на порядок ниже, чем автомобильного. Между тем в Украине сложилась негативная тенденция строительства складских логистических комплексов вдали от железнодорожных и водных магистралей, то есть ориентированных только на автомобильный транспорт. Министерство, к сожалению, пока не проводит активной политики по целенаправленному формированию сети логистических терминалов. Необходима согласованная с местными органами власти политика выделения земельных участков для строительства складских логистических комплексов вблизи железнодорожных путей, на основных пограничных станциях. Для этого «Укрзалізниці» необходимо сохранять сеть подъездных путей и подготовить предложения органам местного самоуправления по оптимизации размещения складских логистических комплексов, исходя из требований максимального использования железнодорожного транспорта для подвоза и вывоза грузов.

Основные задания, которые стоят сегодня перед транспортной отраслью и требуют безотлагательного решения, следующие: обоснованный прогноз увеличения объемов транспортной работы, который будет соответствовать росту ВВП Украины и ее внешнеторговому обороту, а также прогнозируемым транзитным потокам; сформированная на основе этого прогноза Программа комплексного

развития железнодорожной инфраструктуры, портовых перерабатывающих комплексов, припортовых железнодорожных станций и подходов к ним, а также автомобильных дорог; реализация концепции и стратегических программ реформирования и развития всех видов транспорта; разработка и реализация инвестиционных проектов развития инфраструктуры; усовершенствование системы регулирования транспортных тарифов; создание общего информационного поля для всех участников транспортного процесса; формирование оптимальной сети логистических центров в Украине.

Важнейшими проектами и задачами, на реализации и решении которых сосредоточено внимание, как самих стран Черноморского региона, так и Европейского Союза и Организации Объединенных Наций, являются: разработка и реализация системы трансчерноморских интермодальных линий с использованием наиболее эффективного международного опыта; завершение формирования, реконструкция и строительство кольцевого автотранспортного коридора вокруг Черного моря; налаживание системы функционирования трансчерноморских морских и кольцевых сухопутных перевозок с использованием наиболее эффективного европейского опыта.

Во второй половине 2016 года первая из этих задач получила дополнительную конкретизацию по предложению Министерства транспорта России в виде освоения новейшего средиземноморского, балтийского и скандинавского опыта в создании и развитии трансчерноморских грузовых и пассажирских паромных перевозок.

В связи с этим необходимо отметить, что трансчерноморские морские перевозки обеспечивают решение трех важнейших задач: осуществление торговых связей между Европой и Азией через Черноморский регион; обслуживание внешней торговли Черноморских стран с государствами других континентов путем широкомасштабных морских перевозок через пролив Босфор и Средиземное море; обеспечение торговли черноморских стран между собой через соответствующие порты.

Из этих портов ключевыми опорными пунктами интермодальных линий являются Варна и Бургас в Болгарии; Констанца в Румынии; Измаил, Ильичевск, Одесса, Южный (Терминал ТИС), Скадовск, Евпатория, Керчь и Мариуполь в Украине (на период 2014 г.); Новороссийск, Кавказ и Сочи в России, Потти и Батуми в Грузии; Стамбул (терминалы Кумпорт и Марпорт), Самсун, Трабзон, и Дериндже (на мраморном море) – в Турции. Именно эти порты в настоящее время достаточно широкомасштабно участвуют в приеме и обработке судов-контейнеровозов, железнодорожных и автомобильных паромов. Ключевыми опорными пунктами для расширения и развития круизного бизнеса в регионе Черного моря в настоящее время служат Бургас (включая Несебр), Варна, Констанца, Одесса, Севастополь, Ялта, Новороссийск, Сочи, Батуми и Стамбул. Сотрудничество именно этих портов с судовладельческими компаниями, экспедиторами, агентами и туроператорами должно стать и в значительной мере уже является опорной базой для развития трансчерноморских магистралей и круизного бизнеса в нашем регионе. Инвестиции в развитие именно этих портов, в строительство и реконструкцию именно в них соответствующих терминалов, а также сухопутных

(железнодорожных и автомобильных подходов к ним) представляет первостепенный интерес для инвесторов, основных банков, кредитующих реализацию транспортных проектов в регионе и государственных органов соответствующих стран.

С учетом весьма ограниченной пропускной способности пролива Босфор и достаточно быстро обостряющейся ситуации вокруг проблемы безопасности мореплавания в проливе, который расположен в центре шестнадцатимиллионного города, располагающегося фактически на двух континентах (Европе и Азии). Весьма важной транспортной задачей на ближайшие годы и десятилетия является переключение грузопотоков между странами Черноморского и Балтийского регионов с морских путей вокруг Европы на интермодальные сухопутные перевозки между портами Украины и Прибалтийских государств: Литвы, Латвии, Эстонии и частично Польши, а также между портами Болгарии и Румынии на Балканском полуострове и портами Польши, Германии и Нидерландов в регионе Балтийского и Северного морей.

В связи с этим большое значение имеет развитие системы скоростных железнодорожных маршрутных поездов (block-train). Эту задачу впервые выдвинули транспортники прибалтийских стран при активной поддержке «Укрзалізниці» и Министерства транспорта Украины (в настоящее время Министерство инфраструктуры). Идея такого переключения грузопотоков активно поддерживается странами Европейского Союза с опорой на болгарские и румынские порты на юге и польские, немецкие и нидерландские порты на севере. Надо прямо сказать, что определенную конкуренцию этим перевозкам составят сухопутные транспортные пути между европейскими странами и Турцией через мосты над Босфором и тоннель под Босфором.

Список использованных источников

1. Все порты и терминалы Черноморско-Азовского бассейна [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://portsukraine.com/node/2531>

2. У 2011 році українськими морськими портами перероблено майже 114 млн тонн вантажів [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://portovik.wordpress.com/2012/01/26/y-2011-roci-ukrainськими-morsькими-portami/>

3. Стратегія розвитку морських портів до 2015 року. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.ameu.org.ua/index.php?id=38&L=2&tx_ttnews\[pointer\]=8&tx_ttnews\[tt_news\]=419&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=147a262f52](http://www.ameu.org.ua/index.php?id=38&L=2&tx_ttnews[pointer]=8&tx_ttnews[tt_news]=419&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=147a262f52)

4. Макогон Ю. В. Состояние и возможности развития торгового флота Украины в зоне Черноморского экономического сотрудничества // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сборник научных трудов. – Донецк, 2011. – Т. 2. – с. 440–453.

5. Макогон Ю. В. Развитие морского транспорта в государствах членах ЧЭС: проблемы и перспективы – украинский аспект // Сборник научных трудов «Проблемы и перспективы сотрудничества между странами юго-восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ» Том 1. – Севастополь–Донецк : ДонНУ, РФ НИСИ в г. Одесса, РФ НИСИ в г. Донецк, 2009. – С 16–22.

6. Механізми організації чорноморського економічного союзу в стимулюванні розвитку портів України: монографія / Ю. В. Макогон, А. Ф. Лысьий, В. В. Барышнікова і др.; под. ред. Ю. В. Макогона. – Донецьк: ДонНУ, 2013. – 322 с.

Московкіна І. С.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ПРОБЛЕМИ ЯКІСНОЇ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Інформація як новий «основний ресурс» наділена властивістю безмежності, що надає їй характеру не ресурсу, а споживчого попиту. Якщо власник певного предмету, продавши його, втрачає на нього права, то після продажу інформації вона все-таки залишається у нього. Більше того, інформація стає ціннішою, чим більше людей володіють нею. Інформація не має явної форми кінцевого використання, так само, як жоден вид кінцевого використання не потребує специфічного виду інформації і не залежить від жодного конкретного виду інформації.

У ході інформаційного процесу інформація, що циркулює на підприємстві або в організації, піддається тій чи іншій обробці залежно від роду їхньої діяльності. Обробка інформації полягає в отриманні одних «інформаційних об'єктів» з інших «інформаційних об'єктів» шляхом виконання деяких алгоритмів і є однією з основних операцій, здійснюваних над інформацією, і головним засобом збільшення її обсягу і різноманітності. У процесі обробки інформація може бути первинною і вторинною, проміжною і результативною, при цьому оброблювані дані перетворюються з одного виду в інший.

На самому верхньому рівні можна виділити числову і нечислову обробку. У зазначені види обробки вкладається різне трактування змісту поняття «дані». При числовій обробці використовуються такі об'єкти як змінні, вектори, матриці, багатовимірні масиви, константи і т. ін. При нечисловій обробці об'єктами можуть бути файли, записи, поля, ієрархії, мережі, відносини і т. ін. Інша відмінність полягає в тому, що при числовій обробці зміст даних не має великого значення, в той час як при нечисловій обробці нас цікавлять безпосередні відомості про об'єкти, а не їх сукупність в цілому. Створення даних, як процес обробки, передбачає їх утворення в результаті виконання деякого алгоритму і подальше використання для перетворень на більш високому рівні [2, с. 62].

Інформаційні потреби осіб, які приймають рішення, у багатьох випадках орієнтовані на інтегральні техніко-економічні показники, які можуть бути отримані в результаті обробки первинних даних, що відображають поточну діяльність підприємства. Аналізуючи функціональні взаємозв'язки між підсумковими і первинними даними, можна побудувати так звану інформаційну схему, яка відображає процеси агрегування інформації. Первинні дані, як правило, надзвичайно різноманітні, інтенсивність їх надходження висока, а загальний обсяг інтегральних показників великий. З іншого боку, склад інтегральних показників відносно малий, але необхідний.

Характерним є те, що робота з інформаційним ресурсом завжди починається з ознайомлення зі змістом окремих документів та їхніх масивів, які входять до складу інформаційних систем. Наступним кроком є виділення серед інформаційного ресурсу особливо важливої і термінової інформації, даних для негайної доповіді керівництву, доведення її до всіх зацікавлених інстанцій, виявлення такої, що вимагає термінового уточнення та організації подальшого дослідження. Одним із найбільш значущих кроків для кожного з них є облік і систематизація інформації. Він, як правило, полягає, по-перше, в документуванні інформації, по-друге, в її постійному накопиченні, по-третє, в попередній обробці інформації та її відображенні. Однією з основних функцій документування при цьому є функція реєстрації інформації, отриманої у вигляді документів з різних каналів зв'язку (електронної пошти тощо), у діловодстві організації, підприємства. Процедура реєстрації полягає в заповненні реєстраційної картки, структура якої може варіюватися залежно від типу документа з наступним розміщенням реєстраційної картки в спеціальній базі даних – метабазі (репозиторії). При цьому, окрім власне самої здобутої інформації, що надійшла до організації підприємства, мають бути також зафіксовані її атрибути (реквізити). До таких атрибутів можуть бути віднесені абсолютне (первісне) джерело, назва, автор, дата надходження, канал надходження й тип повідомлення [3].

Для того, щоб раціонально використовувати інформаційний ресурс та мати можливість його швидко опрацювати, потрібна певна система. Вона відповідає за якісний збір даних із різних джерел, виконує дії по обробці, оцінює повноту даних та їхню значущість, передає показники в іншу систему. За її допомогою можна організувати використання інформації для розробки прогнозів, оцінки тенденцій, оцінки альтернатив рішень і дій, що позитивно впливають на конкурентоспроможність підприємства та місце підприємства в економічному середовищі. Найпоширенішою є система керування базами даних – комп'ютерна програма чи комплекс програм, що забезпечує користувачам можливість створення, збереження, оновлення, пошуку інформації та контролю доступу в базах даних. Головними її функціями є ініціалізація структури, забезпечення незалежності прикладних програм та даних, фізична та логічна цілісність, надання можливості використання декільком користувачам одночасно. Автоматизована обробка інформації дозволяє оперативно отримувати в режимі запиту (в реальному часі) різного роду зведені відомості, створює передумови для відмови від ручного опрацювання великих масивів даних, але дана система повинна забезпечувати захист даних [1, с. 32].

Концепція баз даних вже давно стала визначальним фактором при створенні ефективних систем обробки інформації. Однак тільки в останні роки фахівці прийшли до висновку, що найважливішим компонентом даної концепції має бути єдина методологія проектування баз даних. Це пояснюється не тільки тим, що проектування нових баз даних являє собою тривалий і трудомісткий процес, що вимагає залучення фахівців високої кваліфікації, а й тим, що, будучи інформаційною моделлю частини беззупинно мінливого реального світу, бази даних також повинні мінятися, щоб адекватно відображати дійсність. Тому для супро-

воду та експлуатації інформаційних систем потрібне постійне використання процедур проектування баз даних. Природно, що використання систем автоматизації проектування баз даних повинно призвести до зменшення вартості та часу розробки інформаційних систем, скороченню частки рутинних і нетворчих робіт (пов'язаних зі збором і редагуванням вихідних даних) і витрат на розробку прикладних систем.

Список використаних джерел

1. Бурячок В. Л. Організація процесу обробки інформації та його головні етапи / В. Л. Бурячок // Збірник наукових праць ЖВІ НАУ. – 2013. – Випуск № 7. – С. 31–40.

2. Видря Ю. І. Роль систем управління базами даних в обробці економічної інформації / Ю. І. Видря, О. В. Кривда // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2016. – Випуск № 17 – С. 62–65.

3. Советов Б. Я. Информационные технологии [Электронный ресурс] / Б. Я. Советов, В. В. Цехановский. – Режим доступа до ресурсу: http://urss.ru/PDF/add_ru/191941-1.pdf

*Сапельнікова Н. Л., канд. екон. наук, професор
Київський національний університет культури і мистецтв*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ

Інформаційний менеджмент з'явився як визнання факту, що інформація є абсолютно необхідним ресурсом для того, щоб менеджмент був систематичний. Сучасний суспільний розвиток нерозривно пов'язаний з розвитком інформаційних технологій та систем управління. Використання інформаційних систем менеджменту впливає на ефективність управління організацією.

Завдання керівників компаній з використанням інформаційних технологій – спробувати виявити стратегічні цілі, які сприяють свободі від стратегічних обмежень та появі нових можливостей та вимірювання їх досягнення в кількісному вираженні. Інформація, за визначенням, є «отримане або набуте знання про конкретний факт або подію». Таким чином, інформація не є по суті простим набором фактів, цифр, графіків або діаграм. Інформація – це знання, отримане з метою його використання надалі. Інформацію можна визначити як цілеспрямовану оброблену сукупність даних. Знання мають дві складові, тобто вербальні знання теорій та невербальні. Це вміння та навички, зокрема в нашому випадку – це вміння керувати та координувати діяльність і приймати відповідні рішення. Спостережна модальність знання вторинна щодо успішно досягнутих цілей. Мудрість керівництва компанії в практиці прийнято називати компетентністю: людина знає, чому і коли потрібно вибирати ті чи інші пріоритети, а не якісь інші. Здатність поширювати знання у відповідній галузі на суспільство є важливим аспектом управління знань.

Менеджери у сфері інформаційного менеджменту займаються розробкою і контролем систем, що обробляють і розподіляють інформацію. Інформація має всі ознаки ресурсу. Вона безумовно необхідна для будь-якої фірми чи організації. Для її збору, збереження, передачі і відображення потрібні кошти. Вона, як і інші ресурси, має визначені якості: своєчасність, точність та достовірність, методи представлення, доступність. Системи обробки інформації можуть доставляти її з різною швидкістю, з великою або меншою якістю, у формі тексту, цифрових даних або зображень. Розглянемо деякі з властивостей інформації, що необхідні для прийняття на її основі рішень:

- **точність.** Інформація повинна бути безпомилковою й об'єктивною. Для досягнення цього можуть знадобитися багаторазові та незалежні одна від одної перевірки;

- **своєчасність.** Інформація повинна бути доступна тоді, коли вона необхідна, не пізніше. Спізнана інформація може привести до неприпустимих помилок і затримок;

- **доречність.** Інформація повинна відповідати на визначені питання, відповідь на які необхідна у даний момент. Інформація може бути точною і своєчасною, але зовсім не стосуватися справи;

- **форма представлення.** Інформація повинна бути представлена в тій формі, у якій її обробка найбільш зручна в даний момент. Часто інформація, яка представлена в незручному або незнайомому форматі, попросту ігнорується;

- **доступність.** Інформація повинна бути легко доступна для того, кому вона в першу чергу необхідна.

Для більш ефективної організації і використання інформації багатьма західними фірмами були розроблені інформаційні системи менеджменту (ІСМ). Інформаційна система менеджменту – це система збору інформації, що обробляє і представляє її у формі, найбільш зручній для прийняття на її основі рішень, а також поширює її між кінцевими користувачами. Як було зазначено, якісна інформація повинна бути точною, своєчасною, доречною, доступною та представленою в необхідному форматі.

Для розробки конкретної ІСМ необхідно насамперед встановити мету її створення, визначити можливі обмеження, визначити джерела одержання інформації і канали її редистрибуції, і тільки потім починати конкретне планування. У процесі розробки необхідно забезпечити тісні контакти між розробниками і власне кінцевими користувачами. Варто пам'ятати, що метою створення інформаційних систем є забезпечення інформаційної підтримки менеджерів при прийнятті ними рішень. Ця підтримка полягає у:

- своєчасному попередженні менеджерів про можливі проблеми в майбутньому;

- одержанні інформації, що використовується при прийнятті рішень;

- автоматичному прийнятті системою дрібних рішень, що не потребують втручання менеджера;

- автоматизації одноманітних операцій.

Інформаційні системи менеджменту можуть мати централізовану та децентралізовану побудову. Якщо подивитися на практику західних компаній, то вони досить щільно співпрацюють з бізнес-школами, інститутами менеджменту щодо розробки та впровадження корпоративних навчальних програм з ділового адміністрування та спеціалістів відповідної галузі. В центрі ядра цих програм міститься концепція корпоративного управління на базі делегування повноважень і відповідальності щодо стратегії розвитку та особистого самовдосконалення всіх учасників цього процесу. Серед низки важливих дисциплін цих програм можна виділити такі: стратегічний менеджмент, управління змінами, управління персоналом, маркетинг, бізнес-планування, фінанси та облік, імідж і діловий етикет, корпоративна культура. Ми бачимо, що крім певного фахівця тієї чи іншої індустрії, бізнес-школи намагаються формувати нові типи мислення, а саме лідерів бізнесу, які не тільки володіють необхідним багажем знань, але його постійно поповнюють новими надходженнями, та найголовніше – мають відповідні навички та вміння ефективного його застосування. Зараз комп'ютерна мережа є такою ж звичайною справою, як копіювальний апарат, факс, телефон чи комп'ютер. Провадження бізнесу без використання мережі Internet в розвинутих країнах буде виглядати дивним. Сьогодні Інтернет охоплює мільйони з'єднаних між собою комп'ютерів по всьому світу. Бізнесмени йдуть в Інтернет швидше, ніж яка-небудь інша група користувачів. Усі вони знаходять, що Інтернет може реально послужити їм у проведенні маркетингових досліджень, підтримці постачальників і клієнтів, обміні комерційною інформацією і створенні спільних підприємств, а також у прийнятті відповідальних рішень. За допомогою Інтернет фірми також можуть розробляти нову продукцію, приймати замовлення, одержувати необхідну кореспонденцію й офіційні документи, вести спеціалізований інформаційний пошук у відповідних установах. Широко використовують Інтернет для глобального зв'язку при здійсненні широкомасштабних проектів, що вимагають об'єднання зусиль кількох підрозділів і філій, а також надані мережею унікальні можливості інформаційного доступу. Також топ-менеджери на основі отриманих результатів можуть приймати відповідні управлінські рішення.

Слід зробити висновки, що у сучасному менеджменті інформаційні технології починають відігравати вирішальну роль при прийнятті управлінських рішень. Усе це визначає виняткову актуальність питань інформатизації та автоматизації управління підприємствами та організаціями.

В умовах ринкової економіки інформація слугує одним із основних товарів. Успіх комерційної і підприємницької діяльності пов'язаний з муніципальними, банківськими, біржевими інформаційними системами.

Управлінська діяльність виступає в сучасних умовах як один з найважливіших факторів функціонування та розвитку фірм. Ця діяльність постійно удосконалюється відповідно до об'єктивних вимог виробництва і реалізації товарів, ускладненням господарських зв'язків, підвищенням ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів продукції. Велику роль відіграють також зміни в організаційних формах і характері діяльності фірм, підвищення значення транснаціональних корпорацій у міжнародних господарських

зв'язках. Зміни умов виробничої діяльності, необхідність адекватного пристосування до неї системи керування позначаються не тільки на удосконалюванні організації, але і на перерозподілі функцій керування по рівнях відповідальності, формах їхньої взаємодії і т. ін. Усе це вимагає від фірм адаптації до нових умов, подолання суперечностей, що виникають в економічному і науково-технічному процесах.

Новітні досягнення у сфері мікроелектроніки дійшли до нових концепцій в організації інформаційних служб. Завдяки високопродуктивним і економічним мікропроцесорам інформаційно-обчислювальні ресурси наближаються до робочих місць менеджерів, бухгалтерів, плановиків, адміністраторів, інженерів та інших категорій працівників. Удосконалюються персональні системи обробки даних, спрощується документообіг, впроваджуються автоматизовані робочі місця на базі персональних комп'ютерів.

Підходячи до сучасних вимог, пропонованих до якості роботи управлінської ланки комерційної компанії, не можна не відзначити, що ефективна робота його цілком залежить від рівня оснащення офісу компанії електронним устаткуванням, таким, як комп'ютери, засоби зв'язку, копіювальні пристрої.

У цьому ряді особливе місце посідають комп'ютери й інше електронне устаткування, зв'язане з їх використанням як інструмент для діловодства і раціоналізації управлінської праці. Їхнє використання як інформаційні машини, що, хоча і не відповідає їх назві, але останнім часом стає основним видом їхнього застосування, дозволяє скоротити час, необхідний на підготовку конкретних маркетингових і виробничих проектів, а також полегшує процес керування і виробництва.

Зрештою, узагальнення та формалізація способів управління на основі інформаційних технологій організацією, підприємством чи фірмою може призвести до появи свого унікального методу ведення бізнесу.

*Слободянюк Н. О., канд. екон. наук, доцент
Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Національна економіка – складна цілісна господарська система, яка являє собою взаємопов'язані сектори, сфери, галузі. В національній економіці у єдиному комплексі поєднані виробництво, реалізація, обмін і споживання матеріальних благ, послуг та духовних цінностей [1]. Інвестиційний процес – це динамічна система, яка перебуває у стані постійних змін під впливом внутрішніх і зовнішніх економічних, політичних, соціальних та інших чинників, його весь час треба досліджувати і передусім задля виявлення характерних ознак, структури, шляхів та чинників активізації [2].

Євроінтеграційний вектор розвитку національної економіки України вимагає структурних змін в організації інвестиційних процесів, збільшення обсягів прямих інвестицій в реальний сектор економіки країни, що не можливо без забезпечення своєчасної релевантної інформації усіх суб'єктів інвестування.

Проблема потреби в інформації, необхідної для аналізу та оцінки інвестиційних процесів національної економіки, є вкрай актуальною. Ефективність аналізу національної економіки суттєво залежить від інформаційного забезпечення показників, які характеризують тенденції економічного розвитку. Аналітична робота інформаційно забезпечується чинною державною статистичною та бухгалтерською звітністю, наближеною до світових стандартів. У разі відсутності необхідних даних використовують результати опитувань, обстежень, які проводяться незалежними соціологічними та економічними службами й центрами. Першоджерелом усіх показників, що аналізуються, є звітність підприємств. Якщо аналіз проводиться в масштабах області, то безпосереднім джерелом інформації є статистичні данні по області. Якщо аналіз здійснюється в масштабі всієї країни, то використовуються дані Державного комітету статистики України стосовно соціально-економічного розвитку.

На практиці інформаційне забезпечення охоплює систему руху і перетворення інформації, включаючи класифікаційні переліки всіх даних, методи їх кодування, зберігання та передачі. Розробка автоматизації інформаційного забезпечення спрямована на використання технічних засобів управління для постачання потрібної інформації відповідним органам управління з метою, по-перше, організації безперервного процесу збирання, опрацювання, зберігання, пошуку і відображення інформації, а також передачі її на різні рівні управління; по-друге, високої надійності та вірогідності відповідно до встановлених вимог до збирання й опрацювання на кожному з рівнів управління.

До інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності слід віднести всі види повідомлень, які перебувають у відповідних відношеннях. Це гама повідомлень (усних, письмових, графічних, на магнітних носіях тощо), розміщується в системі, яка є прийнятною для здійснення процесів управління інвестиційною діяльністю [3].

До основних типів інформації, яка стосується інвестиційної діяльності, належить: 1) фінансова; 2) організаційно-управлінська; 3) технічна; 4) планово-економічна; 5) технологічна.

Важливе місце в інформаційному забезпеченні інвестиційних процесів посідає інформація про зовнішнє середовище – стан про інвестиційний, фінансовий ринки, індикатори національної економіки з питань політичної стабільності, екологічної безпеки, наявності трудових, матеріальних, фінансових ресурсів тощо, а також відповідної нормативно-правової бази, що регламентує інвестиційний процес на національному та міжнародному рівнях.

Нормативно-правовою базою інформаційного забезпечення інвестиційних процесів національної економіки є відповідні кодекси, закони, положення, інструкції, методологічні роз'яснення, листи тощо. Прикладом є: Закон України «Про державну статистику»; Закон України «Про інформацію»; Закон України «Про доступ до публічної інформації»; Закон України «Про електронні документи

та електронний документообіг»; Закон України «Про електронний цифровий підпис»; Закон України «Про інвестиційну діяльність»; Закон України «Про режим іноземного інвестування»; Закон України «Про інститути спільного інвестування»; Закон України «Про концесії»; Закон України «Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами» та інші.

Слід зазначити, що до головних економічних чинників, які впливають на інвестиційний процес, відносять: стан і структуру продуктивних сил суспільства; рівень розвитку техніко-, організаційно- і соціально-економічних відносин; державне регулювання суспільного відтворення [2].

Важливим є вибір інформаційного джерела даних для проведення оцінки якості й ефективності інвестиційних процесів національної економіки, а також використання відповідного інструментарію та методик. У цьому аспекті на практиці використовують такі види аналізу інформаційних потоків: метод статистичної обробки інформації (регресійний, кореляційний аналіз тощо), метод еволюційного програмування, «Дерева рішень», генетичні алгоритми (вибір найкращих рішень за раніше формалізованими критеріями), метод хвильового аналізу, технічний аналіз, методи експертного та порівняльного аналізу тощо. До інструментарію, який надає можливість визначити перелік факторів найбільшого впливу на інвестиційну діяльність та дозволяє розробити ефективні стратегії, відносять SWOT- та PEST-аналіз.

Таким чином, інформаційне забезпечення функціонування інвестиційних процесів національної економіки призначене для підвищення якості менеджменту в цій сфері на основі отримання імовірних, підтверджених та своєчасних даних, які необхідні для прийняття управлінських рішень всіма учасниками інвестиційного процесу.

Список використаних джерел

1. Гейко Л. М. Національна економіка: навчальний посібник / Л. М. Гейко, Н. В. Сментина. – Одеса: ротапринт, 2012 р. – 315 с.
2. Активізація інвестиційного процесу в Україні : колективна монографія / [Т. В. Майорова, М. І. Диба, С. В. Оношко та ін.]; за наук. ред. М. І. Диби, Т. В. Майорової. – К.: КНЕУ, 2012. – 472 с.
3. Щербак А. В. Інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності на підприємстві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://masters.donntu.org/2012/iem/menuek/library/article6.pdf>
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Слободянюк Н. О. Інвестиційні стратегії державно-приватного партнерства на основі SWOT- та PEST-аналізу / Н. О. Слободянюк // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 7. – С. 58–62.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ ВНУТРІШНЬОВИРОБНИЧОГО УПРАВЛІННЯ

Аналіз як функція внутрішньовиробничого управління має власну метрологічну основу: принципи, функції, організаційну структуру, методи та інструменти, інформаційну базу.

Аналітична діяльність спрямована на вивчення, облік попиту та вимог ринку для обґрунтованої орієнтації виробництва на випуск конкурентоздатних продуктів у раніше встановлених обсягах, що відповідають певній техніко-економічній характеристиці, реалізації, яка може забезпечити підприємству отримання найвищого прибутку.

Найважливіша особливість аналізу, без якої практично не можна про нього говорити, – це певні теоретична концепція, стиль мислення, запланований підхід до прийняття науково-технічних (конструктивних) і виробничих рішень із позицій найповнішого задоволення вимог споживача, ринкового попиту.

Аналіз передбачає широкий пошук, творчий підхід до вирішення конкретних завдань виробничої діяльності. До функцій керівників виробництва належать створення необхідних організаційних, технічних, економічних умов для творчих ідей і найголовніше – застосування у виробництві нововведень на підставі зацікавленості працівників.

Кінцева мета аналітичної діяльності – розробка аналітичних програм, що є вихідним пунктом, передумовою планування виробництва, оскільки вони дають змогу визначити оптимальну структуру (номенклатуру, асортимент та ефективність виробництва). На основі аналітичної діяльності укладають міжнародні комерційні угоди, проводять комерційні операції.

Важливим принципом аналізу є комплексний підхід для погодження мети з ресурсами та можливостями підприємства, визначення шляхів її досягнення, що реально лише в результаті розробки програм аналізу виробів і кожного господарського підрозділу підприємства зокрема. Методи розробки таких програм потребують орієнтації на максимальне використання потенційних можливостей підприємства та резервів виробництва.

Характерним для аналізу принципом також є досягнення оптимального поєднання в управлінні фірмою централізованих та децентралізованих починань, постійний пошук нових форм та інструментів для підвищення ефективності виробництва, стимулювання творчої ініціативи працівників, спрямованої на створення необхідних умов для широкого впровадження нововведень, підвищення якості продукції, скорочення витрат виробництва.

На реалізацію принципів аналізу зорієнтовані його функції, а саме:

– найповніший облік вимог ринкового попиту і запитів споживачів, їхніх вимог до якості, техніко-економічних параметрів, новизни, дизайну та іншого на

основі комплексного дослідження ринків, розробки технічної політики і проведення науково-дослідних робіт;

- визначення оптимального асортименту випускної продукції та структури виробництва на основі економічного розрахунку: витрат виробництва (собівартості) продукції, ефективності капітальних вкладень, можливості забезпечення виробництва матеріалами, фінансовими та трудовими ресурсами, рівня прибутку;

- прийняття обґрунтованих рішень, ефективність яких визначаються за кінцевим результатом діяльності підприємства;

- розробка збутової політики на основі визначення максимально вигідних каналів збуту, системи руху товарів, організації технічного обслуговування, системи стимулювання збуту та формування потреб споживачів.

Реалізація цих чинників передбачає встановлення зворотного зв'язку з ринком для коригування розрахунків у рамках аналітичних програм, на основі яких приймають рішення на відповідних рівнях управління.

Особливо гостро в аналізі як у системі внутрішньовиробничого управління ставиться завдання забезпечення високоефективної взаємодії на різних рівнях управління таких його функцій, як планування, контроль, організація, керівництво. У сучасній системі внутрішньовиробничого управління усі його функції тісно пов'язані між собою, й аналіз виступає як передумова планування, як передпланова діяльність.

Забезпечуючи визначення кожного продукту мети та напрямів розвитку виробничо-збутової діяльності, аналіз стає вихідним пунктом планування, спрямованого на створення сприятливих умов для максимального використання виробничих ресурсів і випуск продукції з раніше заданими економічними та технічними параметрами. Отже, внутрішньовиробниче планування зорієнтоване на забезпечення відповідних умов для досягнення мети, яку задають ззовні шляхом реалізації функції аналізу.

Виняткове значення у сучасних умовах, особливо при виході на міжнародні ринки, мають підприємства, що суворо контролюють якість продукції, яку випускають, реалізацію заходів, організацію збуту, здійснюють післяреалізаційне технічне обслуговування, надання технічних та інших послуг, проведення рекламних кампаній. Усі ці заходи належать до організації і техніки комерційних операцій, що мають за мету доведення аналітичної діяльності до логічного завершення – одержання кінцевого результату. Це свідчить і про те, наскільки продумані складена програма аналізу та план-бюджет на поточний рік і наскільки успішно вони реалізовані.

Головний критерій оцінювання – досягнення визначеної мети: отримання максимального та стабільного прибутку, міцне закріплення на ринку або проникнення на нові ринки. Велике значення має практика відпрацювання організаційної структури, що стимулює проведення аналізу на підприємствах. Ця структура має принципові відмінності середніх і малих компаній від великих.

Характер, форма та методи аналітичної діяльності мають суттєві відмінності залежно від виду продукту, на який спрямована ця діяльність. Так, при поставках складного обладнання комплектуючих підприємств відносини між виробником та споживачем мають тривалий, стійкий характер, вони починаються задовго до

укладення комерційного контракту і тривають багато років після введення підприємства в експлуатацію або в умовах гарантійного технічного обслуговування за додаткову оплату.

Важлива особливість аналізу як системи внутрішньовиробничого управління полягає в тому, що вона основана на прийнятті рішень на базі багатоваріантних економічних розрахунків і зорієнтована на створення організаційних, економічних та юридичних умов для високоефективного функціонування та розвитку фірми загалом.

Аналіз в умовах сучасної науково-технічної революції став не тільки необхідним, об'єктивно закономірним, а й можливим. Науково-технічний прогрес, породжуючи нові потреби, одночасно створює відповідну базу і математичний апарат аналізу та прогнозу для здійснення багатоваріантних розрахунків і вибору за їхніми результатами оптимального варіанта вирішення.

Проведення таких розрахунків – невід'ємна риса сучасного аналізу. Його застосування передбачає широке використання економіко-математичних моделей на основі електронно-обчислювальної техніки. Завдяки досягненням науки та техніки стало можливим заздалегідь проводити підрахунок платоспроможного попиту на конкретних ринках, визначаючи ефективність виробництва і його кінцеві результати – отримання прибутку з кожного продукту, який випускають, й асортименту фірми в цілому.

Таким чином, аналіз як система внутрішньовиробничого управління повинен мати цілеспрямований підхід до вирішення головного завдання – створення та виробництва високоякісної, конкурентоспроможної продукції з мінімальними витратами для отримання заздалегідь визначеного прибутку (стабільного, максимального тощо).

СЕКЦІЯ 2

ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, МАРКЕТИНГ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ТА ПОСЛУГ

Ількова О. Г.

Національний авіаційний університет, м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ БЕНЧМАРКІНГУ

Одним з найефективніших інструментів, що дає можливість підприємству постійно нарощувати продуктивність, покращувати якість своєї роботи, бути попереду конкурентів, є бенчмаркінг. Бенчмаркінг використовується як важіль, здатний зламати закріплену структуру організації, стиль ведення бізнесу, орієнтуючись, зокрема, на кращі результати інших підприємств. Актуальність бенчмаркінгових досліджень діяльності інформаційних підприємств визначається орієнтацією цих підприємств на задоволення насамперед потреб споживачів продукції.

Конкурентоспроможність інформаційного підприємства є комплексним поняттям, що не обмежується тільки конкурентоспроможністю продукції, але й містить у собі фінансову стабільність, ефективність проведення кадрової політики й просування товару (комунікативні зв'язки із громадськістю). Для підстави міцних конкурентних позицій варто постійно досліджувати свої сильні й слабкі сторони й пропонувати раціональні шляхи перетворення останніх у плюси для діяльності підприємства.

Будь-який інформаційний продукт на сучасному ринку, фактично проходить там перевірку на ступінь задоволення суспільних потреб: кожен покупець прагне товару, що більшою мірою задовольняє його особисті потреби, а маса покупців – той, який більш повно відповідає суспільним потребам, ніж товари конкурентів. Тому конкурентоспроможність інформаційного продукту можна визначити, тільки порівнюючи товари конкурентів між собою.

Разом з тим варто чітко усвідомлювати, що будь-який інформаційний продукт, як тільки він вийшов на ринок, негайно починає втрачати свою конкурентоспроможність. Цей процес можна сповільнити, але зупинити неможливо. Таким чином новий продукт повинен проектуватися за графіком, що забезпечував би вихід на ринок саме до моменту серйозної втрати конкурентоспроможності колишнім продуктом. Іншими словами, конкурентоспроможність нових інформаційних продуктів зобов'язана бути досить випереджальною й довгостроковою [1].

Стратегічне управління будь-яким інформаційним підприємством у ринковому середовищі зосереджується на трьох головних складових: які позиції підприємство займає сьогодні; якого становища прагне завтра; яким способом це найкраще зробити. Бенчмаркінг, як система посилення результативності діяльності інформаційного підприємства, є тривалим комплексним процесом, а не звичайним набором одноразових дій щодо удосконалення. Стандартний процес

бенчмаркінгу має декілька етапів: планування, дослідження, спостереження і збирання інформації, аналіз, адаптація, удосконалення [2].

Для реалізації цілей і функцій бенчмаркінгу необхідно проводити циклічно повторювані роботи: аналіз маркетингового середовища й оцінку ринкових можливостей організації; вибір цільових ринків збуту; розробку й впровадження бенчмаркінгових заходів.

Команда бенчмаркінгу найчастіше формується зі спеціалістів, що належать до різних відділів. Перед тим, як збирати інформацію про інші компанії, робоча група бенчмаркінгу повинна зібрати максимально можливу кількість даних про внутрішні процеси [1]. Це значно спрощує процес дослідження, дозволяє отримати вичерпний перелік параметрів, необхідних для проведення бенчмаркінгового зіставлення. Після підбиття підсумків та інтерпретації даних, команда бенчмаркінгу повинна виявити і проаналізувати характер взаємозв'язку між критичними процесами і аналогічними процесами інших компаній, побудувати прогноз на перспективу.

Адаптація результатів бенчмаркінгу може виявитися досить складним етапом. Не буває такого, щоб два підприємства були абсолютно однакові, тому чинники успіху одного з них далеко не завжди стають чинниками успіху іншого. Отже, щоб уникнути стратегічної помилки, рекомендується вибирати тільки ті стратегії, які враховують зворотний зв'язок і дозволяють переконатися, що рекомендації можуть бути дієвими і на іншому підприємстві.

Прийняття рішення про винесення бенчмаркінгу на рівень всієї компанії обумовлюється розумінням того, що будь-які методи і процеси постійно змінюються. Те, що вчора було найкращим, завтра може стати стандартом чи навіть втратити актуальність. Для того, щоб стати визнаним лідером у своїй сфері, потрібно постійно проводити бенчмаркінгові дослідження.

Отже, бенчмаркінг на сучасному інформаційному підприємстві має великий потенціал розвитку, який може забезпечити підвищення продуктивності та результативності бізнесу, але цей процес вимагає максимальної уваги і наукового підходу.

Список використаних джерел

1. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/ct/ct003.html>. – Заголовок з екрану.

2. Бресин С. С. Практика бенчмаркінгу / С. С. Бресин // Зарубіжні маркетингові дослідження. – 2004. – № 1. – С. 7–10.

ИНФОРМАЦИОННЫЙ АСПЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Изменения, связанные с широким распространением информационных технологий, возникновением и развитием глобальных информационных систем, оказали влияние на различные сферы управленческой деятельности. Особенно заметно влияние информационных технологий на процессы управления персоналом.

Большинство кадровых операций: прием на работу, перемещение, увольнение сопровождаются автоматическим формированием необходимой документации – от ведения личных дел до служебных записок, инструкций, приказов с функцией полного автоматического формирования текста.

Целью статьи является анализ информационного обеспечения системы управления персоналом предприятия.

Объект исследования – крупные предприятия машиностроительной отрасли.

Программные продукты, существующие на отечественном рынке, можно условно разделить на следующие группы [1]:

1. Модули управления кадрами в составе комплексных информационных систем. Эти модули могут работать как в составе комплекса, например, ERP-системы, так и автономно. Кроме стандартных функций кадрового учета и расчета зарплаты, они поддерживают все элементы кадрового менеджмента: подбор, обучение, оценку, мотивацию, управление проектами и другие. Кроме того, эти информационные системы предоставляют возможность формировать и контролировать бюджеты кадровой деятельности, осуществлять кадровое планирование, Internet-поддержку, обратную связь. Такими комплексными системами являются SAP, Oracle, BAAN, Scala, Navision, Галактика, Парус, 1С, БОСС, Бэст-Про.

Таблица 1

Операции по реализации задач управления персоналом предприятия в условиях использования информационных технологий

Задача	Выполняемые операции
1	2
Кадровый учёт	Ввод информации о сотруднике при приеме его на работу; формирование «карты назначений»; контроль сроков повышения квалификации; поощрения, награды, отпуска, увольнения и т. д; создание необходимых классификаторов, списков, словарей; формирование, просмотр и печать документов.
Управление штатным расписанием	Разработка штатного расписания; внесение новых данных с учётом изменения организационной структуры предприятия; прогнозирование величины фонда оплаты труда.
Расчет заработной платы	Ведение картотеки лицевых счетов работников; поддержка систем оплаты труда (сдельная, повременная, тарифная); формирование платёжных ведомостей; контроль выдачи заработной платы; подготовка отчетов.

1	2
Документационное обеспечение	Создание и ведение электронного архива; оперативный и удобный поиск информации с возможностью вызова документа для редактирования; ограничение каждого работника по просмотру и модификации документов.
Решение перспективных кадровых вопросов	Анализ соответствия работника занимаемой должности; планирование деловой карьеры работника; разработка рекомендаций по совершенствованию профессиональных знаний и развитию личностных характеристик.

2. Специализированные программы учета кадров. Большинство из них предназначены для автоматизации кадрового делопроизводства и работают не автономно, а в системе расчета заработной платы. Лидерами на украинском рынке является программный комплекс «1С», который адаптирован к законодательству Украины и имеет качественную поддержку со стороны фирмы-разработчика: обновление, консультации, развитие функционала. Хорошо зарекомендовала себя многофункциональная система HRB компании Robertson&Blums.

Данные программные продукты имеют инструментарий для настройки системы и учитывают индивидуальные требования компании-заказчика в рамках уже заложенной в конфигурацию функциональности.

3. Локальные специализированные решения. Множество программ разработано для автоматизации отдельных процедур управления кадрами (подбор персонала, тестирование). Такие системы не предлагают комплексных решений, но вполне применимы для решения ограниченного круга задач.

4. Распределенные узкоспециализированные информационные системы. Обычно разработчиками и владельцами таких систем являются крупные государственные и правительственные организации с разветвленной структурой, которые директивно обязывают нижестоящие органы использовать единый программный продукт. Характерным примером подобной программы является Единая государственная кадровая система «Картка». В большинстве случаев такие продукты имеют строго заданный функционал и не могут использоваться в других организациях.

Кроме автономных специализированных прикладных программ по управлению персоналом в настоящее время появилось достаточно большое количество интегрированных программных комплексов, автоматизирующих управление предприятия в целом. К ним относятся: R/3, Vaan, Oracle Applications, «АТЛАНТ-КАДРЫ», «INFIN», «Галактика», «БОСС – Корпорация».

Такие программные комплексы строятся по принципу открытости, что предполагает использование стандартных форматов обмена данными и стандартизованные интерфейсы для межпрограммного обмена, что существенно сокращает работу по интеграции программного обеспечения разных производителей.

Программные комплексы отличаются, как правило, полнотой поддержки многих бизнес-процессов, высоким качеством реализации, основанной на значительном опыте внедрений, и имеют определенные особенности при реализации модуля по управлению персоналом.

Информационная работа на объекте исследования основана на двух программных платформах: ORACLE и ORACLE APPLICATIONS. На первой платформе закреплены следующие продукты: АРМ «Кадрь», АРМ «Расчёт заработной платы». На второй платформе находятся такие программные продукты, как: Дебиторы, Кредиторы, Запасы, Закупки, Производство и др.

Автоматизацию потенциала предприятия обеспечивает отдел системы управления ресурсами предприятия службы информационных технологий (ОСУРП). ОСУРП является структурным подразделением завода и подчиняется заместителю директора по информационным технологиям.

ОСУРП была создана база данных, в которой содержатся все сведения о кадровом потенциале предприятия. Автоматизация задач системы управления персоналом требует организации выполнения операций, представленных в табл. 1.

Таким образом, при помощи современного информационного обеспечения происходит снижение объема ручных операций при выполнении кадровых процедур, подготовке и учете организационно-распорядительных и оперативных документов, что способствует повышению производительности труда работников предприятия.

Список использованных источников

1. Сорока П. М. Інформаційний менеджмент / П. М. Сорока, Б. П. Сорока. – К.: Університет «Україна». – 2011. – 535 с.

СЕКЦІЯ 4

АРХІВНА ТА БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Божук Л. В., канд. іст. наук, доцент
Національний авіаційний університет, м Київ*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ АРХІВНИХ УСТАНОВ

Для розуміння сутності дисципліни «Архівна справа та інформаційне забезпечення архівних установ» важливе значення має дослідження проблем становлення та розвитку архівної справи в Україні, інформаційного забезпечення потреб архівних установ. За висновками українських науковців, умовою успішного розвитку наукових досліджень у галузі архівної справи та документознавства є науково-технічна інформація, покликана забезпечувати своєчасне надходження до наукових співробітників нових відомостей про передовий досвід роботи архівних установ, про нові наукові розробки та методичні посібники. Таке твердження базується на визначенні сучасним архівознавством сутності архіву як соціального інституту, який виконує суспільні функції накопичення, опрацювання, зберігання та надання в користування необхідної суспільству ретроспективної інформації, що міститься в опублікованих та неопублікованих документах, котрі відквалилися внаслідок соціально-економічної, політичної, наукової та культурної діяльності суспільства впродовж усього його існування. Отже, архів – це своєрідна інформаційна система, що не лише забезпечує постійне накопичення фонду як ресурсу інформації, але й здійснює його аналітико-синтетичну обробку, вдосконалює залучення до наукового й культурного обігу за рахунок дослідження та організації знання, його структурування з урахуванням вимог сучасності.

Проблематика інформаційної діяльності архівів, створення доступу до ретроспективної інформації документів Національного архівного фонду, правового регулювання інформаційної діяльності державних архівів в сучасній Україні знайшла відображення у наукових працях Кисельової А., Матяш І., Мітюкова О., Меньківської Н., Папакіна Г., Селівестрової К.

Після створення у 1994 р. Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД), головним завданням якого є забезпечення архівів теоретико-методологічною базою для здійснення їхніх основних функцій та відродження українського архівознавства, проблеми інформаційного забезпечення діяльності архівних установ стають предметом окремих досліджень українських вчених.

Серед стратегічних напрямів функціонування УНДІАСД були визначені, зокрема, й завдання удосконалення інформаційного забезпечення діяльності архівних установ науковою інформацією з проблем архівної справи та документознавства та суміжних галузей, оскільки, як стверджують фахівці, в сучасних умовах розвиток науки і практики значною мірою залежить від їхнього інформацій-

ного забезпечення [1, с. 34]. Відтак завдання вивчення та аналітико-синтетичне опрацювання інформаційного потоку з питань архівної справи та документознавства, неопублікованих документів, що надходять до Довідково-інформаційного фонду; підготовка на їхній основі аналітичної, реферативної, оглядової, бібліографічної інформації; забезпечення працівників архівною інформацією з проблем архівної справи, документознавства та інших суміжних дисциплін, були покладені на Галузевий центр науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства (ГЦНТІ), що від 1999 р. виконує свої функції як складова УНДІАСД.

Саме праці науковців УНДІАСД і, зокрема, ГЦНТІ, становлять найбільш вагомий доробок у дослідженні проблем інформаційного забезпечення архівних установ та інформаційно-бібліографічної діяльності УНДІАСД. Серед публікацій за означеною тематикою, варто, на нашу думку, виокремити дослідження Артамонової С., Майстренко А., Одинокі Л., Романовського Р., Христової Н. та ін. [1; 2; 3; 4]. Їхні науково-методичні розробки стали підґрунтям галузевого стандарту «Галузева система науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Структура та основні напрями функціонування» та методичних рекомендацій «Служби науково-технічної інформації державних архівних установ України: інформаційна, організаційна та науково-методична діяльність» [5].

Появі методичних рекомендацій передувало серйозне наукове дослідження Служб науково-технічної інформації (НТІ) та бібліотек державних архівних установ, проведене науковцями УНДІАСД протягом 2010–2011 рр. шляхом опитування з метою розробки науково-методичних засад функціонування Служб НТІ та бібліотек державних архівних установ України, обґрунтування, визначення шляхів та методики ефективного здійснення галузевого інформування, розробки нормативно-інструктивних матеріалів тощо. Детальний аналіз проведеного дослідження виявив потреби архівних установ в розробці нормативно-методичних матеріалів, посібників, правил роботи, методичних рекомендацій щодо організації діяльності Служби НТІ, бібліотеки, ДІФ з урахуванням профілю архівної установи; сигнальної та реферативної інформації про нові українські та зарубіжні розробки у сфері теорії й практики архівної справи, документознавства та діловодства. У методичних рекомендаціях чітко прописані структура, функції, завдання, інформаційна діяльність служби НТІ архіву, сутність якої полягає в інформаційному забезпеченні науково-дослідної та методичної роботи архіву, яке передбачає, зокрема: надання співробітникам архіву чинних нормативно-методичних документів, наукових розробок, необхідних для виконання планової роботи, підготовки реферативної, аналітичної інформації, бібліографії найважливіших нормативно-методичних та наукових розробок. Методичні матеріали містять досить потужний бібліографічний та науковий супровід з архівної справи та інформаційного забезпечення архівних установ.

Оскільки одним з основних напрямів діяльності ГЦНТІ є інформаційно-бібліографічний, то вивчення інформаційних потреб, передовсім, спеціалістів архівних установ – Державної архівної служби України, УНДІАСД, державних архівів складає основу ефективного інформаційного забезпечення та довідково-інформаційного обслуговування фахівців.

Сьогодні значною мірою проблеми інформаційного забезпечення архівних установ задовольняються через ознайомлення з бібліографічним та науковим супроводом розділів веб-порталу Укрдержархіву: «Публікації на порталі», «Нормативна база», «Інформаційна політика», «Архівна освіта» тощо.

Отже, можемо констатувати, що на сьогодні в Україні створена достатня наукова та науково-методична база для вирішення проблем інформаційного забезпечення діяльності архівних установ, закладені основи створення в майбутньому єдиного інформаційного простору НТІ.

Список використаних джерел

1. Одинока Л. Інформаційно-бібліографічна діяльність УНДІАСД / Л. Одинока, Р. Романовський // Студії з архівної справи та документознавства. – 2004. – Т. 12. – С. 34–39.

2. Артамонова С. Національні стандарти з архівної та бібліотечної справи як основа уніфікації технологічних процесів у діяльності науково-довідкових бібліотек архівних установ / С. Артамонова, Л. Одинока // Студії з архівної справи та документознавства. – 2009. – Т. 17. – С. 49–57.

3. Майстренко А. А. Наукове дослідження «Служби науково-технічної інформації державних архівних установ України: інформаційна, організаційна та науково-методична діяльність»: хід, результати / А. А. Майстренко, Р. В. Романовський // Архіви України. – 2012. – № 3. – С. 25–34.

4. Христова Н. М. Архівна евристика: практичні аспекти / Н. М. Христова // Архіви України. – 2010. – № 5 (270). – С. 281–286.

5. Служби науково-технічної інформації державних архівних установ України: інформаційна, організаційна та науково-методична діяльність: метод. рекомендації / Держ. архів. Служба України, УНДІАСД; уклад.: С. С. Артамонова, А. А. Майстренко, Л. П. Одинока, Р. В. Романовський. – К., 2012. – 34 с.

*Ковальська Л. А., канд. іст. наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний технологічний розвиток та функціонування інформаційного суспільства визначає необхідність роботи з різноманітними джерелами інформації. Особливо актуальним в усіх сферах діяльності виступають документи нормативно-правового характеру, що визначають цю діяльність та регулюють взаємовідносини в соціумі. Для розуміння цих процесів важливим є усвідомлення понятійного апарату «джерело інформації» та «нормативно-правовий акт» як носії правової інформації. Так, в Законі України «джерелами інформації є носії інформації: документи та інші матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи» [2]. В свою чергу,

нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженими органами влади у визначеній формі згідно Конституції України та за встановленою процедурою, спрямований на регулювання суспільних джерел права, що містить норми права, розрахований на неодноразове застосування. Інакше кажучи, нормативно-правовий акт – це документ, у якому містяться норми права. У правовій системі України нормативно-правовий акт є основним джерелом права, або носієм правової інформації в усіх структурах життєдіяльності суспільства.

Основи законодавства про інформаційну діяльність і права інтелектуальної власності задекларовані в Конституції України, де кожному громадянину гарантується право на свободу думки і слова, вільний вияв своїх поглядів і переконань (стаття 34) [1]. Громадянин має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб. Враховуючи першочергову важливість документів правового характеру в сфері інформаційної діяльності, виникає необхідність їх осмислення, визначення термінології, класифікації та джерелознавчого аналізу в професійній діяльності. Велика кількість документів в сучасному суспільстві потребує власної класифікації для ефективного їх використання на практиці. Так, документи правового характеру, що регулюють інформаційну діяльність в Україні, можна поділити на законодавчі та нормативні акти про інформацію; законодавчі та нормативні акти з питань охорони прав інтелектуальної власності; окремі положення інших правових актів, що стосуються інформації та охорони прав інтелектуальної власності. Сьогодні в Україні відбувається впровадження норм міжнародного права у сфері інформаційної діяльності. Існують інші підходи до класифікації правової інформації. Деякі з ознак класифікації є спільними для різних видів інформації.

Важливим аспектом діяльності в інформаційній площині є розуміння того, що правова інформація має бути вірогідною – об'єктивно відбивати реальність, повною – достатньою для розв'язування правової задачі, своєчасною – надходити до користувача в разі потреби. Окремо варто визначити й правову інформацію як сукупність документальних або публічно оголошених відомостей про закон, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини. Правова інформація відображає широкий зміст суспільної діяльності, що пояснюється чисельністю її об'єктів і джерел. За характером джерел, правова інформація, як зазначається у Законі України «Про інформацію», поділяється на офіційну й неофіційну [2]. Офіційна правова інформація міститься в нормативних, правозастосовних і статистичних документах, її джерелом є державні органи. Така правова інформація має велике значення у регулюванні відносин в державі. На сучасному етапі враховується історична практика, яка відображає об'єктивні правові умови розвитку українського народу і тяглість її правового поля. Неофіційна правова інформація представлена у вигляді наукових досліджень, лекцій, доповідей, відрізняється авторською критикою та аналізом правової інформації. Офіційна та неофіційна правова інформація різняться метою і властивостями (повнота, відкритість).

Важливим аспектом роботи в інформаційній галузі є встановлення методики роботи з джерелом інформації та з'ясування його інформативності. Найбільшим за обсягом і способом збереженості документів, відбитком структури суспільства

й повнотою інформативності серед писемних джерел є матеріали законодавства. Цей вид джерела відноситься до числа найважливіших документів з історії будь-якого суспільства, що становить правову основу держави, встановлює й регулює діяльність державних органів і громадських формувань, взаємовідносини в юридичній площині [3, С. 29–30].

У дослідженні певних етапів суспільного розвитку науковцю доводиться працювати із законодавчими актами, які на сьогодні втратили юридичну чинність, але зберегли історичну значущість та правову інформативність. Законодавчий акт, як джерело інформації, вимагає застосування методологічного інструментарію його аналізу, що дозволяє розкрити зміст, значення, особливості проблеми дослідження. При спільності основних принципів вивчення законодавчих актів як джерела інформації суть роботи з ними різна. Методика аналізу залежить від типу документу, його призначення, часу створення та інших факторів [4].

Джерелознавчий аналіз матеріалів законодавства, який має специфіку постановки завдання (вивчення історії тексту акта як процесу загалом та його складових; з'ясування ролі особистості у процесі розробки та прийняття документа; аналіз місця акта в системі законодавства; визначення характеру законодавчої норми та правових уявлень; дослідження законодавчого акта щодо відображення в ньому аспектів соціально-історичної дійсності, констатації існуючих уявлень; аналіз процесу його реалізації, тлумачення та інших аспектів його дії до часу втрати його юридичної сили), слід проводити в різних вимірах. Методика джерелознавчого аналізу законодавчих документів як джерела інформації в загальному вигляді має включати наступний алгоритм: реконструкція процесів створення законодавчих актів (процес створення законодавчого акту; аналіз та інтерпретація його юридичних норм; аналіз структури документа), реконструкція функціонування актів соціальної дійсності – до моменту втрати його юридичної сили.

Важливо врахувати, що право як історичне явище є системою норм, що відображає структуру державної влади та суспільну дійсність й визначається соціальними чинниками відображуваної історичної епохи [5]. Вплив на формування права мають політичні та соціальні чинники суспільного життя. Ці фактори є передумовами виникнення правових норм, але не можуть розглядатися як безпосередня сила, що їх викликає. Вони знаходять своє опосередковане вираження в праві через посередництво держави. Джерелознавчий аналіз документів правового характеру тотожний його юридичному трактуванню, але у дослідженні конкретного законодавчого акту первинним має виступати джерелознавче розуміння проблеми.

Структура джерелознавчого дослідження законодавчого акту в межах вивчення окремого історичного явища чи процесу і функціональності джерела правового характеру включає такі документи: документи законодавчої ініціативи, редакції проектів, зауваження керівництва, зацікавлених відомств і установ, остаточний текст, матеріали обговорення, поправки, внесені в ході обговорення та редагування, інформація про проходження законопроекту, листування, сподади, які дають можливість встановити або уточнити деталі на всіх стадіях проходження законопроекту, юридичні та інші документи, що становлять основу законопроекту, публікація закону, оцінка громадськістю та державними діями

законодавчого акту [5]. На всіх етапах джерелознавчої роботи з групами документів правового характеру передбачається застосування всього комплексу джерелознавчої критики. Особливе місце займає текстологічний аналіз джерела правового характеру.

Отже, джерела правового характеру відіграють важливу роль у функціонуванні системи інформаційної діяльності в сучасному українському соціумі. Їхня систематизація, всебічна аналітична обробка та використання передбачає повноцінну дослідницьку роботу та всебічну критику задля визначення повноти та достовірності відображеної інформації. Задля повноцінного наукового розуміння й широкого суспільного вжитку необхідне вивчення правових традицій, які існували протягом всієї історії існування українського народу. Тільки комплексний підхід у вивченні такого складного виду історичного джерела відкриє шлях до ефективної юридичної дії сучасних законодавчих актів в суспільній реальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed19921002>
3. Ковальська Л. А. Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.) [монографія] / Л. А. Ковальська. – Донецьк–Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 462 с.
4. Ковальська Л. А. Методологічні засади дослідження Руху Опору в Україні в роки Великої Вітчизняної війни / Л. А. Ковальська // Наука. Релігія. Суспільство. – 2011. – № 2. – С. 61–64.
5. Ковальська Л. А. Джерелознавча парадигма історії радянського Руху Опору в Україні в роки Великої Вітчизняної війни / Л. А. Ковальська // Історичні записки: Збірник наукових праць. – Луганськ, 2011. – Випуск № 30. – С. 69–73.

*Курченко Т. Є., канд. іст. наук, доцент,
Паскал Ж. В.*

Національний авіаційний університет, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Навчання іноземних студентів в Україні є одним із напрямів розвитку системи національної освіти, оскільки сприяє підвищенню іміджу української вищої школи на світовому рівні, а також є додатковим джерелом фінансування економіки держави. Україна, будучи активною учасницею Болонського процесу, впевнено входить на ринок міжнародних освітніх послуг, успішно конкуруючи з іншими країнами. Свідченням цього є той факт, що за останні роки зросла

кількість іноземних студентів, які навчаються у вузах України. За статистикою на 2014–2015 навчальний рік в Україні навчалось 63 172 іноземних студенти.

Одним з провідних державних вищих навчальних закладів України, який має великий досвід підготовки іноземних студентів є Національний авіаційний університет. Він є найбільшим авіаційним вищим навчальним закладом України, що за свою історію підготував десятки тисяч спеціалістів для 160 країн і продовжує їхню підготовку за перспективними спеціальностями. На сьогоднішній день в НАУ здобувають освіту понад 1 000 іноземних громадян з 47 країн світу [1, с. 2].

Іноземні студенти є специфічною групою як у сфері самого ВНЗ, так і у сфері їхнього інформаційного обслуговування у вишівській бібліотеці. Інформаційно-бібліотечне забезпечення цього контингенту є одним з ключових моментів у процесі навчання, а для бібліотеки ВНЗ – потребує особливої уваги.

Специфіка інформаційного обслуговування студентів-іноземців у бібліотеці ВНЗ зумовлює створення інформаційного середовища, яке відповідає вимогам іноземних студентів. Особливості системи інформаційно-бібліотечного обслуговування у бібліотеці пов'язані з дотриманням принципів комфортності доступу до освітніх інформаційних ресурсів, повноти й оперативності надання необхідної інформації, представленої на зрозумілій мові, як в традиційній формі, так і в електронних базах даних.

Зрозуміло, що на бібліотеку навчального закладу, де навчаються іноземні студенти, лягає основне навантаження по їхньому інформаційному обслуговуванню. Колектив бібліотеки має це розуміти і бути готовим працювати зі студентами-іноземцями, застосовуючи різні форми роботи та інформаційні продукти.

В структурному бібліотечному підрозділі НАУ працює 63 фахівці. Більшість з них мають вищу бібліотечну освіту. Колектив бібліотеки має досвід по обслуговуванню іноземних студентів, що накопичувався десятиліттями, багаті бібліотечні фонди, які можуть задовольняти попит на інформацію різну за тематичною направленістю.

Традиційно в НТБ НАУ використовували структурно-функціональну модель системи інформаційного обслуговування іноземних студентів. Дана модель включає в себе два взаємозалежних напрями діяльності: організаційний – система інформаційного забезпечення (наявність чи невідповідність інформаційно-ресурсного забезпечення університетських бібліотек інформаційним потребам іноземних студентів) та виконавчий – система інформаційного обслуговування (можливість доступу до інформаційних ресурсів). Сьогодні згадана система знаходить своє відображення в роботі 11 різноманітних відділів НТБ НАУ: відділу інформаційно-аналітичної та довідково-бібліографічної роботи, відділу наукової обробки документів та організації каталогів, відділу навчальної літератури для молодших курсів, відділу навчальної літератури для старших курсів (III–VI курси), відділу навчальної літератури в Інституті міжнародних відносин, міжбібліотечного абонементу (МБА), відділу гуманітарної літератури та культурно-просвітницької роботи, читального залу періодичних видань та літератури з українознавства, залу електронних каталогів, комп'ютерних класів, залу мультимедійних видань тощо.

Варто зазначити, що сучасний розвиток електронних технологій вніс суттєві зміни і в особливості інформаційно-бібліотечного обслуговування як вітчизняних, так і іноземних студентів.

На сьогоднішній день в НТБ НАУ, як і в будь-якій іншій сучасній бібліотеці, найбільшого поширення отримують такі варіанти інформаційного обслуговування іноземних студентів, як консультування в режимі онлайн і віртуальний стіл довідок (за статистикою іноземні студенти не часто обирають консультування в реальному часі) [2, с. 17].

Перша форма передбачає інтерактивну, фактично живу, допомогу бібліографа. У режимі онлайн ведеться консультування читачів з усього спектру питань, які зазвичай задаються при особистому відвідуванні. При цьому бібліограф і читач можуть не тільки спілкуватися через чат, розміщений на сайті НТБ НАУ, а й спільно звертатися до різних пошукових систем, баз даних, електронної бібліотеки так, ніби вони дійсно знаходяться поруч.

Віртуальний стіл довідок має на меті створення на сайті НТБ спеціальної форми, в якій користувачі можуть залишити свої запити і через певний час (прописаний у правилах) отримати відповідь на них. Надання довідок користувачам можливе і за допомогою електронної пошти та соціальних мереж.

Ще один напрямок діяльності бібліотеки у сучасних умовах – це електронна доставка документів, яка є гібридом міжбібліотечного абонементу та бібліографічної служби. Цей сервіс пропонує доставку електронних копій джерел, що знаходяться в фондах бібліотек, які не є об'єктом авторського права, електронних копій частин документів для використання в навчальних чи наукових цілях (статті із газет, журналів, окремі сторінки з книги). Вбачаємо даний напрямок, як додаткову можливість розвитку інформаційного обслуговування іноземних студентів НТБ НАУ.

З метою поліпшення інформаційного обслуговування студентів-іноземців в НТБ НАУ в 2016 році було проведено анкетування як працівників бібліотеки, так і іноземних студентів. Результати анкетування показали, що хоча бібліотечні працівники й усвідомлюють значення і специфіку роботи із студентами-іноземцями, все ж існують певні недоліки, що гальмують розвиток цього напряму діяльності бібліотеки. Задля їх подолання було рекомендовано: суттєво збільшити і фондах НТБ НАУ кількість літератури іноземною мовою; забезпечити використання сучасних технологій на всіх ділянках роботи; створити електронні інформаційні ресурси на основі традиційного бібліотечного фонду окремо для іноземців; забезпечити іноземців мультимедійними навчальними програмами, збільшити і урізноманітнити підписку періодичних видань на іноземній мові; вдосконалити систему Internet-послуг. Окремі рекомендації стосувались поліпшення мовної та професійної кваліфікації співробітників бібліотеки.

Отже, співробітники НТБ НАУ враховують у своїй роботі специфіку інформаційного обслуговування студентів-іноземців та працюють над її вдосконаленням. Використання новітніх електронних технологій в роботі НТБ НАУ значно скорочує шлях інформації до споживача, полегшує сприйняття інформації та покращує якість інформаційного обслуговування іноземних студентів в бібліотечному підрозділі НАУ.

Список використаних джерел

1. Зарубінська І. Конкретний підхід до навчання іноземних студентів в Національному авіаційному університеті [Текст] / І. Зарубінська // П'ятий всесвітній конгрес «Авіація у XXI столітті». – К., 2012. – С. 1–4.
2. Тетьянченко О. О. Педагогічні умови спілкування з іноземними студентами в процесі навчання [Текст]: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук / О. О. Тетьянченко. – К.: Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, 1997. – 24 с.

*Настенко Л. Г., канд. пед. наук, доцент
Яценко О. М.
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ БІБЛІОТЕКИ З КОРИСТУВАЧАМИ

Соціальна роль бібліотек як осередків інформації, збереження культури, відродження духовності у сучасних умовах інформатизації суспільства набуває особливої актуальності. Розглядаючи бібліотеку як соціальну систему, як цілісне утворення, головним елементом якого є люди, їхні зв'язки та взаємодія, слід наголосити на важливій складовій її діяльності – інформаційно-комунікативній. Недаремно один із фундаторів теорії соціальних систем Ніклас Луман соціальні системи визначав процесами комунікації [2]. Стратегічним напрямом діяльності сучасних бібліотек, як і суспільства в цілому є духовне виховання як дорослих, так і дітей та підлітків, орієнтація на особистість, унікальність, своєрідність кожної людини, на її духовний внутрішній світ.

Не менш важливим є у сьогоденні курс на європейську інтеграцію. Українці визнають загальноєвропейські цінності: свободу, демократію, повагу до людини, верховенство права – і сповнені рішучості розбудувати свою державу як на засадах української духовності і моралі, так і на принципах європейської демократії та політичної культури. Зрозуміло, що процес європейської інтеграції не може обмежуватися лише політичними та економічними факторами, він має охоплювати усі сфери суспільного життя, зокрема і бібліотеки – інформаційно-культурні осередки суспільства.

Проблема формування, накопичення, збереження і використання інформаційних ресурсів бібліотек як інформаційно-культурних центрів є актуальною і заслуговує на увагу багатьох дослідників. Так, наприклад, Й. Мастяниця у монографічному дослідженні «Інформаційні ресурси України: проблеми державного регулювання» [3] аналізує процеси становлення, розвитку інформаційно-технічної бази України, інформаційних ресурсів та доступу до них, наголошує на їхній важливості в контексті інформатизації, відкритості, ринкових перетворень, пропонує низку організаційних і правових заходів із вдосконалення системи державного управління інформаційними ресурсами.

Науковці О. Баркова, Н. Пасмор, Т. Савчук досліджують функціонування мережі електронних бібліотек як складової інформаційного суспільства, потенційні можливості використання консенсусних рішень у нових технологіях формування електронних бібліотек, забезпечення доступу до знанневих електронних ресурсів та інтеграції їх у єдиний інфопростір, використання окремих програмних продуктів в автоматизації бібліотечних процесів, висвітлюють специфіку бібліотечних веб-сайтів і мережевих сторінок, аргументовано доводячи доречність трактування бібліотечних сайтів і сторінок у соцмережах як багаторівневих комплексних бібліотечно-інформаційних продуктів.

Незважаючи на широке поле досліджень, ще й досі бракує фахових праць з проблеми розвитку інноваційних бібліотечних технологій, їхнього нормативно-правового забезпечення, специфіки організації міжбібліотечного співробітництва з використанням новітніх інформаційних технологій, використання глобальної мережі Інтернет та ін.

Бібліотека майбутнього – це реальний і віртуальний демократичний простір, який забезпечує безперешкодний доступ до інформації користувачів, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу і місцеперебування, який має стати органічною частиною національної і світової інформаційних систем, надавати можливість отримувати інформацію з будь-якого джерела без часових, географічних та інших обмежень. Проблема читання книги, залучення до читання дитячої та підліткової аудиторії прирівнюється, без перебільшення, до проблеми національної безпеки держави. Соціологами і психологами доведено, що саме читання формує соціально орієнтовану, духовно зрілу, освічену особистість і для того, щоб досягти світового рівня в науці, техніці, культурі та мистецтві державі потрібні люди, які читають і мислять. Тож призначення бібліотеки полягає у збереженні балансу традиційних, базових цінностей із трансформацією, яка не допускає поглинання книги, читання, існуючої культури. Сучасні бібліотечні працівники покликані забезпечувати не тільки інформаційно-документні функції, але і послуги «людського спілкування». У цьому сенсі визначальними особливостями для бібліотеки є: відповідність потребам особистості, надання соціально значущої інформації і документів, сприяння формуванню інтересу до читання і користування бібліотекою; забезпечення формування інформаційних ресурсів на усіх видах носіїв; сприяння соціалізації особистості, прищеплення навичок отримання освіти і самоосвіти, залучення до читання і грамотного користування інформацією на всіх видах її носіїв; забезпечення читачів можливістю користуватися сучасними інформаційними технологіями, надання доступу до інформаційних мереж, розширення сфери послуг в режимах локального і віддаленого доступів.

Структура інформаційного простору бібліотеки в обслуговуванні відображає її унікальну комунікативну природу і відбиває такі важливі функції:

- надання доступу читачам до об'єктивної всебічної інформації на якісному новому рівні, створення найсприятливіших умов для забезпечення читачів необхідною і корисною літературою;

- створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб читачів, в т. ч. кваліфіковане та якісне забезпечення навчального процесу;

– вивчення і прогнозування потреб користувачів у бібліотечно-бібліографічних послугах;

– підтримка та розвиток ресурсної бази бібліотек, бібліотечних фондів, вивчення ефективності використання фондів і каталогів, популяризація та реклама інформаційних послуг бібліотеки серед населення; удосконалення роботи фахівців з підвищення рівня бібліотечно-бібліографічних та інформаційно-комп'ютерних знань.

Майбутнє сучасної людини – це світ інформаційного суспільства. Інформація і знання стали головною перетворювальною силою нашого життя. Доля кожної людини певною мірою залежить від її здатності вчасно знаходити, отримувати, сприймати і продуктивно використовувати нову інформацію. Тож значення бібліотек як центрів інформації зростає з кожним роком, вони стають своєрідним «вікном у світ».

Серед найвагоміших результатів інформатизації бібліотек за останні роки можна назвати:

– поступове підключення до Інтернет та зростання кількості бібліотечних web-сайтів із змістовним наповненням;

– функціонування нових бібліотечних структур, орієнтованих на пошук необхідної інформації з використанням комп'ютерних технологій;

– координацію роботи щодо задоволення інформаційних потреб користувачів;

– активізацію діяльності з формування інформаційної культури підростаючого покоління тощо.

У глобальному інформаційному просторі, який ґрунтується на комп'ютерних мережах і цифрових технологіях, ключовими інформаційними системами стають електронні бібліотеки, що здійснюють накопичення та систематизацію документних ресурсів, інформаційне обслуговування користувачів шляхом організації доступу до першоджерел, систематизованого знання та надання комплексу сучасних мережевих інформаційних сервісів.

Список використаних джерел

1. Головка М. В. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій як механізм управління якістю фізичної освіти/ М. В. Головка // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., 2014. – Вип. 48. – С. 36–40. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2014_48_9

2. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах / Н. Луман. – К.: Дух і літера, 2011. – 336 с.

3. Мастяниця Й. У. Інформаційні ресурси України: проблеми державного управління / Й. У. Мастяниця. – К.: НІСД, 2002. – 140 с.

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК: МІЖНАРОДНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ «BIBLIOTHECA UNIVERSALIS»

Становлення інформаційного суспільства створило умови для трансформації бібліотечних установ в системоутворювальну ланку інформаційної сфери. Засвоєння бібліотеками інтернет-технологій, вивчення інформаційних потреб користувачів у мережі Інтернет дозволило бібліотекам запровадити нову форму інформаційної діяльності – обслуговування віддалених користувачів. Важлива роль у цьому процесі належить електронним бібліотекам. Вражаючим прикладом поцифрування книжкових текстів можна вважати глобальний пілотний проєкт G7 (Великої сімки) – «Bibliotheca Universalis». Це один з одинадцяти проєктів, прийнятих розвиненими країнами (G7).

Основним завданням проєкту «Bibliotheca Universalis» є надання доступу до світової культурної спадщини, що переведена бібліотеками в електронну форму.

Проєкт було започатковано у 1994 р. На зустрічі країн «Великої сімки» в Неаполі в липні 1994 р. було акцентовано увагу на необхідності підтримки та розвитку проєктів просування до світового інформаційного суспільства. Наступним кроком стало визначення членами G7 спільно з Європейською Комісією на Конференції міністрів (яка відбулася в Брюсселі 25–26 березня 1995 р.) проєктів подальшого міжнародного співробітництва в напрямку демонстрації можливостей та стимулювання розвитку інформаційного суспільства. Очікувалося, що результати спільної роботи в цій сфері зроблять помітний внесок у розвиток інформаційного суспільства і зможуть продемонструвати його потенціал у справі підвищення добробуту всіх громадян.

Ключовими завданнями у розгортанні пілотного проєкту «Bibliotheca Universalis» для інформаційного суспільства стали: підтримка цілей міжнародного консенсусу на загальних принципах, що визначають доступ до мереж, і функціональної сумісності використовуваних програмних засобів; розробка основ ефективних форм кооперації країн G7 для створення якоїсь критичної маси, достатньої для переходу співпраці на світовий рівень; створення сприятливих можливостей для обміну інформацією, сприяння становленню інформаційного суспільства; виявлення та відбір проєктів, які можна взяти в якості прикладів, що мають відчутну і сприйнятну роль у соціальному, економічному і культурному просуванні, і які продемонстрували б широкій публіці потенціал інформаційного суспільства; виявлення перешкод на шляху реалізації практичних додатків, службовців становленню інформаційного суспільства; допомога у формуванні секторів ринку для новостворюваних продуктів і послуг.

Засновниками проєкту стали:

- Національна бібліотека Франції та Міністерство культури і комунікацій Франції (головні організації);
- Національна парламентська бібліотека Японії (головна організація);

- Бібліотека Конгресу США, Національна бібліотека Канади;
- Державна фонотека Італії;
- Національна бібліотека Німеччини;
- Британська бібліотека.

Мета полягала в тому, щоб використовувати існуючі національні програми оцифровки і сформувати велику розподілену віртуальну колекцію наукових знань та забезпечити її доступність користувачам через всевітні мережі телекомунікацій. Передбачалося, що таким чином буде просунуто міжнародне співробітництво у напрямі організації світової електронної бібліотечної системи.

Реалізація проєкту дозволила відпрацювати технологію високопродуктивної оцифровки, підтримати розробку і прийняття світових стандартів. Крім цього, робота над проєктом дозволила продемонструвати, яким чином інтегрована технологія оцифровки сприяє довготривалому збереженню матеріалу, а також дає можливість негайного доступу до електронних ресурсів.

Серед очікуваних результатів відзначимо також стимулювання ефективного користування культурними та науковими ресурсами, розробку дружніх користувачеві засобів пошуку необхідної інформації. Проєкт спрямований на обслуговування широкої аудиторії, дослідників, науковців та студентів. Використані мережеві архітектури системи, що базуються на розподілених серверах і загальному для всіх інтерфейсі пошуку і засобів навігації, а також існуючі стандарти, що стосуються обробки та оцифровки тексту, зображення, звуку і стандарти телекомунікаційних протоколів.

Перша загальна зустріч за проєктом відбулася в травні 1995 р. у Національній бібліотеці Франції в Парижі; на ній були уточнені завдання і прийнятий план роботи на 1996 р. Серед основних труднощів, з якими зустрілися учасники проєкту, виявилось фінансування, оскільки до цього моменту партнери поклалися на власні ресурси і ніякого додаткового фінансування не було. У травні 1996 р. на Конференції G7 в Мідренде (Південно-Африканська республіка) «Інформаційне суспільство та розвиток» був представлений прототип, створений за темою «Африка: культура і цивілізація». Учасникам конференції було продемонстровано інтерактивний режим і зручний доступ до віртуальних і розподілених цифрових колекцій (зразки тексту, зображень і звуку з африканської тематики); показаний ефективний спосіб передачі знання в інтересах користувача.

У 1997 р. партнери з проєкту підготували огляд – дуже докладний розгляд існуючих програм оцифровки як в бібліотеках, так і на національному рівні. Крім опису змісту самих колекцій було розглянуто політичні, технологічні та правові питання. До проєкту «*Bibliotheca Universalis*» приєдналися установи, що мали власні масштабні програми оцифровки, з країн, що не входять в G7: національні бібліотеки Швейцарії, Португалії, Іспанії, Королівська бібліотека Альберта I (Бельгія), Національна бібліотека Чеської Республіки; спостерігачем запрошена ЮНЕСКО. В огляді детально описані існуючі та заплановані на найближче майбутнє проєкти оцифровки в організаціях-учасниках: «Пам'ять Америки» (Бібліотека Конгресу США); Програма цифрової бібліотеки (Британська бібліотека); Німецька бібліотека – 1 000 книг, оцифровка журналів німецької еміграції, дисертації онлайн, урядова інформація; програма оцифровки в Національній бібліотеці

Канади; Проект Парламентської бібліотеки Японії «Робоче керівництво по створенню цифрової бібліотеки» – цифрова бібліотека дитячої літератури, книги, опубліковані в епоху Мейдзі; «Меморія хіспанік» (Національна бібліотека Іспанії); «Пам'ять світу» (Національна бібліотека Чеської Республіки); «План на 1999–2000» (Королівська бібліотека Нідерландів); «Галліка» – проект оцифровки Національної бібліотеки Франції.

На останній зустрічі за проектом «Bibliotheca Universalis», яка відбулася в рамках конференції в Копенгагені в 1997 р, після обговорення різних підходів прийняті такі рішення: обмін інформацією за програмами оцифровки: для полегшення обміну інформацією між партнерами про хід виконання програм оцифровки було вирішено створити спеціальні сторінки на сервері Європейських національних бібліотек ГАБРИЕЛЬ (web-site GABRIEL, адреса в Інтернет [www.konbib.Nl / gabriel](http://www.konbib.Nl/gabriel)); вибір загальної тематики для проекту «Bibliotheca Universalis»; доступ до електронних документів.

Отже, проект «Bibliotheca Universalis» зумів викликати інтерес і мобілізувати багатьох ключових представників бібліотечної спільноти, допоміг з'єднати їхні зусилля на глобальному рівні, що життєво важливо для успіху інформаційного суспільства. Очевидна і необхідність подальшого вдосконалення міжнародного співробітництва у справі створення електронних бібліотек.

Список використаних джерел

1. Bibliotheca universalis – G7 Information Society [Electronic Sources]. – Available from: <http://www.culture.gouv.fr/g7/index.html> (дата звернення: 01.05.2017).
2. Zillhardt S. Bibliotheca Universalis – G7 Project on Electronic Libraries [Electronic Sources]. – Available from: https://www.ercim.eu/publication/Ercim_News/enw27/zillhardt.html (дата звернення: 01.05.2017).

*Чередник Л. А., канд. філол. наук, доцент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ІНТЕРНЕТ-ЛІТЕРАТУРА ЯК ФЕНОМЕН ХХІ СТОЛІТТЯ

Відома українська письменниця Ліна Костенко у романі «Записки українського самашедшого» так писала про наших сучасників: «Ми птиці інформаційного простору» [3, с. 224]. Дійсно, Інтернет настільки глибоко увійшов як у життя суспільства, так і окремої особистості, що уявити існування без нього вже просто неможливо. У зв'язку з цим процеси масової комунікації потрапляють у широке поле досліджень представників різних галузей наук, зокрема таких відомих учених, як М. Маклюєна, Е. Тоффлера, Д. Данієльса, Л. Петрова, Г. Почепцова. В. Різуна А. Птушенка, Н. Степанюк, Е. Хухтамо та інших.

Сучасна комунікація проявляється як один з найважливіших і фундаментальних компонентів у системі глибинних зв'язків людини з природою, культурою

та суспільством. З появою Інтернету виникає новий тип культури – інформаційний. Віртуальний дискурс кінця XX – початку XXI століть ознаменувався появою такого феномена сучасної культурної комунікації як Інтернет-література.

На думку Л. Дербньювої, «комп'ютеризація літератури нині є однією з найбільш перспективних теоретичних проблем, як у дослідженні електронних засобів інформації, так і літературознавства» [1, с. 151]. Авторка також зазначає, що нова якість літературної діяльності – це «не лише комп'ютерний набір тексту, а й засвоєння комп'ютерних технологій і використання їх як художніх прийомів» [1, с. 152].

Загалом, на думку багатьох дослідників, літературу, що є в мережі, можна розділити на два види. По-перше, це споконвічно паперова, але вміщена в Інтернет. Це класичні або сучасні твори, написані на папері. По-друге, це власне мережева література, яку неможливо перенести на аркуш. Нині існує декілька назв цього новітнього явища у нашому житті: Інтернет-література, мережева література, віртуальна література, сетература.

Як стверджує Ю. Завадський, дослідження мережевої літератури мають тривалу історію. Почалися вони в США і пов'язані з інтердисциплінарними працями Т. Нельсона, Д. Енгельбарта, що з'явилися у 1960-х роках XX століття та заклали основи як методології вивчення явищ зв'язку людини та машини, так і принципів керування в комп'ютерному середовищі [2]. Із початку 1980-х років формується теоретико-літературна база для вивчення літератури комп'ютерного середовища. У той же час побачили світ і кілька художніх творів інтернет-літератури. Удосконалення комп'ютерів відкривають нові цікаві можливості і в галузі цієї незвичної літературної творчості.

На сьогоднішній день немає однозначного тлумачення терміна «мережева література», оскільки його розглядають у різних ракурсах. Найбільш повне визначення серед усіх дослідників явища Інтернет-літератури належить Геннадію Рябову: «Це заснований на використанні писемності вид творчості, кінцевий продукт якого (твір) може розміщуватися на розмежованих у просторі вузлах комп'ютерної мережі, видозмінюватися (редагуватися) в часі й бути доступним багатьом споживачам з різних місць одночасно» [4]. Тобто, це література, середовищем існування якої є Інтернет, і саме він надає змогу користувачам-читачам використовувати різні засоби, прийоми, неймовірними на папері.

Мережева література має низку характерних особливостей. Головною з них є можливість колективної творчості, тобто багатоавторність. Користувачі Інтернетом відповідно до певних правил або довільно можуть дописувати твір, змінювати сюжет, колізії долі героїв тощо. До того ж, події можуть розвиватися навіть спорадично. У цей літературний твір досить легко вставити звукові файли чи файли із зображенням, анімацію. Тобто, твори Інтернет-літератури є, за словами італійського філософа, письменника й ученого У. Еко, «відкритими».

По-друге, кардинально змінюються відносини між письменником і читачем, адже останні стають співавторами того чи іншого твору. Окрім того, досить часто читач не має змоги оглянути весь текст одночасно, оскільки той знаходиться у різних файлах. Тоді кожен може вибрати свій варіант розвитку сюжету. Це досить схоже на рольову гру, варіант якої можна вибрати довільно. Отже, можна

говорити про інтерактивність цієї літератури, до якої, до речі, рухається уся нинішня культура [5, с. 268]. Сьогодні втілюється у реальність знаменитий вислів В. Набокова: «Шедевр будь-якого письменника – його читач».

Серед переваг мережевої літератури виділяють «оперативність, діалоговий режим, можливість внесення правок, доповнень, що надає змоги живому слову «оживати» в новій віртуальній інкарнації» [2].

В Інтернет-літературі вирізняється жанрове розмаїття: електронні журнали, online-щоденники, веб-сторінки відомих літераторів, блоги. Останнім часом існують різні гіпертекстові моделі: роман (гіперроман), так звана рамкова поезія, ігрові тексти («Буриме», «Сад расходящихся хокку»), гостьова книга (гестбук) тощо.

Мережева література має як позитивні, так і негативні риси. З одного боку, «виходячи з унікального характеру Інтернету, вона є рідкісним засобом самовираження; зникає проблема видання твору; відсутність цензури» [5, с. 270]. Та з іншого боку, саме зникнення цензури і редакторського виправлення може привести до появи не просто слабких, а й відверто провокаційних опусів. І ще одне важливе питання – це мова творів, її правильність і нормативність. Це нагальна проблема взагалі соцмереж. Інтерактивні форми спілкування часто перетворюються на гори словесного сміття, що призводять до порушення основних прав особистості. Не випадково, в англломовному Інтернеті вже існує своєрідна форма «нетикета» (netiquette), що має захищати від подібних зловживань, чітко окреслюючи найважливіші правила кодексу морально-літературної благопристойності. Серед них: «критика повинна бути конструктивною; написання цілих слів заголовними буквами варто уникати, тому що в Інтернеті вони позначають крик; повторюваних постів у одному гестбуці варто уникати» [5, с. 275]. Але найголовніше правило нетикету говорить: «Думайте про те, що за кожною гостьовою стоїть жива людина».

Слід також зазначити, що мережева література є надзвичайно популярним явищем у країнах Західної Європи, США, Росії. На теренах України вона розвинена дуже слабо. Як показують дослідження, лише два ресурси – proza.com.ua і poetry.uazone.net – дозволяють письменникам-початківцям заявити про себе на просторах UA-IX. Але для цього їм необхідно пройти певний відбір за якістю твору.

Отже, у кінці нашої розвідки слід зробити декілька узагальнень. Інтернет-література є новим явищем глобалізованого сучасного суспільства. Її появу можна розглядати як реакцію на кризу традиційної літератури, про яку багато говорять останнім часом. Мережева література має свої як позитивні, так і негативні риси. Цей процес не стоїть на місці, а невпинно розвивається разом із «всесвітньою павутиною», що пропонує усе нові й нові форми. Наприклад, сьогодні вже говорять про появу кібератури, що приходить на зміну Інтернет-літературі. Хоча, на нашу думку, повністю витіснити традиційну літературу ніяка комп'ютерна література не зможе.

Список використаних джерел

1. Дербеньова Л. В. Літературний комп'ютерний феномен у комунікативно-мережевій культурній парадигмі [Електронний ресурс] / Л. В. Дербеньова // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 76. – С. 151–153. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/jpdf/gileya> – Назва з екрану.
2. Завадський Ю. Р. Типологія та поетика мережевої літератури і сучасне західне літературознавство [Електронний ресурс] / Ю. Р. Завадський. – Режим доступу: dissert.com.ua/content – Назва з екрану.
3. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
4. Рябов Г. Сете – или тура? [Электронный ресурс] / Г. Рябов // Сетевая словесность. – Режим доступа: <http://www.litera.ru/slova/ryabov/setetura/>
5. Фісенко Т. В. Теорія мережевої літератури як новий літературознавчий дискурс / Т. В. Фісенко // Питання літературознавства. – 2006. – Вип. 71. – С. 268–279.

*Юрченко В. О., канд. іст. наук, доцент
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДІЛОВОДСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУРАХ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ ПИТАННЯ

Дослідження стану наукової проблеми особливостей ведення діловодства на українських землях у державних структурах XIX – початку XX ст. потребує окремої уваги, оскільки на початку XIX ст. було розпочато адміністративне реформування діловодства як важливого процесу документального забезпечення діяльності державних органів управління. Вивчення основних засад та особливостей документування та організації роботи з документами у державних структурах у зазначений період дозволить краще зрозуміти потреби удосконалення сучасного діловодства в Україні, що опирається на здобутки у діловодній сфері у період її становлення.

Важливим періодом розвитку вітчизняного діловодства був період розробки системи міністерського «виконавчого» діловодства XIX – початку XIX ст., який пов'язаний з виникненням перших міністерств у Російській імперії, що дало поштовх науковцям для його дослідження і виявлення специфіки документування. Так, М. Люшенко у своїх працях з історії діловодства в Російській імперії охарактеризував періоди діяльності державного апарату та прийняття рішень на урядовому рівні з питань документного забезпечення управління і обробки документів [1].

У своїй монографії М. Молчанова звернула увагу на етапи документообігу у тогочасній управлінській системі. Цінним є характеристика системи реєстрації документів, а саме – порядку введення реєстраційних журналів. На той час чинною була система довідкового апарату, яка передбачала ведення окремих журналів для

реєстрації вхідних і вихідних документів. Також дослідник відобразив правила групування справ в архівах, за якими комплектація документів здійснювалась за змістовним та географічним принципом [2].

Ґрунтовний аналіз еволюції діловодства подано у монографії В. Шандри, в якій розкрито діяльність канцелярій Київського та Малоросійського генерал-губернаторств, які були органами управління на території України у XIX ст. [3].

Б. Литвак також у своїх працях приділив особливу увагу управлінській документації XIX ст. Найвідомішою його працею є «Очерки источниковедения массовой документации XIX – начала XX в.», у якій дослідник звертає увагу на управлінську інфраструктуру як чинник впливу на створення документа. Це дає можливість глибше зрозуміти традиції розвитку процесу створення управлінських документів. Вчений зосереджується не лише на нормативних актах, які регулюють організацію роботи з документами, а й на історії діяльності установ, які впроваджують на практиці положення та вимоги, прописані в цих актах [4].

Уперше проаналізувала організацію ведення діловодства в губернських адміністративних установах першої половини XIX ст. на прикладі Чернігівської губернії як складової адміністративно-територіальної одиниці Малоросійського генерал-губернаторства у своєму дослідженні Наталя Леміш. Авторка визначила функції адміністративних установ характерні лише для цього регіону, які, працюючи, керувалися нормативно-правовими актами загальноімперського значення і настановами, розробленими для практичної роботи на території Чернігівської губернії. Зазначений приклад яскраво засвідчив те, що організація документообігу у тому чи іншому регіоні України у першій половині XIX ст. відбувалась шляхом розробки місцевих нормативних документів на основі документів вищих органів влади [5].

Ґрунтовний аналіз історії діловодства у XIX ст. проводила у своїх численних статтях Валентина Бездрабко. Період формування діловодства за часів перебування українських земель у складі Російської імперії дослідниця розглядає з точки зору трансформації ведення діловодства як дотичного процесу до становлення документознавства. Описуючи реформи в органах державної влади, характеризуючи нормативно-правові документи того часу, наукові праці дослідників історії діловодства у XIX ст., що є базовими речами для розвитку теорії діловодства, на думку дослідниці, ще й складає передумови документознавства [6].

Вагомий внесок у розкриття процесу організації роботи з документами у державних органах влади на українських землях у період з кінця XVIII до початку XX ст. зробили також Л. Шепельов [7], А. Сокова [8], М. Ларин [9], А. Конькова [10], Л. Вялова [11]. Зокрема, Т. Гаращук у своєму дослідженні виклав результати щодо ведення діловодства у дворянських депутатських зібраннях кінця XVIII – початку XX ст. Ним розкрито структуру, функції зазначеного колегіального органу управління, а також досліджено основні групи управлінської документації та організації роботи з ними [12].

Проблема організації ведення діловодства у XIX ст. цікавила багатьох дослідників, які достатньо повно розкрили процес організації роботи з документами на українських землях у державних органах влади. Варто зазначити, що впроваджені історично у давні часи традиційні форми і способи роботи зі службовими

документами (такі, як журнальна форма реєстрації документів та ін.) застосовуються і нині у сучасній діловодній практиці. Підсумовуючи, необхідно відзначити, що період розвитку діловодства у Російській імперії є найбільш дослідженим. У вивченні він хіба поступається періоду СРСР.

У ХХ столітті настав новий етап у дослідженні історії діловодства, який пов'язаний зі становленням радянського періоду розвитку діловодних процесів в УРСР.

Список використаних джерел

1. Ілюшенко М. П. История делопроизводства в России (до 1917 г.): учеб. пособ. – М.: РГГУ, 2007. – 133 с.; Його ж. Возникновение и развитие делопроизводства на Руси (XIV–XVIII в.) [Текст] / М. П. Ілюшенко // Делопроизводство. – М.: РГГУ, 1998. – № 2. – С. 71–74.

2. Молчанов М. М. Дипломатія Петра I [Текст] / М. М. Молчанов – М. : Центрополіграф, 1997. – 382 с.

3. Шандра В. С. Генерал-губернаторства в Україні: ХІХ – початок ХХ ст. – К., 2005. – 452 с.; Його ж. Київське генерал-губернаторство, 1832–1914: історія створення та діяльності, архівний комплекс і його інформативний потенціал. – К., 1999. – 141 с.; Його ж. Малоросійське генерал-губернаторство, 1802–1856: функції, структура, архів / В. С. Шандра. – К., 2001. – 355 с.

4. Литвак Б. Г. Очерки источниковедения массовой документации ХІХ – начала ХХ в. – М.: Наука, 1998. – 186 с. Його ж. О закономерностях эволюции делопроизводственной документации в ХVІІ–ХІХ вв. (К постановке вопроса) / Б. Г. Литвак // Проблемы источниковедения истории СССР и специальных исторических дисциплин. – М.: ЦГАК, 1994. – 432 с.

5. Леміш Н. О. Організація діловодства в органах державної влади Чернігівської губернії (1802–1856 рр.): дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02. – К., 2009. – 187 с.; Її ж. Організація діловодства в адміністративних установах Лівобережної України першої половини ХІХ ст.: монографія / Н. О. Леміш. – К.: ДІЯ, 2013. – 175 с.

6. Бездрабко В. В. Діловодство у контексті державного управління Російської імперії ХІХ ст. як чинник становлення документознавства // Іст. журн. – 2008. – № 5. – С. 62–72; Її ж. Історія діловодства та документознавство періоду становлення: ідентичне і дотичне // Гілея : (наук. вісн.): зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 18. – С. 144–161; Її ж. Розвиток діловодства в Російській імперії ХІХ ст. : здобутки практики й народження теорії / В. В. Бездрабко // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Історія. – Тернопіль, 2010. – Вип. 2. – С. 284–291.

7. Шепелев Л. Е. Изучение делопроизводственных документов ХІХ – начала ХХ в. / Л. Е. Шепелев // Вспомогательные исторические дисциплины: сб. науч. трудов. – Л.: Наука, 1968. – Т. І. – С. 119–138.

8. Сокова А. Н. О создании русской традиционной формы документа в делопроизводстве госучреждений ХІІІ – начала ХХ в. / А. Н. Сокова // Тр. ВНИИДАД. – 1974. – Т. 5, Ч. 1. – С. 206–236.

9. Ларин М. В. Основные этапы развития делопроизводства в России / М. В. Ларин // Студії з архівної справи та документознавства. – 1996. – Т. 1. – С. 77–84.

10. Конькова А. Ю. Статус канцелярских служащих в пореформенной России XIX века / А. Ю. Конькова // Секретаское дело. – 1997. – № 2. – С. 125–128.

11. Вялова Л. М. Тенденции сокращения документооборота в XIX в. / Л. М. Вялова // Делопроизводство. – 2000. – № 2. – С. 80–85.

12. Гаращук Т. С. Організація роботи з документами у дворянських депутатських зібраннях в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.) / Т. С. Гаращук // Студії з архівної справи та документознавства. – К. : Кадровик України, 2011. – Т. 9, кн. 2. – С. 38–46.

СЕКЦІЯ 5

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТОЗНАВСТВІ

*Анісімова О. М., д-р екон. наук, професор
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ПІДПРИЄМСТВА У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ: РОЗВИТОК ТА ПРОБЛЕМИ

Аналіз розвитку впровадження інформаційних технологій та інновацій в Україні показав, що в 2016 році не спостерігається позитивних тенденцій. Згідно з доповіддю міжнародного аналітичного центру Information Technology and Innovation Foundation (ITIF), серед 56 країн, на які припадає 90 % світової економіки, Україна в 2016 році посіла за цими показниками 52 місце (в Центральній і Східній Європі – останнє) [1]. Але саме сфера ІТ є нині провідною інноваційною галуззю України, що здатна і на цьому напрямі відіграти роль локомотива для всієї країни. У 2016 році одним з найбільш знакових трендів в сфері інноваційного розвитку України стала спроба симбіозу в межах двох найперспективніших сегментів вітчизняної економіки – аграрного й ІТ. Зокрема, членом асоціації AgTech Ukraine, метою якої є розробка, пошук й імплементація високоєфективних технологічних рішень в аграрному бізнесі, стала компанія Drone.UA, провідний український інтегратор безпілотних технологій, один з 20 найуспішніших українських інноваційних проєктів за версією Forbes [2].

Проведений аналіз підприємств за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації» дозволяє зробити такі висновки. Протягом 2010–2015 рр. найбільша кількість підприємств була в 2013 році. Структура майже незмінна: 0,4–0,1 % – це великі підприємства, 2,5–3,1 % – середні підприємства, 96,8–97,5 % – малі підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість підприємств за їхніми розмірами за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації»

Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства		Разом, кількість підприємств, одиниць
	одиниць	у %	одиниць	у %	одиниць	у %	одиниць	у %	
2010	9	0,1	409	3,1	12 771	96,8	10 728	81,3	13 189
2011	10	0,1	429	3,0	13 933	96,9	11 748	81,7	14 372
2012	13	0,1	411	3,1	13 024	96,8	10 765	80,0	13 448
2013	12	0,1	406	2,7	14 467	97,2	12 304	82,7	14 885
2014	6	0,0	374	2,8	12 939	97,2	11 113	83,4	13 319
2015	6	0,0	338	2,5	13 273	97,5	11 530	84,7	13 617

Але протягом цього періоду кількість зайнятих працівників скоротилась на 67,1 тис. осіб, що становить 28,7 %. У середньому кількість зайнятих працівників кожен рік зменшувалась на 9 % (табл. 2). Але найбільше скорочення працівників було на великих підприємствах – 49,5 %.

Таблиця 2

Кількість зайнятих працівників підприємств за їхніми розмірами за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації»

Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства		Разом, тис. осіб
	тис. осіб	у %	тис. осіб	у %	тис. осіб	у %	тис. осіб	у %	
2010	91,8	39,3	62,5	26,8	79,2	33,9	33,2	14,2	233,5
2011	84,8	36,7	65,5	28,3	81,1	35,0	33,0	14,3	231,4
2012	83,9	38,2	54,3	24,7	81,3	37,1	33,2	15,1	219,5
2013	76,8	35,2	61,6	28,3	79,7	36,5	34,2	15,7	218,1
2014	61,4	31,9	62,4	32,4	68,9	35,7	31,2	16,2	192,7
2015	46,4	27,9	54,6	32,8	65,4	39,3	30,6	18,4	166,4

Інша залежність з обсягів витрат на оплату праці підприємств – за період з 2010–2015 рр. вони збільшились на 4 306,2 млн грн, або 54,4 %. У середньому темп приросту склав 9 % (табл. 3). Розмір оплати праці на 1 особу на великих підприємствах становив 41,46 тис. грн в 2010 р. та 81,3 тис. грн в 2015 р. Найбільша заробітна плата на середніх підприємствах 42 тис. грн в 2010 р. та 101,73 тис. грн в 2015 р. Найменша оплата праці на малих підприємствах – 18,65 тис. грн в 2010 р., 44,16 тис. грн в 2015 р.

Таблиця 3

Витрати на оплату праці підприємств за їхніми розмірами за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації»

Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства		Разом, млн грн
	млн грн	у %	млн грн	у %	млн грн	у %	млн грн	у %	
2010	3 806,7	48,1	2 625,1	33,2	1 477,3	18,7	557,2	7,0	7 909,1
2011	3 920,4	44,3	3 243,7	36,6	1 690,0	19,1	609,2	6,9	8 854,1
2012	4 335,6	43,4	3 451,4	34,6	2 193,4	22,0	738,7	7,4	9 980,4
2013	4 279,6	40,3	3 970,8	37,4	2 375,3	22,3	975,7	9,2	10 625,7
2014	3 842,3	35,5	4 663,9	43,2	2 304,2	21,3	742,0	6,9	10 810,4
2015	3 772,6	30,9	5 554,5	45,5	2 888,2	23,6	934,6	7,7	12 215,3

Обсяг реалізованої продукції теж зростає, але середній темп приросту складає 8 % (табл. 4). Цим можна пояснити відсутність прибутку на підприємствах за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації» (табл. 5)

Таблиця 4

**Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств
за їхніми розмірами за видом економічної діяльності
«Інформація та телекомунікації»**

Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		Разом, млн грн
	млн грн	у %	млн грн	у %	млн грн	у %	
2010	32 793,5	49,8	19 728,3	29,9	13 403,8	20,3	65 925,6
2011	36 024,6	48,5	23 076,9	31,0	15 246,7	20,5	74 348,2
2012	39 662,4	50,0	22 708,6	28,6	16 983,9	21,4	79 354,9
2013	39 236,0	48,8	24 181,7	30,1	16 992,7	21,1	80 410,4
2014	36 411,2	43,3	28 797,5	34,2	18 894,9	22,5	84 103,6
2015	38 495,5	38,3	36 183,3	36,0	25 911,6	25,7	100 590,4

Таблиця 5

**Чистий прибуток (збиток) підприємств за їхніми розмірами
за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації», млн грн**

Роки	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	Разом
2010	3 263,90	-722,10	-460,00	2 081,80
2011	3 772,60	-1 199,30	-504,70	2 068,60
2012	6 447,60	-2 345,90	-362,60	3 739,10
2013	5 668,10	-227,00	-559,60	4 881,50
2014	-2 431,50	-10 894,70	-3 810,90	-17 137,10
2015	-5 194,70	-5 636,80	-1 758,70	-12 590,20

Вагомим активом України, який вже у найближчій перспективі здатен стати її вирішальною перевагою у міжнародній конкуренції, є система профільної освіти, науково-технічний та кадровий потенціал у сфері ІКТ. За даними PricewaterhouseCoopers Ukraine [2], протягом останніх чотирьох років кількість ІТ-фахівців в Україні збільшилося з 42,4 тис. до 91,7 тис., причому 19 % з них – це програмісти міжнародного рівня з досвідом роботи сім і більше років, які забезпечили 41 % доходів від надання послуг загальною вартістю 2,7 млрд дол. Навіть у «депресивному» для ІТ-галузі 2015 році її внесок в українську економіку склав 10,3 млрд грн. У сфері інформаційних та суміжних технологій було задіяно 420 тис. робочих місць (підраховано, що кожний ІТ-спеціаліст створює в середньому 3,6 робочих місця), у фінансовий сектор України – залучено 5,8 млрд грн (депозитні рахунки «айтишників»), доходи банків від пов'язаних операцій з валютою склали 1,7 млрд грн.

Завдяки такому кадровому забезпеченню Україна, згідно з даними українського міністерства економічного розвитку і торгівлі, стала в 2016 році четвертим у світі експортером ІТ-послуг і продуктів (недержавні консалтингово-аудиторські фірми називають дещо менші цифри, проте всюди Україна перебуває в топ-20). За період з 2011 по 2015 роки експортно-орієнтований сегмент цього ринку збільшився у 2,5 рази, з 1,1 млрд дол. до 2,6 млрд дол., а його внесок у

ВВП країни, відповідно – з 0,6 % до 3,3 %. Більше 70 % експорту ІТ-послуг України складає розробка ПЗ на замовлення. ІТ-галузь демонструє найбільше зростання серед інших експортних галузей з 2016 року.

Список використаних джерел

1. Contributors and Detractors: Ranking Countries' Impact on Global Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.itif.org/2016-contributors-and-detractors.pdf?ga=1.178380963.602353758.1458130505>

2. Розвиток інформаційного суспільства в Україні у 2016 році: основні тенденції, фактори впливу та стан іт-індустрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/infor_suspil-6d51e.pdf

3. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва: Статистичний збірник / Державна служба статистики України: за редакцією М. С. Кузнецової. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2016. – 514 с.

*Бездрабко В. В., д-р іст. наук, професор
Київський національний університет культури і мистецтв*

ФОНДУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Найзагальнішим поділом сучасного суспільства може бути виокремлення двох великих груп: користувачів новітніми гаджетами й інформаційними технологіями у соціальному, побутовому, професійному вимірах, котрі поступово відійшли від книжкової культури як основоположної, та байдужих чи непристосованих за різних обставин до технічних принад цивілізації. За останні десятиріччя розрив між тими, хто з'явився на світ до і після 1981 р., став настільки очевидним, що соціологи й демографи заговорили про народження «покоління міленіум» або «покоління Y», представники якого вступили в ХХІ ст. активними прихильниками цифрових технологій [1].

На початку ХХІ ст. покоління Y досягло зрілого віку і розпочало трудове життя в умовах, які вирізняються завдяки поширення медіа, комп'ютерів, постійного мобільного чи інтернет-зв'язку, що дозволяє швидко реалізувати потребу в передачі, зберіганні інформації та користуванні нею. Ще існують традиційні засоби спілкування і звичні схеми протікання процесів життя документа, але відмічається їхня неспинна інтеграція з новітніми технологіями. Соціальні мережі та файлообмінники «закликають» користувачів спілкуватися віртуально, обмінюватися персональними даними, загальною інформацією, коментувати, розміщувати замітки, теги, зображення і контури особистості розмиваються. Побічним продуктом від цього є безкінечне породження нових метаданих, технологій, опосередкованих платформою гостей. Це явище добре відомо гуманітарним наукам, що вивчають їхніх учасників, які водночас є продуцентами інформації та її користувачами чи споживачами в цифровому середовищі. Ідеться про установи, приватних осіб, котрі продовжують залишатися потенційними фондоутворювачами.

Для установ ІТ-технології створюють проблеми, по-перше, тому, що не вся корпоративна інформація існує у вигляді документів. Часто вона буває неповного формату, відкрита для постійного оновлення, змін, може не мати автора і чіткого власника, особливо, коли її поява пов'язана із взаємодією величезної (або необмеженої) кількості осіб. Дуже важко в цьому випадку призначати відповідальних за поширення тієї чи іншої інформації чи вимагати підконтрольності, підзвітності. Керування документаційними процесами, у т. ч. й архівна діяльність, в установі набуває нових рис і можливостей.

Ситуація ускладнюється тим, що співробітники, працюючи кожен зі своїм гаджетом, можуть використовувати власну хмару або кілька різних хмар, для зберігання та поширення результатів праці, пов'язаних із професійною чи з іншою діяльністю. Згодом цифрова інформація, продукована працівниками установи, зростає в обсязі, поширюється через різні пристрої й додатки, наприклад, соціальні мережі, стає некерованою й акумулюється у хмарах. Зменшення обсягу традиційних документів створює прецедент на тлі ускладнень, пов'язаних із неконтрольованим надлишком інформації. Ця проблема з часом починає турбувати самих продуцентів інформації. Хоча технології вже запропонували рішення і тепер можливе її автоматичне видалення після закінчення певного строку зберігання інформації з урахуванням інтересів установи та самого автора документа, що звернувся до послуг хмар [1].

Утім бувають ситуації, коли інформація може знадобитись у далекій перспективі. Через те, що покоління Y вважає поточні повідомлення, інформацію, документ важливішими за пам'ять, постає питання, як бути з тією генерованою інформацією, що не може бути «спожита» миттєво. Збереження інформації стає питанням «другого плану», оскільки першочерговим залишається бажання генерувати вихідну інформацію постійно, документуючи події, факти безперервно, так наче, якби було інакше, то це означало б зупинку часу. Отож для працівників покоління Y будь-якої установи пріоритетним є питання продукування, передачі інформації, але не її збереження.

Якщо таку модель поведінки працівників офісу ми екстраполюємо на фондоутворення, то стане очевидною її неперспективність. Це впливає на відкладання фондів і негативно позначається в майбутньому на цілісному й всеохоплюючому документальному відтворенні діяльності, організаційної, комунікаційної культури установи тощо. Ситуація набагато гірша, коли ми будемо говорити про фондоутворення в добровільних громадських спільнотах і приватних осіб. Багато видів діяльності вони здійснюють за допомогою гаджетів, користуючись «миттєвими повідомленнями», телефонними й інтерактивними дзвінками. З'являються непередбачувані перешкоди, наприклад, коли потенційні фондоутворювачі обирають мову для спілкування за межами технічно встановлених параметрів чи відмовляються від слів на користь зображень. Крім того, фондування особистих архівів передбачає наявність доступу до соціальних мереж, записів мобільних телефонів, електронної пошти, Твіттера, файлообмінників тощо. Відшукати місця накопичення інформації, документів, навіть якщо вона зберігається тривалий час, досить непросто, не кажучи за ті випадки, коли встановлено програмне обмеження на строк зберігання [2].

Характеристики документів на новітніх носіях продукуються поколінням Y. Для їх побутування у цифровому середовищі властиві: відкритість для відстеження, розмиті кордони, безперервний розвиток, генерування, аби прислужитися безлічі цілей і в багатьох контекстах, ефемерна природа, доступність всім, хто орієнтований на спільну технологічну й технічну платформи, незахищеність інтелектуальним правом та ін. ІТ-середовище спонукало до перегляду звичних для нас аналогових понять та їхніх значень, зокрема «документ», «інформація», «архів», «захист інформації», «збереження», «доступ», «обмеження доступу», «авторство», «право інтелектуальної власності» та ін. Поширення цифрових технологій знайшло відображення в ухваленні міжнародною спільнотою стандартів ISO, програм, проектів, що торкаються електронних архівістики та керування документаційними процесами. Наприклад, наразі нараховується близько 100 міжнародних стандартів, присвячених різних ланкам життєвого циклу документа на новітніх носіях інформації та його характеристикам. Особливе місце належить фондуванню таких документів, фондоутворенню. Для них у цифровому суспільстві мають значення не тільки термінологічний, але й сутнісний перегляд співвідношень бінарних позицій: державне–приватне, установа–особа, швидкоплинне–постійне, завершене–тривке, закрите–відкрите тощо. Це відповідає сподіванням фондоутворювачів і користувачів архівів.

Дослідники, які завжди працюють корпоративно, очікують, що можна буде це зробити віртуальним шляхом; користувачі документами в архівах сподіваються на їхню доступність через Інтернет миттєво і в необхідних та в сумісних форматах; громадяни, які цікавляться діями уряду чи будь-якої установи розраховують на відкритий доступ до документаційних фондів; науковці всього світу цікавляться ініціативою користування даних і все гостріше звучить питання про забезпечення належних умов фондування, аби установи чи будь-які приватні особи могли реалізувати права фондоутворювача повністю та з урахуванням нових реалій життя.

Список використаних джерел

1. Duranti L. Archives in a Digital Society – Les archives dans une société / L. Duranti, C Rogers. – Режим доступу: http://archivists.ca/sites/default/files/Attachments/Advocacy_attachments/duranti_and_rogers_archives_in_a_digital_society_final.pdf. – [Заголовок з екрану].
2. Duranti L. Digital Records and Archives in the Commercial Cloud Regulating the Cloud: Policy for Computing Infrastructure (Information Policy) / L. Duranti – Cambridge, Mass.: The MIT Press, 2015. – P. 197–214.

ЛОКАЛЬНІ ТА «ХМАРНІ» ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Глобальна інформатизація суспільства зумовила суттєві зміни кількісних та якісних показників щодо організації документообігу. Під впливом міжнародного досвіду дедалі більшого значення набувають упровадження новітніх інформаційних технологій. У зв'язку з цим зазнала кардинальних змін й організація документообігу. Зокрема, розгорнуто діяльність наукових установ, спрямовану на наукове опрацювання проблем автоматизації діловодства у тісному зв'язку з проблемами організації архівної справи.

Перехід до електронного документообігу на базі новітніх інформаційних технологій за допомогою сучасного програмного забезпечення уможливить створення в установі єдиний інформаційний простір безпаперового документообігу, інтегруючи в інформаційний вузол усі системи збору, обліку, передавання, прийому та збереження інформації.

Доцільність використання локальних та «хмарних» технологій в організації сучасного документообігу висвітлена у працях Сабліної М. А., Жукова І. А., Журавльова А. В., Корольової Ю. І., Величкевич М. Б. та ін.

Інформатизація менеджменту в сучасних умовах базується на використанні обчислювальної техніки. Це – багатоаспектний процес застосування новітніх інформаційних технологій і сучасних електронно-обчислювальних і комунікаційних засобів, відпрацьовування механізму інформаційного обслуговування й створення діючої системи керування даними процесами; впровадження й експлуатацію прогресивних форм, методів і засобів проведення інформаційної діяльності в процесах управління, а також створення для цього необхідних матеріально-технічних, організаційно-економічних і соціальних умов [2, с. 87].

Щоб свідомо використовувати сучасні інформаційні технології, потрібно передусім розуміти проблеми, для розв'язання яких вони були створені, знати їхню архітектуру та організаційні процеси, що забезпечують їх функціонування. Управителям в умовах сьогодення необхідно поєднувати комп'ютерну грамотність з розумінням управлінських, організаційних та економічних процесів.

Аналіз загального стану на світовому ринку виробників економічного програмного забезпечення показує, що основною тенденцією є перехід на використання Internet / Intranet технологій.

Документообіг є системою, що матеріалізує процеси збирання, перетворення, зберігання інформації, а також процеси управління: підготовку та прийняття рішень, контроль за їхнім виконанням. На рівні установи спеціальні служби допомагають адміністрації вирішувати управлінські завдання, забезпечуючи підготовку та рух документів, доставку їх до виконавців та зацікавлених осіб. До таких служб в науковій установі належать канцелярія, відділ кадрів, бухгалтерія, юридичний відділ, плановий відділ, архів та інші [1, с. 1].

Відсутність необхідності вручну розмножувати документи, відслідковувати переміщення паперових документів всередині організації, контролювати порядок передачі конфіденційної інформації істотно знижує трудовитрати діловодів. Наскрізний автоматичний контроль виконання на всіх етапах роботи з документами кардинально підвищує якість роботи виконавців, робить терміни підготовки документів більш прогнозованими і керованими. Інформаційні безпаперові технології полегшують процес управління знаннями. Вони створюють основу рішень, що забезпечують автоматизований і централізований обмін знаннями і дістають лише необхідну інформацію з усіх доступних джерел.

«Хмара» відкриває новий підхід до обчислень, при якому ані обладнання, ані програмне забезпечення не належать підприємству. Замість цього провайдер надає замовнику вже готовий сервіс [5].

Загальною перевагою для всіх користувачів хмарних технологій є те, що отримати доступ до «хмари» можна не лише з ПК чи ноутбука, але також з нетбука, смартфона, планшета, тому що головною вимогою для доступу є наявність Інтернету, а для роботи програмного забезпечення «хмари» використовуються потужності віддаленого серверу; споживачі використовують програми без їх установки. Слід зазначити, що доступ до хмари можуть мати одночасно тисячі людей, що мають права доступу.

Перевагами хмарних технологій є економія засобів на програмне забезпечення, економія на ІТ-фахівцях, економія електроенергії, економія серверного дискового простору, доступ до освіти людей з обмеженими можливостями, групова робота та ін.

Основним недоліком є їх невелике поширення, проте ці технології лише починають поширюватись в Україні. Стрімке збільшення кількості Інтернет-провайдерів та постійне покращення якості Інтернет-послуг мали б вирішити цю проблему, проте можуть виникнути перебої у роботі чи неполадки у провайдерів, що може призвести до зупинки роботи відділів чи цілих підприємств на незначний час [4, с. 195]. Також до недоліків хмарних обчислень можна віднести обмежену функціональність програмного забезпечення при роботі з ними за допомогою Інтернет.

Разом з тим, існують певні проблеми з боку безпеки, коли хмарні провайдери можуть роками зберігати важливу інформацію на своїх серверах, а кіберзлочинці – перехоплювати інформацію. Звісно, великі хмарні провайдери застосовують усі можливі засоби для забезпечення максимальної безпеки інформації і вкладають кошти в розробку нових, ще більш ефективних засобів захисту, проте поки що не варто зберігати чи передавати особливо важливі документи в «хмарі» [3].

Моніторинг тенденцій розвитку ринку інформаційних технологій, а також розуміння ризиків та переваг, що дає впровадження новітніх систем електронного документообігу допомагає ефективно здійснювати управлінську діяльність: скоротити трудовитрати, підвищити виконавчу дисципліну, покращити якість виробництва тощо. Інтенсифікація прогресу технологій документообігу, як за якістю виконуваних функцій, так і за їхнім кількісним різноманіттям, висуває вимоги щодо адекватного вибору програмного забезпечення, що допомагає ефективно вирішити проблеми конкретної установи.

Доцільність використання хмарних технологій підтверджує статистика: 70 % установ, підприємств і організацій у світі вже або використовують хмарні технології, або досліджують це питання.

У контексті сучасних уявлень організація роботи з документами є одним із найважливіших засобів управління в установі та складовою здійснюваних у ній процесів інформаційного менеджменту, зокрема реалізованих за допомогою новітніх інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Величкевич М. Б. Електронний документообіг, тенденції та перспективи / М. Б. Величкевич // Вісник Національного університету Львівська політехніка. – 2014. – № 689. – С. 76–83.
2. Електронний документообіг у державному управлінні: навч. посіб. / І. В. Клименко та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ; Х.: ФОРТ, 2009. – 224 с.
3. Корольова Ю. І. Переваги та недоліки використання хмарних технологій підприємствами України [Електронний ресурс] / Ю. І. Корольова. – Режим доступу: <http://www.bsfa.edu.ua/files/konf2013/62.pdf>. – Назва з екрану.
4. Сабліна М. А. Можливості використання хмарних технологій в освітній та соціальній сферах / М. А. Сабліна // Освітнологічний дискурс. – 2014. – № 3 (7). – С. 191–200.
5. Хмарні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://j.parus.ua/ua/358>. – Назва з екрану.

*Передерій І. Г., д-р іст. наук, доцент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Бережний А. В.,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТА ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУВАННЯ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ M.E.Doc)

Гарантією успішної роботи органів державної влади, місцевого самоврядування, будь-яких підприємств, установ та організацій на сучасному етапі стрімкого розвитку суспільства, яке прийнято визначати, як «інформаційне», «цифрове» «мережеве», є ефективна діяльність їхніх працівників та службовців. Але для якісного обслуговування потреб громадян вчорашні методи обробки інформації вже не є такими, що можуть задовольняти сучасного споживача. Сьогодні необхідно мати швидкий і безперервний доступ до інформаційних ресурсів і скоротити часові витрати на розв'язання поточних завдань. У цьому сенсі чи не головна роль належить електронному документообігу, запровадження якого стало вже для всього світового співтовариства невід'ємною потребою.

Україна дещо відстає порівняно з передовими країнами світу у темпах поширення електронного документообігу, однак, тим не менше, протягом останніх років намітився справжній прорив у цій сфері й на багатьох підприємствах та в установах різної форми власності він став важливим елементом їхньої ефективної діяльності.

Електронний документообіг (у західному світі цей вітчизняний термін замінює поняття «система управління записами»), як відомо, – це система комплексної автоматизації, узгодження, розповсюдження, пошуку та архівного зберігання документів організації [1]. Як синонім цього терміну у вітчизняній теорії і практиці часто застосовується дефініція «електронний архів». У англійських джерелах поняття архівування означає насамперед довгострокове збереження (long-term preservation) – забезпечення постійного доступу до документа, незалежного від зміни технологій. У нашому випадку поняття «електронний архів» скоріше є тотожним поняттю системи управління записами. І все ж певна різниця між термінами існує. На відміну від систем електронного документообігу, в системах електронного архіву основний акцент робиться все-таки на іншому: на автоматизації зберігання бізнес-значущих (тобто таких, що свідчать про активність організації і які виступають в якості записів) документів. Слід також зазначити, що системи електронного архіву розраховані на роботу зі значно більшими (порівняно з системами електронного документообігу) обсягами інформації і володіють більш розвиненими інструментами для її пошуку і вилучення [2]. Основні завдання електронного архіву – це пошук, облік та зберігання документів.

Архів – це перспектива та капітал компанії, джерело інформації для прийняття стратегічних рішень; систематизоване та максимально зручне рішення для підтримки роботи сучасного підприємства. А електронні архіви різного призначення вже давно використовуються іншими країнами як безпечний інструмент для швидкого отримання будь-якої інформації з документів.

Тим не менше у вітчизняній практиці функції документообігу та архівування часто об'єднані в одному програмному продукті. Загалом в ідеалі і електронний документообіг, і електронне архівування мають забезпечувати оптимізацію потоків документів в інтересах забезпечення ефективного управління бізнес-процесами підприємства. Для реалізації останньої функції неабияку роль відіграє саме відповідний програмний продукт, який використовує підприємство чи установа.

На сьогодні існує безліч таких програмних комплексів, які допомагають вести впорядкований обіг документів підприємства, установи чи організації. Однією з найбільш популярних на українському ринку інформаційних послуг є комп'ютерна програма «М.Е.Дос» (My Electronic Document), яка дозволяє автоматизувати процеси звітності й документообігу в межах однієї програми, однак при цьому передбачає й архівування документів. Цей вітчизняний програмний продукт є повнофункціональним та універсальним засобом для роботи з електронними документами на підприємствах будь-якого масштабу, незалежно від форми власності та сфери діяльності. Серед його користувачів – представники й малого бізнесу, і потужні гравці ринку (на сьогодні програму використовують понад 400 тисяч підприємств, установ та організацій в Україні).

До переваг цієї програми слід віднести те, що вона забезпечує електронний документообіг не лише всередині підприємства чи установи, а й дозволяє здійснювати обмін документами з контролюючими органами (подання електронної звітності, реєстрація податкових накладних у електронному вигляді) та контрагентами (обмін податковими накладними, рахунками, актами, договорами та іншими юридично значущими документами) [3]. Розробник програмного продукту врахував також і можливість користувача завжди мати доступ до актуальних бланків, які відповідають вимогам чинного законодавства України. А тому регулярно здійснює вдосконалення програми, результатом якого стає поява оновлень «М.Е.Дос». Останні зміни підвантажуються до програми автоматично, але якщо у користувача з цим процесом виникають проблеми і технічні складнощі, то скачати оновлення «М.Е.Дос» можна на офіційному сайті розробника.

Крім того, завдяки гнучкій модульній структурі програми кожне підприємство може обрати для себе найбільш відповідний комплекс її функцій. Основний набір модулів цього програмного продукту включає такі:

- модуль «Звітність» – дозволяє оперативно створювати, перевіряти правильність заповнення й миттєво відправляти всі види звітів до всіх контролюючих органів;
- модулі «Електронний документообіг базовий» та «Електронний документообіг розширений» – призначений для швидкого й надійного обміну юридично значущими документами з контрагентами (накладні, акти, рахунки тощо);
- модуль «Зарплата» – автоматизує розрахунок і нарахування заробітної плати співробітників малих і середніх підприємств, а також всі процеси обліку й управління персоналом;
- модуль «Банківські рахунки» – спеціальна конфігурація системи «М.Е.Дос», розроблена для банків та інших фінансових установ відповідно до вимог законодавства;
- модуль «Корпорація» – слугує для створення, збирання, зберігання, консолідації, аналізу, обміну електронними документами всередині великих компаній з розгалуженою структурою підрозділів (отже, як бачимо, саме цей модуль забезпечує процес архівування документів).

«М.Е.Дос» також надає унікальний набір додаткових функцій для оптимізації роботи підприємства: «Планувальник завдань», «Автообробник документів», «Управління користувачами». Остання дозволяє працювати у програмі кільком користувачам одночасно, здійснюючи при цьому контроль дій та розмежування прав доступу залежно від обов'язків.

Список використаних джерел

1. Макаруч О. Документообіг як основа діяльності органу влади. Визначення термінів / О. Макаруч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atlas.ua/ukr/hum-rm.html>. – Назва з екрана. – Останній перегляд 10 березня 2017 р.
2. Офіційний сайт компанії «Електронні архіви України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elau.org/page.php?id=54>. – Назва з екрана. – Останній перегляд 11 травня 2017 р.

3. Офіційний сайт MEDoc [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me-doc.com.ua/about-medoc?lang=rus>. – Назва з екрана. – Останній перегляд 11 травня 2017 р.

*Щербіна О. С., канд. екон. наук
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Електронна комерція все більше завойовує популярність у світі і в Україні. Електронна комерція існує близько 30 років, а перші продажі через Інтернет були зафіксовані в 1995 р. Зараз відбувається поступова трансформація понять і вводиться поняття «електронний бізнес», як загальне поняття бізнес-активності в Інтернеті.

Під електронною комерцією слід розуміти будь-яку економічну діяльність з використанням електронних інформаційних технологій. Електронна комерція ґрунтується на структурі традиційної комерції, а використання комп'ютерних мереж додає їй гнучкості.

Інтернет надає звичайним користувачам, бізнесу і державі різні можливості. При підключенні до Інтернету користувач отримує доступ до певного набору послуг, як платних, так і безоплатних:

- отримання різної інформації – платні і безкоштовні веб-сторінки. Доступ до державної інформації та взаємодія з держапаратом (наприклад, оплата податків, штрафів) – сектор Government-to-Customer – G2C;

- доступ до інтернет-послуг – пошта, хостинг, обмін миттєвими повідомленнями;

- доступ до фінансових інтернет-послуг – здійснення банківських операцій (депонування, отримання грошей в кредит, оплата рахунків та ін.), брокеридж (одержання даних з ринку і купівля / продаж цінних паперів у режимі реального часу), інтернет-страхування (купівля поліса через Інтернет);

- інтернет-шопінг – покупка будь-яких товарів через Мережу;

- в Інтернеті користувач може поширювати інформацію, може впливати на громадську думку (у тому числі і на ринкові очікування) – використання веб-дошок, конференцій;

- e-workforce (електронне робоче місце) – віддалені робочі місця, співробітник може оперативніше працювати на компанію, яка міститься в іншому місті / країні, не відвідуючи офісу самої компанії [1].

Для роботи багатьох фахівців необхідна найрізноманітніша й оперативна інформація з різних галузей знань. У наш час основним інформаційним ресурсом для отримання даних є мережа Інтернет. Для роботи з нею застосовують спеціальні програмні засоби – веб-браузери, що дозволяють отримувати найрізноманітнішу інформацію по всьому світу [2].

На сучасному етапі розвитку електронних коштів бізнесу можна виділити два основних напрями використання Internet в бізнесі: технології Internet для бізнесу та бізнес в internet-просторі.

Перший підхід (Internet to Business) використовується мало не з самого моменту зародження Internet. Будь-якій компанії необхідний інформаційний супровід своїх бізнес-процесів, а також інформаційна взаємодія в режимі On-Line з зовнішнім середовищем – філіями в інших містах і країнах, клієнтами, постачальниками – надійне і, бажано, недороге. Ті компанії, які першими стали використовувати електронну пошту і телеконференції, на деякий час отримали конкурентну перевагу – розвинені технології дозволяють практично миттєво обмінюватися якісною мультимедіа інформацією.

Компанії стали обзаводитися інформаційними вітринами (сайтами), а багато-профільні компанії та корпорації – інформаційними порталами (Enterprise Information Portal – EIP), які дуже швидко почали не лише представляти «обличчя» компанії в бізнесі, але і стали одним з потужних інструментів управління бізнесом.

Створення та ефективне використання Web-порталів відкриває принципово нові можливості для використання internet-технологій у бізнесі і дозволяє:

- оперативно розміщувати і розвивати інформаційні ресурси організації;
- прискорити доступ до інформації з тематики порталу в будь-який момент, в будь-якій точці перебування та для будь-якого зацікавленого користувача;
- підвищити інформативність осіб, які займаються підготовкою прийняття рішення;
- формувати «клуб друзів організації», тобто зацікавлювати потенційних замовників і клієнтів якісними продуктами та послугами, системами знижок і бонусів, акумулювати додаткові фінансові ресурси за рахунок привабливих інвестиційних проектів і більш активного використання інформаційних ресурсів організації широким колом зовнішніх користувачів;
- оптимізувати рекламний бюджет і IT-витрати організації (за рахунок організації Web-сервісів колективного користування);
- інтегрувати інформаційні ресурси організації з ресурсами постачальників, партнерів з бізнесу, світовими інформаційними ресурсами;
- підвищити якість управління процесами, інформаційною безпекою та діяльністю організації в цілому.

Другий підхід (Business in the Internet) ґрунтується на розумінні того, що сучасний Internet є сформованим інформаційним віртуальним простором, який доступний будь-якому користувачеві мережі в будь-який час в будь-якій точці планети. Можливість інтерактивної взаємодії дозволяє користувачам, не виходячи з офісу або будинку, робити покупки в internet-магазинах, оплачувати послуги, грати на біржі, здобувати освіту, підвищувати культурний рівень. Для компаній, що використовують internet-технології, це реальна можливість «просувати» бізнес через Internet – маркетинг, продажі, надання послуг, реклама.

У зв'язку з цим сформувалися два поняття: електронний бізнес та електронна комерція, які при всій зовнішній схожості мають істотні відмінності.

Електронний бізнес (e-Business) означає здійснення та автоматизацію бізнес-процесів, а також підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок

повсюдного застосування досягнень зі сфери Web-технологій. При цьому фокус ділової активності переміщається на максимальне використання переваг внутрішніх і зовнішніх зв'язків компанії в глобальних ІС.

В електронному бізнесі можна виділити чотири шари: internet-інфраструктура, internet-послуги, інформаційні посередники, електронна комерція. Інфраструктура реалізується телекомунікаційними компаніями і виробниками програмного забезпечення, комп'ютерного та мережевого обладнання. Послуги надаються Internet сервіс-провайдерами, що забезпечують транзакції в мережі, і власниками каналів зв'язку. Інфраструктура послуг інформаційних посередників включає в себе служби, консультаційні та обслуговуючі компанії, що забезпечують створення Web-сторінок і управління їх контентом, пошукові машини, бази даних і мультимедіа-застосування. Кожен учасник цього шару активно сприяє реалізації електронної комерції. Електронна комерція (e-Commerce) є найважливішою складовою частиною електронного бізнесу. Це вид бізнесу, в якому взаємодія (транзакції) між учасниками комерційних угод відбувається за допомогою інформаційних технологій (електронні платежі, електронний цифровий підпис та ін.) або за допомогою Internet (internet-комерція) [3].

Оскільки Інтернет на сьогоднішній день є ефективним інструментом ведення бізнесу, управління web-контентом стає важливим завданням менеджерів. Web-контент – це будь-яке інформаційно значуще наповнення інформаційного ресурсу (web-сайту), тобто вся інформація, яку користувач може скопіювати (завантажити) на диск комп'ютера з дотриманням відповідних законів, як правило, тільки для особистого користування, наприклад: тексти, графіка, картинки, фото, креслення, елементи інтерфейсу; мультимедіа: аудіо-, відеофайли; файли у форматі Adobe, Excel, Word, PowerPoint, exe, rar і т. ін.

Увесь web-контент (англ. Web-content) охороняється законом про авторське право, оскільки є продуктом інтелектуальної праці і має своїх авторів і власників. Крім якості, одним з важливих критеріїв контенту є його доступність. Обсяг контенту виражається в одиницях вимірювання кількості інформації [2]. Особливу важливість для користувача має актуальність web-контенту, його значимість у наш час і достовірність наданих даних, а також його відповідність поставленим цілям з пошуку, що і стане об'єктом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Трофимов В. В. Информационные системы и технологии в экономике и управлении: учебник для бакалавров / В. В. Трофимов; отв. ред. В. В. Трофимов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2013. – 542 с.
2. Плахотникова М. А. Информационные технологии в менеджменте: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / М. А. Плахотникова, Ю. В. Вертакова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 326 с.
3. Трофимов В. В. Информационные технологии: в 2 т. Том 1: учебник для академического бакалавриата / В. В. Трофимов; отв. ред. В. В. Трофимов. – М.: Издательство Юрайт, 2016. – 238 с.

СЕКЦІЯ 6

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

*Аровіна М. П., канд. наук з держ. упр., доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ЗАХИСТ ІНСТРУМЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Соціальна мережа – Інтернет-співтовариство користувачів, об'єднаних за певною ознакою на одному веб-ресурсі [1]. У наш час у світі існує більше 200 великих соціальних мереж, 15 мають більше 100 мільйонів активних користувачів; Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn, Google+ тощо [2].

Метою функціонування будь-якої соціальної мережі є процес Інтернет-комунікації. Це сукупність методів спілкування, коли інформація передається на основі стандартних протоколів Інтернет. Соціальні мережі можна класифікувати таким чином (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація соціальних мереж [2]

Клас соціальних мереж	Ознака класифікації	Представники
Загально форматні соціальні мережі	Неформальне спілкування користувачів	Facebook, Qzone, MySpace, Google+, YouTube
Професійні соціальні мережі	Професійне спілкування користувачів	Social network for scientists, LinkedIn, E-xecutive
Соціальні мережі за інтересами	Спілкування користувачів, об'єднаних спільними інтересами	Facebook, LinkedIn, Studnet, Renren Network

Залежно від інтересів користувачів та кола учасників, комунікації у соціальних мережах можуть бути міжособистісними, міжгруповими, міжсоціумними. При цьому реалізуються різноманітні форми передачі інформації: аудіо-, відео-, графічні файли, текстові документи, миттєві повідомлення тощо. Відповідно, інструменти комунікації теж різняться. Умовно їх можна поділити на дві групи: активні (що мають зворотний зв'язок) і пасивні (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація інструментів комунікацій в соціальних мережах

Активні інструменти	Приклади	Пасивні інструменти	Приклади
Електронна пошта e-mail	Facebook (username@facebook.com) Google+ username@gmail.com	Розподілена система управління базами даних	Apache Cassandra
Месенджери Short Message Service (SMS), Internet Relation Chat (IRC)	Facebook Chat, Renrenzhuomian Google Talk	Служби пошуку даних і програм	Archie Whois Gopher WAIS Google search

Сервіс відео дзвінків	Facebook Messenger Служба відправки повідомлень	Пости в соціальних мережах або твіти	Facebook Twitter Instagram
Телеконференції	Facebook (UseNet) Google+ (Google Hangouts)	News - групи новин	Facebook Twitter

На сьогодні, незважаючи на значну поширеність соціальних мереж, проблема безпеки залишається однією з найбільш актуальних. Крім цього, її загостренню сприяє користування соціальними мережами через мобільні пристрої, які є більш вразливими для атак хакерів, ніж персональні комп'ютери. За даними «Google Україна», серед молодих людей у віці до 35 років 72 % українців використовують смартфони. Загалом з 2013 року кількість користувачів смартфонів в Україні зростає на 150 % – у два з половиною рази. Соціальні мережі є найбільш популярною сферою використання цих пристроїв – 42 % всіх дій [3].

До основних загроз щодо інструментів комунікацій віднесемо такі:

- фішинг (англ. *phishing*, від *fishing* – риболовля, видобування) – вид комп'ютерного шахрайства, основна мета якого – обманним шляхом змусити жертву надати шахраєві потрібну йому інформацію. Це комп'ютерний злочин, який переслідується законом [4].

- фармінг (англ. *pharming*) – це процедура таємного перенаправлення жертви на помилкову IP-адресу. Для цього може використовуватися навігаційна структура (файл hosts, система доменних імен (DNS)).

- атаки, основані на прослуховуванні мережевого з'єднання, наприклад, сніфферські (перехоплення трафіка) або атаки типу man-in-the-middle (втручання в канал зв'язку).

Слід зазначити, що способи захисту інструментів комунікацій в соціальних мережах можна поділити на загальні та специфічні. До загальних належать:

- установка на комп'ютері або мобільному пристрої антивірусних програм (наприклад, Panda Antivirus або AVG AntiVirus, які діють на різних платформах, таких як Mac, Android та Windows);

- використання системи запобігання мережевим атакам (Intrusion Prevention System) дозволяє виявляти ознаки атак ще на ранніх стадіях дій зловмисників та істотно знизити втрати компанії від дій хакерів і хактивістів (наприклад, Check Point IPS Software Blade, Cisco FirePower, HP TippingPoint, McAfee Security Gateway);

- регулярне очищення даних про профіль користувача соціальної мережі, які залишаються браузером у вигляді файлів або записів;

- застосування протоколу https при вході і перебування в мережі, що дозволяє всі дані, які передаються між користувачем і серверами, у тому числі логін і пароль, «упаковувати» в криптографічний протокол SSL або TLS. Таким чином забезпечується захист даних від атак, основаних на прослуховуванні мережевого з'єднання;

- уникнення комунікацій з невідомими користувачами і додатками соціальної мережі (фішингу та фармінгу) [5].

Спеціальні способи захисту: доступ до соціальних мережі через спеціалізовані криптографічні браузері (наприклад, Tor, Onion Browser). Такі технології забезпечують захист від механізмів аналізу трафіку, які загрожують приватності, конфіденційності ділових контактів і таємниці зв'язку в цілому [6].

Список використаних джерел

1. Соціальна мережа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: igroup.com.ua/seo-articles/sotsialna-merezha/
2. Калужский М. Л. Сетевые интернет-коммуникации как инструмент маркетинга [Електронний ресурс] / М. Л. Калужский, В. В. Карпов. – Режим доступу: <http://www.aup.ru/articles/marketing/52.htm>
3. Особливості національного інтернету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?osoblivosti_natsionalnogo_internetu&objectId=1403421
4. Фишинг. Советы по безопасности. Официальный сайт Dr.Web антивирус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antifraud.drweb.ua/phishing/?lng=ru>
5. Запобігання мережевим атакам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bms-consulting.com/uk/service/netsecurity/>
6. What is Tor Browser? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.torproject.org/projects/torbrowser.html.en>

Лаврентьєва Л. В.

Маріупольський державний університет, м. Маріуполь

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні розвиток сучасних підприємств доволі тісно пов'язаний з рівнем його економічної безпеки, бо тільки за таких умов існує можливість для ефективного стратегічного планування операційної діяльності, управління й якісного контролю за діяльністю як внутрішньо-, так і зовнішньогосподарською, а також побудови вигідних економічних відносин з іншими суб'єктами господарювання. Тенденція до зниження рівня економічної безпеки вітчизняних підприємств здебільшого обумовлена інерційністю їхньої структури виробництва, значним фізичним зносом обладнання, низькою інноваційною активністю. Тому дедалі більшої актуальності набуває питання необхідності практичного дослідження рівня економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки підприємства є найважливішим показником економічної безпеки підприємства, під яким слід розуміти оцінку стану використання внутрішньоорганізаційних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства.

Рівень економічної безпеки підприємства не можна оцінити певним статичним показником, оскільки він містить, як мінімум, три компоненти: існуючий

рівень економічної безпеки підприємств (щодо ресурсного забезпечення виробничо-господарської та фінансової діяльності); ефективність функціонування; здатність до подальшого розвитку підприємства [2].

Для оцінювання економічної безпеки підприємства потрібен відповідний інструмент. Критерій (інтегральний показник) економічної безпеки підприємства повинен задовольняти таким умовам: наявність чітких фіксованих меж; зіставність різночасових оцінок рівня економічної безпеки одного підприємства, а також підприємств різних галузей; простота і доступність методики розрахунку, яка ґрунтується на наявних облікових даних; її універсальність [1].

На рівень економічної безпеки мають вплив багато чинників, які в кожній галузі виробництва мають свої особливості. Але для визначення рівня економічної безпеки неодмінно треба брати до уваги загальні чинники, які впливають на діяльність підприємства незалежно від інших специфічних умов, а саме: безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва; стабільний попит на продукцію – чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку виробництва; надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної сировини і матеріалів; зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт; державне економічне регулювання діяльності підприємства; надійний захист комерційної таємниці; компетентність керівництва підприємства.

Загальна схема визначення рівня економічної безпеки підприємства зображена на рис. 1. Вона визначає послідовність здійснення шести кроків для формування комплексної системи оцінювання рівня економічної безпеки підприємств. На основі оцінки рівня економічної безпеки і розроблених рекомендацій здійснюється оперативне планування фінансово-господарської діяльності, а згодом проводиться практична реалізація розроблених планів.

Комплексність забезпечення економічної безпеки підприємства та постійне зростання її рівня, недопущення неправомірного втручання зовнішніх структур у роботу підприємства можливі лише за умови спільної інтегрованої, злагодженої, оперативної роботи всіх підрозділів підприємства.

Конкретними кроками на шляху зміцнення рівня економічної безпеки українських підприємств можуть бути: найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів; формування ефективних факторів виробництва (вживання на підприємстві технологій відповідних сучасним світовим аналогам, нового устаткування, кваліфікованої робочої сили і т. д.); виробництво продукції з урахуванням потреб ринку, підвищення її якості та дизайну; вибір надійних постачальників сировини, матеріалів, енергоносіїв; проведення приватизації; надійний захист власних комерційних таємниць; зміна, в разі необхідності, керівництва підприємства.

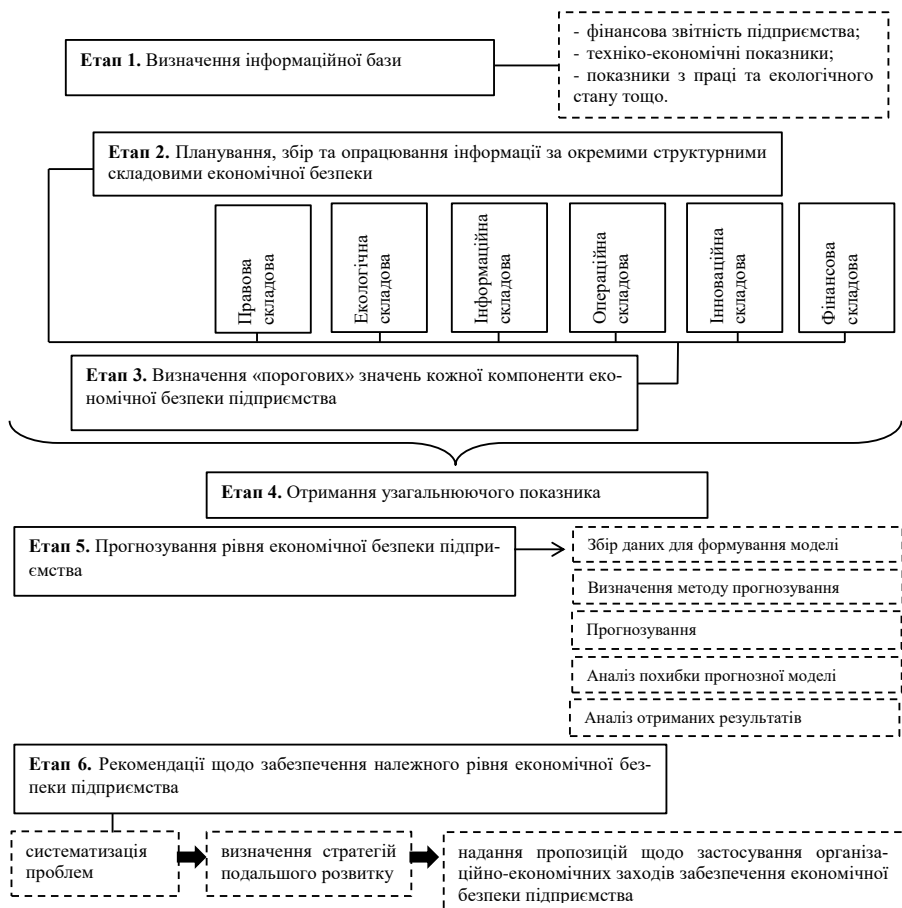

Рисунок 1 – Схема визначення рівня економічної безпеки (розроблено автором)

Оцінка економічної безпеки важлива, у першу чергу, тому, що активно задіяний потенціал підприємства є визначальним стабілізуючим фактором антикризового розвитку, гарантом економічного зростання і підтримки економічної незалежності. Його втрата пов'язана з важко передбачуваними наслідками.

Список використаних джерел

1. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
2. Кравченко В. О. Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки: конспект лекцій / В. О. Кравченко. – Одеса: ОНЕУ, 2014, – 119 с.

ОСОБЕННОСТИ БЕЗОПАСНОСТИ ИНТЕРНЕТ-БАНКИНГА

В современных условиях развитие банковского сектора неразрывно связано с автоматизацией, внедрением передовых технологий по продвижению на рынок продуктов и услуг. Одним из элементов финансовой сферы является система отдаленного доступа – Интернет-банкинг. Основная его идея – это осуществление электронного документооборота через всемирную сеть Интернет на основе технологии, не требующей установления специализированного программного обеспечения на компьютер клиента банка, что обеспечивает мобильность системы.

Сравним возможность получения отдаленного доступа в «VTB BANK» (Украина) и «Приватбанк».

«VTB BANK» предоставляет услугу Интернет-банкинга бесплатно, но для этого клиенту необходимо открыть текущий счет. Для входа в систему нужно зайти на официальный сайт банка. Подключение услуги Интернет-банкинга осуществляется менеджером – сотрудником банка после предоставления ему паспорта и идентификационного номера клиента. После соответствующей регистрации клиент может начинать использовать эту услугу. Логин для входа в систему и номер телефона клиента указывается при подключении и изменить его можно только с помощью менеджера при посещении отделения банка. После ввода личных данных начинается этап создания сертификатов безопасности. Пароль для доступа в систему генерирует сам клиент. Он должен состоять из букв в верхнем и нижнем регистре и минимум одной цифры. Система автоматически при вводе отображает степень надежности придуманного пароля. На следующем шаге необходимо выбрать папку для хранения сертификатов безопасности, т. е. электронно-цифровой подписи. Они необходимы, когда сумма платежа превышает установленную банком для расчетов через Интернет-банкинг. Эта мера предосторожности является препятствием для использования системы третьими лицами с целью незаконного получения прибыли. Сертификаты могут быть сохранены на внешнем носителе для хранения в безопасном месте. Ежемесячно система напоминает пользователям о необходимости регенерации сертификатов в целях безопасности.

Процесс регистрации в Приватбанке несколько отличается. Для того чтобы войти в систему Интернет-банкинга – «Приват24», у клиента должна быть в наличии карта или счет. Если их нет, то подходящую карточку можно заказать на сайте и, соблюдая инструкции, заполнить необходимые поля. Если счет или карта есть, то клиент может приступить к регистрации. Возможность зайти на страницу есть как на главном сайте банка, так и через любую поисковую систему, задав в строке поиска «Приват24». Нажав на кнопку «Зарегистрироваться», клиент попадает на страницу регистрации, где он должен заполнить все необходимые поля в форме и нажать на кнопку «Продолжить». Если данные были введены корректно, то на мобильный телефон будет отправлено sms-сообщение с паролем. Заключительным шагом является ввод пин-кода от карты клиента, после

чего необходимо нажать на кнопку «Зарегистрироваться». Если все данные введены корректно, на экране появится сообщение об успешной регистрации и окно для входа в «Приват24». Для дальнейшего доступа к системе клиент использует мобильный номер телефона и пароль, указанный при регистрации.

Сравним функциональные возможности, архитектуру, дизайн и информационную наполняемость услуги Интернет-банкинга. На главной странице «VTB BANK» отображается информация о текущих, карточных счетах и действующих депозитах клиента. Каждая строка в списке является ссылкой, нажав на которую клиент переходит на форму просмотра деталей и выполнения активных операций по счету или договору. В правой части формы отображается настраиваемое окно курсов валют и сообщений, дающее возможность создать новые, просмотреть входящие, исходящие и непрочитанные. На странице «Текущие и карточные счета» отображается подробная информация о договорах клиентов и список возможных операций по ним. Основными вкладками для клиента являются: «Переводы», «Кредиты», «Депозиты», «Сообщения», «Настройки», «Акции и Новости».

На главной странице Интернет-банкинга «Приватбанка» отображены закладки с самыми популярными операциями среди клиентов, а именно: выписки по картам, пополнение счета мобильной связи, оплата коммунальных услуг, перевод денежных средств с карты на карту, новости банка и видеоуроки по использованию системы, курсы валют, обратная связь и онлайн-помощник, который в любое время суток ответит на любой вопрос, который касается услуг.

Проанализировав работу системы Интернет-банкинга «VTB BANK» и «Приватбанк», можно выделить следующие особенности (табл. 1).

Таблица 1

Сравнительная характеристика системы Интернет-банкинг

Критерий	«VTB BANK»	«Приватбанк»
Архитектура	Вкладки	Блоки и вкладки
Трудности в работе	Сообщения	Онлайн помощник
Бездействие в системе	Система автоматически выходит из учетной записи через 10 минут	Система автоматически выходит из учетной записи через 10 минут
Обучение	На каждой вкладке есть короткие заметки о ее функциональном предназначении	Видеоролики, инструкции
Дополнения к функционалу	Отсутствует	Приложения для мобильных телефонов
Небанковские услуги	Не предоставляются	Предоставляются
Безопасность	Восстановление пароля возможно только через Call-центр	Восстановление пароля в режиме онлайн самостоятельно

Сравнив процесс регистрации в Интернет-банкинге, можно сделать следующие выводы:

– в «VTB BANK» обязательным условием является открытие текущего счета клиента, в «Приватбанк» эта услуга предоставляется как владельцам текущих счетов, так и карточных;

- процедура подключения и регистрации для клиентов «VTB BANK» проводится менеджером в отделении банка, а для обслуживающихся в «Приватбанк» – самостоятельно на любом компьютере, который подключен к Интернету;
- обязательным шагом при регистрации в «VTB BANK» является процесс генерации сертификатов безопасности, а в «Приватбанк» этот этап отсутствует;
- для входа в Интернет-банкинг в «VTB BANK» используется логин, пароль и код из sms, а в «Приватбанк» достаточно кода из sms и пароля.

Список использованных источников

1. Официальный сайт «VTB BANK» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vtb.ua>
2. Официальный сайт «Приватбанк» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://privatbank.ua>

СЕКЦІЯ 7

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

*Біловус Л. І., канд. філол. наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет*

КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ США (НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ)

Із середини минулого століття провідними членами ОУН, які вважали, що на чужині дитина повинна виховуватись у рідному національному дусі, була заснована Спілка української молоді (СУМ), осередки якої з часом запрацювали в усіх місцях проживання української громади за кордоном. Із публіцистичного матеріалу української діаспори США можемо зробити висновок про роботу організації, яка своєю діяльністю протидіє асиміляції молоді в чужомовному середовищі, прищеплює тисячам українських юнаків і дівчат навички лідерства, національно-патріотичний дух, почуття громадянського обов'язку перед Україною та Америкою щодо поширення демократії, не втрачаючи духовного зв'язку з історичною батьківщиною. В основі її функціонування – виховна система, яка діє, і досить успішно: якщо промоніторити світові українські громадські організації та спілки, то у їхньому керівництві можна знайти чимало вихованців СУМ. В одному з інтерв'ю газети «Час і Події» голова осередку СУМ ім. Павлушкова Павло Бандрівський зазначив, що, незважаючи на українськість уже третього покоління молодих людей, народжених у США, потреба у діяльності такої організації є коначною: люди мають знати свою історію, мову, виховуватись у патріотичному дусі, щоб не допускати політичних помилок, які доленосно впливають на рідну країну [3].

З аналізу періодики української діаспори видно, що на території США СУМ має п'ять вишкільно-виховних таборів (в Елленвіллі, «Бескид» у Барабу, «Київ» у Детройті, «Хортиця» в Клівленді, «Холодний Яр» біля Баффало), де діти займаються спортом, набувають практичних навичок. Співпраці між різними осередками організації сприяють щорічні злети у горах Кетскіл, де відбуваються змагання сумівців. СУМ – організація самодостатня та досить популярна у середовищі української діаспори, однак на сторінках періодичних видань вона регулярно рекламує свою діяльність, звертається до батьків, акцентуючи на перевагах її членства для молоді (нові знайомства, участь у різноманітних програмах, гуртках, святкуваннях, екскурсіях, поїздках у літній табір). Крім того, кожний осередок має свої оригінальні пропозиції для залучення в свої ряди.

В інформаційному просторі у рубриках «Репортаж», «США», «Діаспора» часто публікують інформацію щодо Світових конгресів та Крайових з'їздів СУМ, які відбуваються раз на три роки. Подібно до таких же заходів діаспорних організацій, їх структура та зміст не є оригінальними (молитва та благословення;

вшанування полеглих та загиблих героїв; робота мандатної, організаційної, номінаційної, виховної, фінансової, пресової, статутної, революційної, дружинницької комісії; виступи, які потім можна прочитати у періодиці; звіти, що стосуються різнопланової роботи організації; концертна програма; святковий бенкет), однак проведення зібрань є вкрай необхідне для обміну думками, проблемами та досягненнями кожного осередку, дискусії щодо вироблення нових стратегій подальшої діяльності у справі виховання, збереження української мови та культури у діаспорі, протидії асиміляції тощо. До речі, як читаємо у надрукованих звітах щодо з'їздів, СУМ розробила програму збереження своїх англомовних членів шляхом навчання їх української мови, наслідування визначних постатей української історії, заохочення до навчання у школах українознавства. Під час з'їзду осередку СУМ, який упродовж трьох років зразково провадив свою діяльність, вручають перехідний прапор Крайової управи. Крім того, злети завжди приурочені до певних важливих українських річниць. Світовий злет дружинників СУМ у 1996 році зібрався в Атланті з метою виконувати роль перекладачів при українській олімпійській збірній. Подібні звіти, опубліковані у періодичній пресі української діаспори США є важливими для самої української громади, бо свідчать про активну діяльність у її середовищі потужної організації, що має досягнення у виховному, мистецькому, освітньому, спортивному плані, взаємодіє з державницькими представництвами в Америці та Україні, презентує українську націю як демократичну на міжнародній арені [1].

Восени 1995 року минув золотий ювілей відновлення українського Пласту в діаспорі, про що опубліковано чимало матеріалу в періодиці. Але ще більше публікацій спостерігається з приводу святкування 100-річчя Пласту в 2012 р. Цього дня пластуни усіх станиць збираються на своїх парафіях, де після короткої молитви писар зачитує наказ, а курінні – присягу і 14 пунктів «Пластового закону», вшановують померлих. Після частувань та вечірнього вогника пластуни отримали відзнаку річниць першої присяги. 6 лютого на сторінках газети «Пластова ватра» з'явилася стаття Ольги Кузьмович «60 років життя в Пласті». Авторка згадала деякі моменти із життя Пласту в минулому. Це були роки більшовицької та німецької окупації Західної України. Пласт функціонував, але у підпіллі. Голова Пластового Центру Сірій Лев підготував заповіді пластуна, у яких головна дискусія йшла щодо заповіді: «ми віримо, що волю Україні можна здобути лише зі зброєю в руках і тому Пласт буде попірати всі намагання творити українські збройні сили без огляду на те, хто їх буде організувати». О. Кузьмович зазначає, що коли Роман Шухевич приїхав до Львова, то визнав, що такого військового вишколу, який дає дивізія «Галичина», УПА не може забезпечити. Уже на еміграції Пластовий Центр в Німеччині виніс постанову, що УПА є загальноукраїнською збройною силою, а завданням Пласту стало виховувати повноцінних, сміливих громадян для своєї спільноти, які можуть пожертвувати собою за світле майбутнє України. Саме тому найсмівливіші постаті середини минулого століття в Західній Україні були вихідцями з Пласту (Шухевич і Грицай, Степан Бандера та Гасин, Іван Гриньох і Микола Лебедь).

Протягом трьох днів у червні скликаються збори Конференції Українських Пластових Організацій (КУПО) – найвищого світового керівного органу Пласту.

Такі заходи відбуваються кожних три роки по чергово у різних куточках світу, найчастіше – у США та Канаді. На цих засіданнях делегати розглядають питання та приймають рішення, які є важливими для всього світового Пласту, підбивають підсумки його трирічної діяльності, обговорюють проблеми, які виникають час від часу, і те, як вдосконалити свою діяльність, приймають кілька перспективних планів, за якими пластові організації працюватимуть наступні три роки. Сьогодні провідною темою таких зборів є зміна поколінь, коли у заході беруть участь як старші, так і молодші, представники з України, що мають нагоду бути присутні за допомогою електронного зв'язку.

Отже, метою Пласту є сприяння всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню української молоді на засадах християнської моралі, чому допомагають щотижневі сходи, різні заняття, прогулянки, станичні зібрання, свята, а під час канікул – літні табори, участь у яких зміцнює пластунів не лише фізично, а й морально – там діти знаходять собі друзів на все життя. Будучи неполітичною і позаконфесійною організацією, Пласт виховує молодь на свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільства, а його вихованці сьогодні посідають усі щаблі українського громадського життя. Автори статей зауважують, що «покоління засновників залишило значний спадок в українському та неукраїнському оточенні в діаспорі та Україні. Це академіки, публіцисти, митці, політичні та громадські діячі» [4; 2].

Список використаних джерел

1. Виховувати молоде покоління // Свобода. – 1996. – Ч. 210. – С. 3–4; Козіцький О. Крайовий пленум СУМ / Орест Козіцький // Свобода. – 1998. – Ч. 83. – С. 3; Козіцький О. 6-й Світовий злет дружинників СУМ / Орест Козіцький, Галина Головка // Свобода. – 1996. – Ч. 206. – С. 3; Комунікат Президії ХХVІ Крайового з'їзду Спілки української молоді в Америці // Міст. – 2011. – 26 жовтня; Лещук Р. Відбувся ХХVІІ Крайовий з'їзд СУМ / Роксолана Лещук // Свобода. – 2014. – № 48. – С. 8; Річні досягнення Відділу юнацтва СУМ в Нью-Йорку // Свобода. – 1996. – Ч. 129. – С. 4; Спілка Української Молоді – осередок у м. Палатин // Час і Події. – 2012. – № 36. – 05 вересня; Ценглевич І. СУМ – наша гордість і слава! ХVІІІ Світовий конгрес СУМУ – репортаж з міста Палатин / Ірина Ценглевич // Час і Події. – 2011. – № 20. – 18 травня.

2. Горняткевич А. В Едмонтоні святкували 100-річчя Пласту / Андрій Горняткевич // Свобода. – 2012. – № 22. – С. 9; Захарчук К. Сторіччя першої пластової присяги / Ксеня Захарчук // Міст. – 2012. – 10 травня; Саварин П. Пласт в Едмонтоні працює задовільно / Петро Саварин // Свобода. – 1995. – Ч. 240. – С. 3; Федоренко Л. До Нью-Джерсі з'їхали пластуни світу / Леся Федоренко // Свобода. – 2013. – № 26–27. – С. 1; Чайківський Б. Пласт, Дивізія і УПА / Богдан Чайківський // Свобода. – 1997. – Ч. 34. – С. 2; Чебіняк Л. Рада «Верховинок» була присвячена 10-літтю куреня / Лариса Чебіняк // Свобода. – 2013. – № 46. – С. 9; Юзенів О. Загальні збори станиці Пласту в Нью-Йорку / Олександра Юзенів // Свобода. – 2013. – № 2. – С. 9.

3. Іванишин-Угриня С. Павло Бандрівський: «Головна мета СУМівців – служити Богові та Батьківщині» / Світлана Іванишин-Угриня // Час і Події. – 2012. – № 3. – 18 січня.

4. Шуст І. Відбулася Велика рада пластового куреня Орден хрестоносців / Ігор Шуст // Свобода. – 2009. – № 11. – С. 9.

*Зайцева Н. В., канд. екон. наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ГОТЕЛЯМИ УКРАЇНИ

Світова готельна індустрія відзначається активним упровадженням сучасних інформаційних систем управління в свою діяльність, а саме: систему бронювання, організацію внутрішніх та зовнішніх комунікацій, оптимізацію маркетингу, особливо у мережі Інтернет. Флагманами інформатизації слугують глобальні мережі, тому виходячи з тенденції поширення їхньої присутності на українському ринку, національним готелям задля забезпечення своєї конкурентоспроможності вкрай необхідно впроваджувати передові розробки. Особливої актуальності проблема набуває в період глибокої кризи, коли українські готелі вимушені функціонувати в умовах нестачі матеріальних, фінансових і кваліфікованих трудових ресурсів.

Проблемам функціонування готельної індустрії та використання інформаційних технологій у готелях присвячено багато робіт вітчизняних та закордонних вчених, таких як: Дж. Уокер, Н. І. Кабушкін, М. А. Морозов, Р. А. Браймер, О. Д. Чудновський, Д. О. Козлов, Н. І. Плотникова, В. Г. Гуляев, Л. А. Родигін та інші. Але стрімкі темпи науково-технічного прогресу потребують безперервного аналізу існуючих досягнень з метою їхнього подальшого використання у вирішення існуючих проблем готельної індустрії.

Мета роботи полягає у визначенні головних проблем, з якими стикаються українські готелі у процесі впровадження сучасних інформаційних технологій.

На жаль, колосальні можливості сучасних інформаційних технологій використовуються готельними підприємствами України не у повній мірі. Так, дуже низькими є забезпеченість українських готелів сучасною обчислювальною технікою та темпи її оновлення. За даними державного статистичного спостереження «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах», яке охоплювало більше 44 тис. підприємств в усіх регіонах України, 93,4 % підприємств користувались комп'ютерами у роботі. У таких сферах економічної діяльності, як переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, інформація та телекомунікації, фінансова та страхова діяльність, забезпеченість працівників персональними комп'ютерами перевищує 100 % в той час, коли на підприємствах з сфери тимчасове розміщування й організація харчування на одного працівника припадає менше одного комп'ютера.

Про невисокий рівень використання готелями України сучасних інформаційних технологій свідчать дані Державної служби статистики з оцінки використання комп'ютерів та комп'ютерних мереж підприємствами України. Так у сфері «Тимчасове розміщування й організація харчування» 87,6 % підприємств використовували комп'ютери упродовж 2015 р., 19,1 % працівників використовують комп'ютер у роботі та 16,82 % працівників регулярно використовують приєднаний до мережі Інтернет комп'ютер. Вагомою проблемою залишається підключення готелів до Всесвітньої мережі Інтернет. Більше 50 % підприємств сфери не мають доступу до мережі, особливо низький цей показник у підприємств з великим штатом співробітників, що особливо негативно, адже вони є лідерами галузі та визначають основні тенденції розвитку.

Поступово з інформаційно-рекламного інструмента корпоративний сайт перетворюється в повноправний засіб ведення бізнесу. А розумне використання всіх нових можливостей, що дає інтернет-комерція, у першу чергу дозволяє значно знизити витрати та підвищити при цьому якість обслуговування. Зараз серед 1,2 тис. підприємств сфери «Тимчасове розміщування й організація харчування» в Україні лише 451 мають власний сайт, або 37 %, що є дуже низьким показником. Та навіть ті, що розробили власний веб-сайт не у повній мірі використовують його маркетингові можливості. Так лише 29 % розміщують каталоги продукції або прейскуранти, менше 18,5 % організували розміщення замовлень або бронювання в режимі он-лайн (функція «Додати в кошик») та 9 % мають підтримку онлайн платежів [2].

Звичайно, що впровадження сучасних інформаційних технологій в систему управління готельним підприємством вимагає певних капіталовкладень, що уповільнює процес впровадження в основну діяльність готелів інформаційних технологій. До того ж для ефективного використання комп'ютерних систем в організаціях також необхідний кваліфікований персонал або слід організувати навчання фахівців підприємства, що теж потребує певних затрат. Також низький рівень впровадження сучасних ІКТ на підприємствах обумовлений виникненням труднощів в оцінці переваг від використання ІКТ для покращення роботи в процесі надання послуг, управління рівнем матеріально-технічного забезпечення та організації ринків збуту. Це є одним з загальноновизнаних стримуючих факторів використання ІКТ поряд з відсутністю ресурсів для використання ІКТ та мотивації у персоналу. У напрямку системи обліку поліпшення від використання ІКТ є більш помітними та сприйнятими.

На українському ринку представлено багато інформаційних систем управління підприємствами готельної галузі, переважно закордонного виробництва: американські OPERA, Fidelio й Epitome, російські «Інтеротель», «Едельвейс», Servio, R-Keeper, InStyle, вітчизняні розробки ProHotel, SuperHotel, B52 та ін. [3]. Багато зарубіжних виробників працюють через дистриб'юторів, які одночасно можуть і самі виступати в якості інсталяторів. Вони не адаптовані до умов національного ринку, мають досить високу ціну та слабку технічну підтримку, що й змушує українські готелі йти по шляху розробки власних замовлених ІС, який є малоефективним у довгостроковому плані. Проте у більшості готелів світу значна увага приділяється організації електронних продажів за допомогою глобальних систем резервування, використанню Інтернет та локальних систем продажів.

Таким чином, впровадження інформаційних технологій і автоматизації управління готелями України відстає від провідних розвинених країн світу. Ріст використання інформаційних технологій створює передумови для виходу готельних підприємств на міжнародні ринки послуг. Донедавна можливостями виходу на міжнародні ринки послуг могли скористатися тільки глобальні готельні мережі, однак, сучасні технології й поява нових інструментів маркетингу послуг сьогодні дозволяють брати участь у міжнародному ринку також й індивідуальним готельним підприємствам.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України: стат. бюл. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 28 с.
3. Зайцева Н. В. Інформатизація діяльності підприємств гостинності: тенденції розвитку, досвід для України / Н. В. Зайцева // Сборник научных трудов Теоретические и практические аспекты экономики и интеллектуальной собственности. – Мариуполь: ПГТУ, 2015. – № 2 (12). – Том 1. – С. 24–29.

*Лукаш Г. П., д-р філол. наук, професор
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОМОВНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Локалізацією програмного забезпечення (перекладом програм) називають адаптацію під національні вимоги, включаючи забезпечення роботи програм з регіонально-залежними форматами даних і форматами друку, зміну символів, які використовуються, малюнків, колірних комбінацій, музичних фрагментів і т. ін. згідно з культурою цільової аудиторії [3, с. 32]. Локалізація тексту реалізується на двох рівнях: поверхнева локалізація стосується мовного рівня, передбачає функціональну відповідність оригіналу і перекладу, забезпечується еквівалентним або адаптивним перекладом та оцінюється залежно від ступеня досягнення перекладачем поставленої перед ним мети: адаптація «чужої» метричної системи до національної; зазначення дат та часу в усталеній для мови-реципієнта формі тощо; глибинна локалізація скерована на адаптацію тексту до специфічної для культури, ментальності, системи цінностей, конвенціоналізованих зразків поведінки в певній комунікативній ситуації тощо. Для українського ринку товарів та послуг локалізація українською мовою – питання не лише ціни, але й права та гідності україномовного споживача. Так, у статті Кирила Булаховського «Стан і проблеми розвитку україномовної локалізації комп'ютерних програм» поняття «українізація» і «локалізація» рівнозначні [2, с. 93–97]. Корисною є сьогодні робота перекладацьких спілок, наприклад, таких, як «Шлякбित्रаф», що працює

над українською локалізацією комп'ютерних ігор, просуваючи в середовище українського геймінгу ідею про те, що гратися українською – «файно та модно».

Українізація текстових інтерфейсів межує з комплексом таких проблем і невирішених питань, як творення, уніфікація і стандартизація україномовної ІТ-термінології, проблеми здійснення якісної локалізації, питання українізації стратегічного софту. На сьогодні українська комп'ютерна термінологія утворюється у досить стихійний спосіб, то запозичуючи із російської, то транслітеруючи з англійської, то на базі «професійного сленгу», який часом може мати розмовний характер і продукувати різні означення одного і того ж терміна. Несформованість україномовної ІТ-термінології проявляє себе у відсутності в Україні єдиного глосарія комп'ютерних термінів, який містив би закріплені та уніфіковані терміни. Тому програмісти-перекладачі часто обирають лексему на свій розсуд чи смак. Наприклад, у деяких локалізаціях текстових інтерфейсів програм англословний термін *network* у значенні «комп'ютерна мережа» передають словом *тенета*, що теж ніби є синонімом до «сітка», «мережа», але далеко не тотожним. Також вживають терміни *Весвітня мережа*, *Глобальна мережа* чи навіть одне слово *Мережа*, *Інет*, *Тенета*, *Міжмережжя*, *Інтернетрі* або *Нетрі*. Все частіше Інтернет пишуть з малої літери, що можна пояснити паралелями зі словами «радіо» й «телебачення».

Будь-який Інтернет-ресурс або комп'ютерний файл – це величезна маса інформації, що складається з посилань, таблиць, механізмів складних розрахунків. І правильний переклад дозволяє найточніше передати кінцевому користувачу первісний замисел розробників. Більша частина українізованих програм є неякісними не лише через відсутність усталеної термінології. Часто локалізацію здійснюють не з англійської мови, а з вторинної, тобто російської. Такий переклад спотворює зміст коду. Виконані аматорами переклади також не закріплені юридично, тому є неофіційними і порушують авторські права. Те, що за переклад беруться програмісти-ентузіасти, а українізацію розробники і власники комерційного програмного забезпечення виконують зрідка і неохоче, свідчить про недостатню увагу держави і суспільства до згаданої проблеми [2, с. 184].

Процес локалізації здійснюється, як правило, у три етапи: переклад тексту та локалізація графічних елементів; редагування й обробка тексту; тестування локалізованої версії програмного забезпечення (ПЗ). Однак процес локалізації ПЗ може уповільнитись через відсутність галузевих стандартів на терміни, що призводить до калькування термінів із територіально споріднених мов та порушення мовно-стилістичних норм мови-перекладу.

Наприклад, локалізація операційної системи MS Windows XP Professional проходила в декілька етапів з постійним доопрацюванням термінологічної складової. У січні 2003 року американська компанія Майкрософт оголосила про випуск комп'ютерної програми, яка дає змогу отримати україномовну версію операційної системи MS Windows XP Professional: за допомогою безоплатного програмного засобу Windows Ukrainian Interface Pack користувачі російської версії, на їхню думку, могли перетворити її на повноцінну україномовну версію. Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології Держспоживстандарту та Міносвіти України після аналізу українізованих каталогів 540 довідкових

файлів пакету MSOffice і 146 файлів текстових повідомлень динамічної бібліотеки дійшов висновку, що результати локалізації не відповідають вимогам ДСТУ 3966-2000. У процесі локалізації було виявлено низку проблем, пов'язану з перекладом термінів: загалом у процесі локалізації нових ІТ продуктів було запроваджено 350 нових термінів [4, с. 123].

Цей приклад локалізації підтверджує, що переклад термінів розглядається як невід'ємна частина локалізації і характеризується специфічними труднощами, пов'язаними з цим новим жанром технічного тексту, що зумовлено постійним оновленням та поповненням терміносистеми новими одиницями та високим рівнем міжмовної інтерференції. Тому професійні перекладачі повинні мати ґрунтовні знання мови-перекладу та володіти навичками лінгвістичного аналізу термінології, тобто мати мовну компетенцію. Крім того, постійно слід відстежувати зміни в термінологічному складі мов оригіналу та перекладу, що прискорить процес локалізації програмного продукту.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Л. Особливості локалізації програмного забезпечення українською мовою / Л. Бондарчук // Лексикографічний бюлетень: Зб. наук. пр. – К.: Ін-т української мови НАН України, 2006. – Вип. 14. – С. 184–187.
2. Булаховський К. Стан і проблеми розвитку україномовної локалізації комп'ютерних програм» / К. Булаховський // Українська мова, 2010, № 4. – С. 93–97.
3. Єлісеєва С. В. Переклад і локалізація у сфері інформаційних технологій / С. В. Єлісеєва // Наукові праці. Філологія. Мовознавство. Випуск 243. Том 255, 2015. – С. 32–37.
4. Міщенко А. Л. Мультилінгвальна текстова комунікація у світлі сучасних лінгвістичних технологій (на матеріалі технічної документації): дис.... д-ра філол. наук: спец. 10.02.21 / А. Л. Міщенко. – Київ, 2015. – 503 с.
5. Чрділелі Т. В. Лінгвістичні особливості локалізації програмного забезпечення / Т. В. Чрділелі, Н. В. Кожемяченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2016. – Вип. 62. – С. 345–348.

*Михайлик Р. П., канд. філол. наук, Ph. D.
Гарвардський університет, м. Кембридж*

РОЗВИТОК І ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Інформаційні технології розпізнавання, розуміння та синтезу мовлення швидко розвиваються і використовуються в різних галузях суспільного життя: індустрії, освіті, медицині тощо [1]. Найрізноманітніші програми, сервіси й прилади допомагають нам знайти інформацію, не заблукати у місті або надиктувати текст на телефон. Незабаром такі розумні помічники, як Amazon Echo або Google Home увійдуть у дім кожного. На жаль, українськомовні технології не завжди доступні (наприклад, важко знайти GPS українською), незважаючи на величезну

кількість високопрофесійних ІТ спеціалістів – вихідців з України. У цьому інформаційному огляді будуть вказані деякі причини відсутності або непоширеності мовленнєвих технологій, розроблених або локалізованих для України.

Під мовленнєвими технологіями маємо на увазі, наприклад, розпізнавання та розуміння мовлення (ASR – automatic speech recognition) та синтез мовлення за текстом (TTS – text-to-speech). Оскільки одним із найприродніших засобів спілкування між людьми є усне мовлення, спілкування між людиною й комп'ютером також поступово переходить від текстових команд до звукових. Завдання, які вирішують у сфері розпізнавання та розуміння мовлення, такі: автоматичне перетворення мовленнєвого сигналу на текст; введення інформації голосом; усний переклад з однієї мови на іншу, смислова інтерпретація голосових повідомлень; розпізнавання мовлення по телефону для замовлення різноманітних послуг тощо. Спостерігаємо значний прогрес для англійської та інших «значних» мов у всіх цих напрямках. Для української мови теж існують деякі розробки. Наприклад, Nuance Dragon дає можливість диктувати текст українською (з 2012 року), Google Search має звукове забезпечення багатьма мовами, включно з українською (з 2013 року), також з жовтня 2016 року Google Translate додав український голос до списку охоплених мов, а Cloud Speech API перетворює звуковий файл на текст 80 мовами, в тому числі українською (2017). Чи легко було розробити ці продукти, і чи знають про їхнє існування в Україні? На жаль, хоча ASR і TTS стають все розвинутіші загалом, поки що перспективи щодо розвитку української не дуже оптимістичні.

Google Cloud Platform дає змогу Google обробляти величезну кількість даних, отриманих від мільярдів пошукових запитів (надрукованих або усних). Google був у змозі знайти відповідники «текст-звук» з величезною кількістю прикладів людської мови. Зокрема, TTS «читає» текст певною мовою, використовуючи різні моделі: мовні моделі нормалізують текст, фонематичні моделі автоматизують транскрипції слів, а акустичні моделі відповідають за вибір «чистих» звукових файлів природної мови [3]. Наприклад, речення, яке має цифри, скорочення та аббревіації, таке як *«ВВП України в 1-му кварталі 2016 р. становить 453,2 млрд грн, зміна дефлятора – 20,5 %»* має бути спочатку нормалізованим, а потім затранскрибованим і вимовленим згідно з правилами стандартної української граматики і вимови. І тут виникають кілька проблем для розробників українськомовного TTS чи ASR продукту.

Де знайти велику кількість речень і текстів якісною природною українською мовою (не суржилом і не книжним стилем)? Безперечно, вони є на сайтах уряду, різних управлінь та освітніх закладів, але це все зразки офіційно-ділового стилю. Інший стиль можна було б знайти на сайтах про спорт, розваги, подорожі, технологію, моду, музику, але більшість з них – російськомовні. Дописи на Facebook та в блогах мали би дати зразки розмовної мови, але в них переважає або суміш російської з українською, або відвертий суржик. В інших країнах на допомогу ІТ сектору приходять мовознавці, які збирають мовленнєві зразки в різноманітні корпуси, але в Україні немає якісного національного корпусу. Зразки усного мовлення – це також необхідна частина матеріалу для аналізу даних. Пошук Google

дає достатньо багатьох таких зразків для інших мов, але фрази, які надходять з України – важкі для обробки, адже у них 4 «мови» в одному реченні! Наприклад, у запиті «Хочу скачати гру енгри бьордс» вжито українську (*хочу*), російську (*скачать*), суржик (*ігру*) й англійську (*енери бьордс*). Порівняйте: «Хочу скачати гру Злі пташки» (українська), «Хочу скачати гру Злые птицы» (російська), та «I want to download the game Angry birds» (англійська). Очевидно, що алгоритми, розроблені для однієї мови, можуть не впоратися із сумішню чотирьох.

Інша проблема – внутрішня, мовознавча. З українською мовою важко працювати, оскільки є дуже мало доступних і надійних лінгвістичних матеріалів. Є велика кількість письмових публікацій про українську мову українською: словники, граматики, описи мови письменників, підручники і навіть кілька граматик англійською [3, 4]. Однак деяких онлайн ресурсів досі не вистачає: наприклад, доступного національного корпусу, повного лексикону всіх морфологічних форм, баз даних зразків усного живого мовлення. Мовознавчі дослідження та інформаційна технологія в основному не пов'язані між собою. Нові терміни та запозичення не згадані в підручниках граматики й повільно стандартизуються. Локалізація продуктів чи назв компаній часто відбувається через російську мову і вибір одного варіанта є проблематичним. Наприклад, як вимовити і написати Google або Windows українською? Що «правильніше»: гугл або гугл?, віндовс, віндовс, віндовз або віндоуз? Як правильно прочитати е-мейл-адресу (email@google.com), кількість грошей (3,99 €), або номер кредитної картки (9838-5010-0722-2548)? Українські філологи напевно зможуть відповісти на ці питання і, може, навіть вказати сторінку підручника з правилами, але у розробників немає можливості працювати в українських бібліотеках, й онлайн пошук був би набагато ефективнішим.

Загалом, експерти з великих ІТ компаній часто недооцінюють перспективність української мови і, незважаючи на досить велику цифру потенційних покупців (40-мільйонне населення України), вважають за краще зосередитися на розробці нових продуктів російською мовою. Двомовність більшості українців – добре відомий факт. Вони справді можуть використовувати технологічні новинки російською мовою. Ця безпосередня перевага, однак, перетворюється в недолік упродовж тривалого часу: українська мова залишається знехтуваною у світовому ІТ-секторі, та її використання в Україні продовжує звужуватися, поступаючись російській у ще одній сфері – галузі мовних технологій.

Як збільшити українську присутність в ІТ? Необхідні зацікавлені професіонали, якісні дані й лінгвістичні дослідження міжнародного рівня. Почати можна із простого: налаштувати операційну систему (комп'ютер або телефон) на українську або переконатись, що мова Google пошук відповідає мові країни, тобто українська для України. Соціальні медіа (FB, блоги, музика, спорт, розваги) повинні мати український контент. Мовознавцям потрібно рухатися вперед разом з технологіями: більше довідкових матеріалів має бути адаптовано для прикладних лінгвістичних досліджень. Стандартні словники мають давати повну інформацію про слово – транскрипцію, морфологію й орфографію. Інститут української мови НАН України, Український мовно-інформаційний фонд НАН Украї-

ни та інші інституції могли б докласти більше зусиль для збирання й аналізу *живої* української мови та для локалізації запозичень.

На завершення потрібно наголосити, що українськомовні технології (наприклад, синтезовані голоси від UkrVox 4.2 (1994) до Google TTS (2016)) існують, але їхнє вдосконалення, використання та популяризація залежить від самих українців.

Список використаних джерел

1. Moskvitch, K. The machines that learned to listen. – <http://www.bbc.com/>, 15 February 2017.

2. McLellan, Ch. How we learned to talk to computers, and how they learned to answer back. – <http://www.techrepublic.com/>

3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.

4. Pugh, S. and Press, I. Ukrainian: A Comprehensive Grammar. – London: Routledge, 2005.

Сєркова Г. М.

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця*

ВИБІР ІНТЕГРОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЯК ОПТИМАЛЬНИЙ НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

На кожному підприємстві є різні рівні управління, на яких циркулюють специфічні інформаційні потоки. Для обробки інформації використовують різні інформаційні технології, які реалізуються за допомогою відповідних інформаційних систем.

Корпоративні (інтегровані) інформаційні системи управління на кожному підприємстві можна описувати за рівнями та процесами обробки інформації (табл. 1).

Таблиця 1

Стратифікація інформаційних технологій за операціями

Рівень	Вхід	Обробка	Вихід	Користувачі
1	2	3	4	5
ESS	Сукупні дані	Аналіз і прийняття рішень, моделювання	Рішення, стратегії, плани	Вище керівництво
KWS	Технологічні дані, база знань	Моделювання, аналіз, прогнозування	Моделі, результати аналізу, графіки, таблиці, звіти	Аналітики, ІТ-професіонали

1	2	3	4	5
DSS	Слабоформалізовані дані, аналітичні моделі	Моделювання, вироблення альтернатив	Альтернативи та результати їхнього аналізу	Середній персонал управління
MIS	Підсумкові оперативні дані, дані великого обсягу, прості моделі	Звіти, прості моделі, найпростіший аналіз	Пропозиції, заперечення, вказівки	Керуючі, лінійні менеджери, оператори
OAS	Документи, розклади	Контроль виконання, розпорядження, зв'язок	Документи, графіка, пошта, зведення	Службовці, персонал
TPS	Запити, документи	Сортування, злиття, модифікація	Звіти, доповіді, списки	Оперативний і технічний персонал

Стратифікація інформаційних технологій за рівнями управління в корпоративних інформаційних системах наступна:

ESS – стратегічні системи;

KWS – аналітичні системи;

DSS – системи підтримки процесу прийняття рішення;

MIS – системи оперативного управління;

OAS – системи автоматизації діловодства та комунікації;

TPS – системи діалогової обробки запасів.

Таким чином, інформаційні системи, призначені для автоматизації різних видів господарського обліку й управління підприємством, можна розділити на три основних класи: локальні системи, середні інтегровані системи і великі інтегровані системи.

Локальні системи. Локальні «коробкові» системи досить успішно справляються з рішенням окремих задач обліку на підприємстві, але, як правило, не надають цілісної інформації для автоматизації управління. Перевагою цих систем є порівняно низька ціна і спрощення впровадження. Як приклади можна назвати такі системи: «Инфо-Бухгалтер» (фірма «Информатик») і «Турбо-Бухгалтер» (фірма «Диц»). До цього ж класу належить ряд продуктів фірми 1С («1С: Бухгалтерія» та ін.), а також програми десятків інших фірм. Ці програми мають можливість адаптації до особливостей підприємства, а деякі з них, наприклад, «Турбо-Бухгалтер», становлять собою так звані програми-конструктори, що володіють розширеними адаптаційними можливостями. Проте, не применшуючи ролі і позитивних якостей цього виду систем для рішення облікових задач, ми, однак, не можемо розглядати їх як основу для комплексної автоматизації управління підприємством.

Великі інтегровані системи. Це найбільше функціонально розвинуті і відповідно найбільш складні та дорогі системи, у яких реалізуються західні стандарти управління MRPII і ERP. На українському і російському ринках цей вид систем представлений в основному продуктами західних фірм: SAP, Oracle, BAAN, PeopleSoft і Platinum. Незважаючи на те, що в цих системах сконцентровані останні досягнення світової практики автоматизації управління підприємством, їхнє впровадження на наших підприємствах пов'язано з низкою труднощів. Основною причиною є висока вартість і тривалий процес впровадження.

Крім того, варто враховувати ряд інших проблем, пов'язаних із впровадженням західних систем. Усі декларовані переваги цих систем – відповідність стандартам, комплексність пропонованого рішення, багатий досвід впровадження, високий рівень супроводу і сервісних послуг – в наших умовах можуть обернутися недоліками, оскільки стандарти можуть не збігатися, комплексність рішення може знизити гнучкість системи, західний досвід не дасть переваг в Україні і т. ін.

Середні інтегровані системи. У цьому виді систем на українському ринку домінують російські фірми-розроблювачі. Вони цілком конкурентоспроможні на вітчизняному ринку у своїй галузі спеціалізації з великими західними системами, при цьому їхня вартість істотно (на порядок і більше) нижча, ніж великих. Саме цей вид систем можна, на наш погляд, рекомендувати для створення комплексних систем управління підприємств.

Прикладами можуть служити, зокрема, системи «Галактика», «Инфософт», «NS2000» і «ABACUS Financial», творці яких (корпорація «Галактика», фірма «Инфософт», фірма «Никос-Софт» і фірма «Омега») мають сертифікати розроблювачів інтегрованих управлінських систем. Сюди ж можна віднести систему управління підприємством фірми «Парус»; інтегровану систему управління підприємством «БЭСТ ПРО» фірми «Интеллект-сервіс»; систему комплексної автоматизації фінансово-господарської діяльності підприємства AVACCO фірми AVACCO SOFT; систему управління бізнесом «Монополія» фірми ФОРМОЗА СОФТ і деякі інші системи, зокрема «ІС: Підприємство» фірми «ІС».

У рамках розглянутого питання в системах цього виду можна виділити три групи:

- системи, що становлять собою перехідний варіант від традиційного «коробкового» продукту до середньої інтегрованої системи, наприклад, «ІС: Підприємство»;

- відомі інтегровані системи, що досить давно є присутнім на ринку («Галактика», «Парус», «БЭСТ» та ін.), що мігрують у міру розвитку до систем класу MRP і MRPII;

- нові інтегровані системи, що з'явилися на ринку порівняно нещодавно (AVACCO, Монополія та ін.), що посідають центральну частину інтервалу середніх інтегрованих систем.

Отже, своєчасна та якісна обробка інформації – це основне завдання в системі управління підприємством як у стабільному, так і кризовому стані. Тільки за допомогою правильного вибору інтегрованої інформаційної системи можна забезпечити оптимальний напрям розвитку підприємства та запобігання в його діяльності кризи.

Список використаних джерел

1. Інформаційні системи і технології на підприємствах: конспект лекцій (для студентів і слухачів ФПО та ЗН спеціальності «Економіка підприємства»); укл. В. М. Охріменко, Т. Б. Воронкова. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 185 с.

2. Трофимова Л. А. Методы принятия управленческих решений: учебное пособие / Л. А. Трофимова, В. В. Трофимов. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 101 с.

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Детальне дослідження типової схеми організаційно-економічного механізму управління ресурсним потенціалом підприємств дозволило з'ясувати, що при створенні цього механізму не враховані: існування безпосереднього зв'язку між відтворенням ресурсних потенціалів підприємств й промислових вузлів; можливість виявлення схожих цілей процесів управління мінімікро- та метамікроресурсними потенціалами. Доводячи необхідність вдосконалення теоретичної бази вдосконалення існуючої моделі організаційно-економічного механізму управління з усуненням виявлених недоліків, слід відзначити, що, не зважаючи на відсутність взаємопогоджених управлінських рішень різнорівневих економічних суб'єктів, процеси управління ресурсними потенціалами підприємств й промислових вузлів виявляються тісно пов'язаними, адже:

На мінімікрорівні – рівні підприємств *формування* їхніх ресурсних потенціалів пов'язане з виконанням таких управлінських функцій, як:

а) планування потреби в ресурсах на основі розрахунків показників ресурсозабезпеченості;

б) організації постачання ресурсів, враховуючи ресурсні можливості промислового вузла і регіону;

в) контролю відхилень фактичних витрат ресурсів від науково обґрунтованих норм;

г) мотивації персоналу підприємств щодо раціонального використання ресурсів;

д) регулювання процесу формування ресурсного потенціалу шляхом усунення відхилень у використанні ресурсів та створення умов для появи резервів.

На *адаптацію* ресурсного потенціалу підприємств впливають:

1) планування заходів щодо раціоналізації сформованих систем постачання ресурсів і збуту готової продукції;

2) створення відповідного організаційного забезпечення рішень щодо раціоналізації комерційної діяльності в межах промислового вузла / інших територіально-виробничих утворень;

3) забезпечення й підтримка мобільності сформованої структури ресурсів у ході адаптації до впливу зовнішніх «контурів» факторів за певними управлінськими діями;

4) виявлення й оцінка адаптаційних резервів ресурсного потенціалу завдяки впровадженню відповідного комплексу заходів щодо мотивації праці персоналу й господарської діяльності будівельного підприємства в цілому;

5) використання виявлених резервів в процесі господарювання підприємств, що позитивно впливає на їх ресурсний потенціал.

Етап *розвитку* ресурсного потенціалу вимагає від керівництва підприємств проведення більш ретельної роботи з:

а) вирішення проблем щодо побудови схем раціонального ресурсозабезпечення;

б) планування техніко-технологічних удосконалень виробництва з розробкою відповідних проєктів впровадження нових ресурсів та вдосконалення використання існуючих;

в) визначення межі нарощування ресурсного потенціалу й з'ясування умов появи інноваційних ресурсів;

г) створення умов для вдосконалення взаємодії ресурсів.

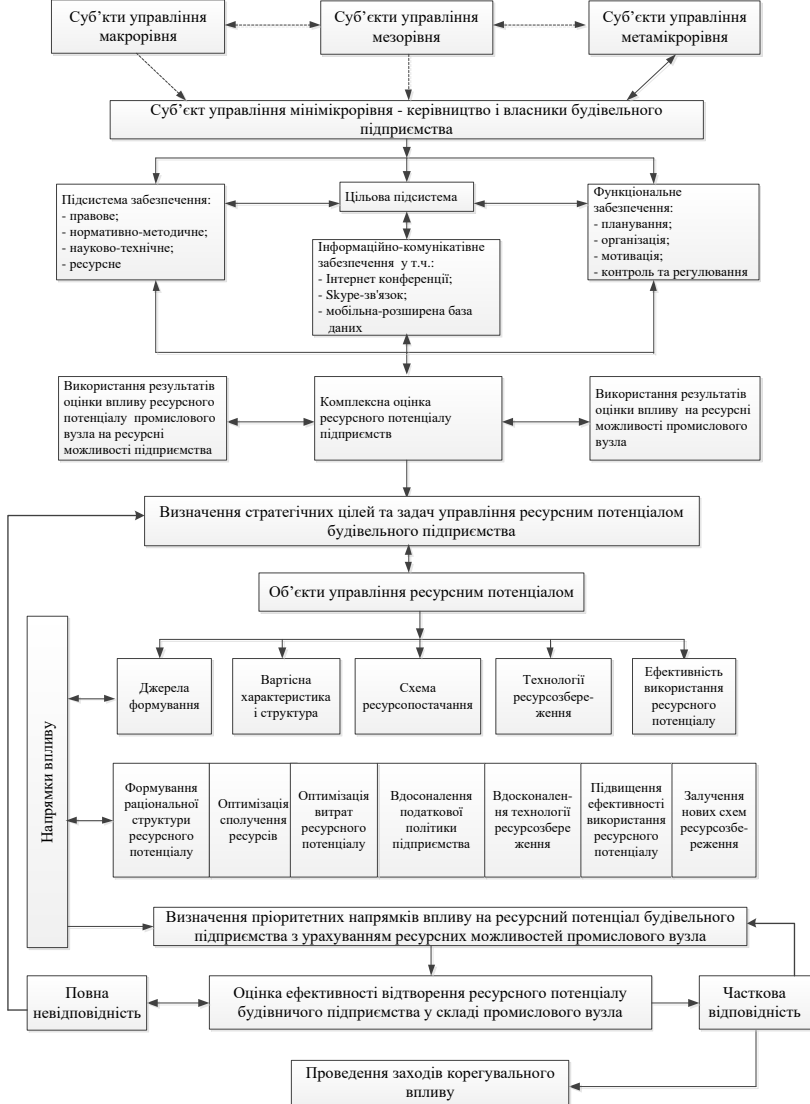

Рисунок 1 – Схема організаційно-економічного механізму управління ресурсним потенціалом підприємств у складі промислового вузла

На метамікрорівні – рівні власне промислових вузлів якість прийнятих управлінських рішень щодо *формування* їхнього ресурсного потенціалу безпосередньо залежить від:

– забезпечення ефективної планової роботи підприємств, з одного боку, і місцевих й регіональних органів управління, з другого боку. Отже, на рівні промислового вузла, плануючи формування його ресурсного потенціалу, необхідно: порівнювати стан ресурсозабезпечення й ефективність ресурсовикористання підприємств у складі промислового вузла; виявляти тенденції у розвитку ресурсної бази регіону в цілому; визначати загальний рівень потреб підприємств у ресурсах необхідної якості та структури; проводити контроль і регулювання процесу формування ресурсного потенціалу промислового вузла; з'ясувати причини відхилень від планових показників та створювати відповідні умови для нормального перебігу процесу ресурсовикористання на підприємствах;

– управління етапами адаптації й розвитку ресурсного потенціалу промислових вузлів також пов'язано з розв'язанням питань щодо: планування проектів соціально-економічного розвитку сукупності підприємств, які входять до складу промислового вузла; визначення й оцінки можливостей використання адаптаційних резервів ресурсного потенціалу підприємств; впровадження і синхронізації (узгодження за термінами, витратами та оцінкою ефективності) проектів розвитку ресурсної бази регіону з проектами комплексного розвитку виробництва підприємств.

Таким чином, на практиці процеси управління ресурсним потенціалом підприємств й ресурсним потенціалом промислового вузла дійсно можуть виконуватися за взаємопов'язаними цілями, досягнення яких вимагає активних теоретико-методичних розробок щодо: 1) вдосконалення існуючої типової схеми організаційно-економічного механізму управління ресурсним потенціалом цих підприємств з позицій збільшення ресурсної бази більш складних територіально-виробничих систем; 2) відповідного вдосконалення методики оцінки ефективності даного механізму. На рис. 1 пропонується вдосконала схема цього механізму.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О. В. Стимулювання розвитку ресурсного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Кузьменко. – Режим доступу: <http://www.viem.edu.ua/nauka/id=1558>
2. Огорокова Л. Г. Ресурсный потенциал предприятий / Л. Г. Огорокова. – СПб.: СПб ГТУ, 2001. – 293 с.
3. Павлова В. А. Оцінювання ресурсного потенціалу підприємств машинобудівної галузі / В. А. Павлова, О. В. Кузьменко // Держава та регіони: Серія: економіка та підприємництво. – 2010. – № 1. – С. 152–156.

ДЖАДИДИЗМ – СИСТЕМА КРЫМСКОТАТАРСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Как известно, традиционная система крымскотатарского народно-конфессионального образования состояла из двух составных частей – мектебе (низшая) и медресе (высшая) школа. В результате реформирования мусульмане рассматривали ряд медресе в качестве таких учебных заведений, которые могли бы в перспективе стать школами среднего уровня. В начале XX века в Российской империи «в силу указаний жизни и времени среди мусульман Крыма народилась мысль о необходимости улучшить их обстановку» как медресе, так и мектебе, – писали представители крымскотатарской интеллигенции и духовенства [1]. Назревала необходимость создать промежуточное звено типа общероссийских прогимназий для подготовки к поступлению либо в конфессиональные медресе, либо в государственные средние школы. Эту роль должны были сыграть мектеберуштие.

Это педагогическое течение с активным национальным и экономическим подтекстом получило название джадидизм.

Общеизвестно, что джадидизм не является мононациональным, замкнутым в себе движением педагогов крымских татар. Как любое прогрессивное гуманистическое явление в общественной жизни, оно имело широкую географию распространения. Разумеется, новые методы обучения, в первую очередь, нашли своих последователей в тех странах, где проживали, прежде всего, народы тюркской языковой группы.

Современная исторические и экономические исследования, к сожалению, мало уделяют внимания именно педагогическому национальному обучению, как основам развития этносов и народов. А ведь именно историческое изучение джадидизма дает возможность понять предпосылки современных тенденций развития общества.

Джадидизм в Крыму имел ряд специфических особенностей, совершенно не характерных для развития этого движения в иных регионах империи. Вся борьба за создание и развитие сети новометодных школ обычно шло по пути законности, и дискуссия велась лишь в существовавших правовых рамках, лишь изредка выходя за эти пределы. В последних случаях, деятели национального просвещения все же стремились войти в легальную сферу, пытались изменить законодательство путем убеждения чиновников и демонстрацией прогрессивных моментов в крымскотатарском образовании.

Мусульманское духовенство довольно быстро перешло на позиции джадидизма, поддерживая и развивая его основополагающие принципы в педагогике. Поэтому в Крыму практически безболезненно прошел процесс преобразования старометодных мектебе в новометодные (с 1909 года все конфессиональные учебные заведения перешли на преподавание по звуковой системе обучения).

Как известно, главной целью джадидов было формирование этнической, национальной системы народного образования. Это совершенно не значило, что нужно было делать в ущерб конфессиональному или общегражданскому направлению. В их представлении она должна была иметь ярко этническую форму, основанную на последних достижениях мировой, европейской педагогической мысли, с активным привлечением к изучению цикла конфессиональных и светских (принятых в русских государственных учебных заведениях) предметов.

Вообще же джадидизм в Крыму очень мало имел радикальных черт, присущих этому движению в иных регионах [2]. И хотя не все начинания национальной интеллигенции в развитии национального народного образования реализовались, но даже то, что удалось сохранить или отдалить время ликвидации, является огромным гуманистическим достижением крымскотатарской этнопедагогике.

Таким образом, джадидизм в Крыму оказал глубокое и всестороннее влияние на развитие общественной, культурной и педагогической мысли в регионе. Идеи джадидизма проникали и за пределы Таврической губернии, везде, где жили тюркские народы, где мусульмане стремились к лучшему, где в детях видели будущее своей нации и цивилизации.

Список использованных источников

1. Библиографический словарь отечественных тюркологов. Дооктябрьский период / [подгот. А. Н. Кононов]. – [изд. 2-е, перераб.]. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы. – 1989. – С. 251–252.

2. Климович Л. И. Ислам в царской России / Л. И. Климович. – М.: Гос. антирелигиозное изд-во. – 1936. – 212 с.

*Dr. Dmitro Goroviy,
Dr. Hab. in Economics, Associate Professor, Head of the Department
Kharkiv National Automobile and Highway University*

THE SPECIFIC FEATURES OF A WORKING CAPITAL TURNOVER AT THE ENTERPRISES OF UKRAINE

The majority of the economists defines the lack of assets for structural reorganization a fixed capital as a main financial problem of organizations in Ukraine But their additional attraction is now too problematic through the financial instability of the state and the impossibility of duly return the debt resources. Besides, the fixed capital does not form the income, but it only creates the preconditions for this purpose. So, the prime financing of a fixed capital postpones the moment of reception the income by the enterprises, and thus the reception of the national income by the country.

Therefore, the creation of preconditions for the restoration and acceleration a working capital turnover is more urgent for the Ukrainian enterprises. The future income is formed just on its basis and then this income can be directed to the extended reproduction of a working capital or invested to a fixed capital.

For the Ukrainian scientists and specialists in financial management a problem of managing a working capital turnover in the market economy conditions is known a little. The aspect of a turnover the elements, which create a structure of a working capital, is the least investigated, as there was no necessity to supervise over a turnover in general on a level of the enterprises in administrative economy. But this aspect becomes urgent enough in the market conditions. One of the main problems here is the determination of an optimum ratio between the volume of a working capital and the speed of its turnover, both as a whole process and in each form.

For this problem decision in modern economic conditions there was held the analysis of a working capital conditions at the enterprises with different forms of ownership that represent different branches of Ukrainian economy. The optimal conditions of a working capital at the enterprises were determined by the search for optimal ratio of profitability and liquidity of a working capital. There were used such methods of statistic analysis for the decision of this purpose, as the clusterization and the factor analysis. So, the groups of enterprises with common tendencies in their index development were selected.

There were received such conclusions by the results of research:

1. The tendencies in changing a net working capital are the most important for the enterprises and organizations. The indexes of profitability and liquidity of a working capital decrease according to the decrease of a net working capital at the enterprise in spite of a form of ownership, a branch of economy and a period of a working capital turnover.

2. If the volumes of a net working capital increase, a turnover of all working assets becomes the other determining parameter. This situation is characteristic for the majority of the enterprises. In average, this period is increased in 1.5 times. It is the sharpest questions for the private concerns and joint-stock companies with a large part of the private capital, which work mainly in non-productive sphere. The reduction of both indexes of profitability and liquidity of a working capital is observed synchronously at such enterprises. The turnover of a working capital at the large industrial enterprises of region, which are in a state ownership, is characterized by stability or even by some acceleration. The significant role for profitability and a liquidity of a working capital of these enterprises is played by the rates of a net working capital increase. Under the normal rates the profitability of a working capital of these enterprises increases, and a liquidity decreases. If the increase rates of a net working capital are high, both the net profit ratio of a working capital, and the liquidity of a working capital are increased. And under the very high rates of a net working capital the reduction of profitability of a working capital and increase of liquidity of the enterprise are already observed.

3. The sharpest problem for almost all enterprises of organizations in Ukraine is the of managing a turnover of the notes payable, as it is such component of a working capital, that surpasses all other components of a working capital in absolute significance and in a period of a turnover. Due to this, the artificial loose of a working capital is observed and, so, the problem of a working capital addition is appeared. The best way here is to attract foreign loan assets. The both sides are the gainers in this case.

4. The owner of venture capital risks less with this type investment as a working capital investment does not demand such volumes of capital as the investment to a fixed capital, and a profit from this type investment can be quicker received.

5. The Ukrainian enterprises receive the additional volumes of a working capital in one of the most liquid form, i. e. foreign currency. The enterprises can also widen the rage of their suppliers with a help of hard currency presence. Thus, they accelerate their production cycle and improve the indexes of a working capital profitability and liquidity.

It is necessary to consider the first led conclusions as preliminary ones. But they also show that the developed methods allow determining the ways of a working capital reproduction and the ways of reproduction process in general at each Ukrainian enterprise.

The Reference Books

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: 3-е изд. / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – Т. 1. – 624 с.
2. Дороніна М. С. Управління рухом оборотного капіталу підприємства: монографія. / М. С. Дороніна, Л. С. Мартюшева, Д. А. Горовий. – Харків: ХНАДУ, 2009. – 196 с.

*Вернигора О. І., ст. викладач
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ EHEALTH В УКРАЇНІ

У сучасному світі не можливо уявити собі відсутність доступу до Інтернету, швидкого пошуку інформації в мережі, тому зараз стає питання створення єдиних реєстрів населення України. Особливо гостро це питання постало з початком військового конфлікту на сході країни, коли в паніці, рятуючи життя, люди не думали про документи та медичні картки, але потім постало питання про відновлення інформації про людину, стан її здоров'я, хронічні захворювання, отримане лікування та ліки, щеплення.

Зараз Міністерство охорони здоров'я України упроваджує реформу первинної ланки медичної допомоги. Одне із її завдань – створення єдиного реєстру пацієнтів і лікарів України, де кожен з нас зможе вибрати лікаря, записуватися на прийом за допомогою реєстру.

Система eHealth має вивести українську медицину на новий рівень, ставлячи за мету переведення усіх медичних документів та процесів взаємодії з паперового формату в електронний, при цьому створюючи єдині реєстри закладів, лікарів, пацієнтів, ліків тощо [1].

За розрахунками експертів аналітичного проекту «ПРАЙМ», збільшення заробітків медичного персоналу відбудеться за рахунок скорочення адмінвитрат, нав'язаних лікарням державою, та оптимальнішому використанню всіх інших частин державного бюджету на медицину. (Наприклад, з 246 грн, які держава виділяла на одного пацієнта первинної ланки в 2016 році, 60 грн вона повертала собі назад у вигляді податків і 110 – у вигляді нав'язаних адмінвитрат). Витрати

скоротяться не в останню чергу через реєстрацію лікаря як самокерованого підприємця на спрощеній системі оподаткування [2].

Розглянемо низку питань, які виникнуть під час упровадження цієї системи. По-перше, це проблема захисту даних пацієнтів, збереження конфіденційності інформації про стан здоров'я, тому що неодноразово виникали ситуації «зливу» інформації в інтернет або її знищення – випадкове або навмисне.

По-друге, не в усіх амбулаторіях є комп'ютери, доступ до інтернету, а також спеціалісти, які мають навички роботи з комп'ютером. Це стосується віддалених районів, сільської місцевості. Крім того, іноді немає покриття мобільного зв'язку.

По-третє, в деяких областях України – Черкаський, Вінницький та місті Київ – вже запровадили медичні інформаційні системи, які дозволяють не тільки записуватися на прийом до лікаря, але й автоматизують роботу лікарні. Крім того, майже 95 % приватних клінік запровадили медичні інформаційні системи. З огляду на це, виникає питання, як об'єднати системи, які буде впроваджувати МОЗ та вже існуючі медичні системи, та бази даних.

Це питання можливо вирішити двома способами – або створити єдине ядро системи та надати можливість «чіпляти» до нього вже запроваджені системи, або спробувати за прикладом балтійських держав створити єдину медичну інформаційну систему. Якщо брати до уваги другий варіант – наша країна має більшу кількість лікарень та амбулаторій, кількість населення. Необхідно зазначити, що перший шлях більш сприятливий, тому що частка клінік мають вже свої системи, не буде потреби їм повторно витратити час та гроші на перебудову роботи підприємства, навчання персоналу, а держава може отримати вже готовий реєстр пацієнтів.

Список використаних джерел

1. eHealth в Україні: поетапний перехід від паперових до електронних документів та процесів взаємодії в українській сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <https://ehealth-ukraine.org/>

2. Дарина Шевченко. Медична реформа – це не боляче. Розбираємося, що відбувається / Д. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lustrum.com.ua/series-medical/#med1>

*Горячова Н. В.,
аспірант ДонНУ імені Василя Стуса*

НЕСТАНДАРТНЕ МИСЛЕННЯ ДЛЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Кожен керівник, очолюючи процес управління підприємства, повинен мати розроблену стратегію підприємства від 3 до 5 років. Для того щоб підприємство посідало лідируючі позиції, керівництво повинно пам'ятати одну просту істину: повністю сконцентруватись на найважливішому завданні та якісно його

повністю виконати. Підприємство повинно мати свій план дій та стратегію, розроблену конкретно для підприємства та ситуації, яка виникає, вивчити ринок і займатись інноваційними розробками. Технології у світі розвиваються постійно, і тому підприємство повинно відповідати потребам часу. Керівник підприємства повинен уміти правильно розпоряджатись часом та не зволікати, тому що від цього залежить, яку позицію посяде підприємство на ринку та серед конкурентів.

Одна із основних проблем – це ситуація, коли керівник або працівники з роботою ніяк не можуть впоратися і, складаючи плани, не виконують їх.

Керівник повинен пам'ятати, що ставлячи перед собою завдання, він обов'язково повинен отримати результат та доводити справу до кінця. Якщо це розробка інновацій, то спочатку потрібно розробити схему стратегії, якої слід чітко дотримуватись. Така схема повинна містити всі розрахунки, вимоги до якості продукції і передбачати попит на неї на 3–5 років наперед. У процесі роботи необхідно також вивчити конкурентів, зважити на рівень росту підприємства, продумати, над чим потрібно працювати співробітникам, упроваджуючи інноваційний продукт. Якщо підприємство успішно займається розробкою інновацій та впровадженням їх на ринку, співробітники отримують матеріальну винагороду і мають стимул займатись розробками інновацій далі.

Але для того, щоб отримати позитивний результат, у першу чергу потрібна дисципліна та наполегливість. Усі ці риси можна сформулювати. По-перше, повинно бути прийнято рішення доводити розробки до впровадження та отримання результату. По-друге, потрібно роботу та дисципліну довести до автоматизму та повної віддачі своїй справі. По-третє, наполегливо продовжувати виконувати свою роботу, поки це не ввійде в звичку як у керівника, так і співробітника.

За приблизними підрахунками, лише 3 % людей мають чітко сформовані цілі у письмовому вигляді. Саме такі люди стають успішними тому, що вони конкретно знають, що вони будуть робити та яких результатів досягнуть. Але потрібно знати, як правильно сформулювати мету та як її досягти [1].

Існує сім простих правил, дотримуючись яких можна підвищити рівень виробництва.

Перше правило. Потрібно конкретно знати, що керівник хоче отримати від підлеглого. Він повинен конкретно знати цілі, які ставить перед ним керівник.

Друге правило. Нотувати все, мати план дня, уміти формулювати поставлене керівником завдання на папері. Мета, завдання, не занотовані письмово, втрачають свою конкретність і чіткість, що призводить до плутанини та помилок у роботі.

Третє правило. Повинен бути чітко визначений термін виконання поставленого завдання. Якщо конкретного терміну немає, то немає сенсу працювати над завданням.

Четверте правило. Повинна бути розроблена стратегія, що дає можливість побачити повну картину дій та перспектив на кілька років наперед.

П'яте правило. Крім стратегії, слід розробити чіткий поетапний план дій. Усі пункти цього плану треба виконувати вчасно. Можна розбити його на сегменти: візуально сприймається зміст.

Шосте правило. Розроблена стратегія повинна бути реалізована. Залог успіху підприємства в тому, що коли зроблено приблизні розрахунки від 3 до 5 років наперед, проведено аналіз ринку, враховані умови конкуренції – тоді потрібно приступити до реалізації плану негайно, щоб час не був упущений.

Сьоме правило. Потрібно кожний день крок за кроком наближатись до реалізації плану, відзначаючи здобуті результати. Для цього укладають графік щотижневої звітності про проведену роботу.

Запорука успіхів – повна розумова та фізична віддача сил роботі, якою займаєшся.

Існує така форма, яка називається «шість П» – «правильне попереднє планування перешкод падінню промисловості». Усе дуже просто: потрібно планувати все завчасно та прораховувати усі моменти, які можуть виникнути в процесі їхньої реалізації.

Існує головне правило індивідуальної роботи «10 на 90». Смісл цього правила полягає в тому, щоб перші 10 % витрачають на планування та організацію роботи, щоб 90 % зусиль зекономити на їхньому виконанні.

Займаючись розробкою інноваційного продукту, керівник зобов'язаний підібрати колектив, який буде працювати над даним проектом. І це не обов'язково повинні бути генії. Часто звичайний співробітник, який не має таланту, може виробити в собі навички чіткого виконання поставлених завдань та цілей.

Колектив підприємства, що прагне посідати лідируючі позиції, постійно стежить за якістю виробленої продукції, тому що це – репутація підприємства. Також існує правило, що перспективи відносно майбутнього впливають на сьогоднішні дії, стан.

Співробітники, які будуть займатись інноваційними розробками, повинні постійно працювати над собою, розвиватись, читати наукові публікації, слідкувати за новими відкриттями. Тільки з таким кадровим потенціалом можна йти вперед та займати лідируючі позиції на ринку. Також потрібно визначити слабкі сторони та вияснити, як їх можна усунути, які фактори заважають роботі – внутрішні чи зовнішні, а також потрібно задати темп та поставити термін досягнення мети.

Постійно треба йти вперед, спираючись на нові технології. Рекомендують також розбивати завдання на частини. Так легше працювати, коли видно, що зроблено, а що ще слід зробити.

Потрібно постійно приводити в дію стартовий механізм, котрий буде стимулювати творчі здібності підлеглих, і працювати над новими розробками. Якщо з'єднати мету з проблемою, то на думку спадає більше можливих рішень та ідей, які можна впровадити. Якщо постійно цілеспрямовано ставити питання, які будуть провокувати ваше мислення, то можна побачити більше можливостей та кращі перспективи розвитку підприємства. Коли перешкода вже відома, то тоді можна прийняти краще рішення і таким чином можна знайти вихід для успіху та краще реалізувати мету та зайняти достойне місце на ринку. У такому разі як керівнику, так і підлеглим потрібно використовувати всі види інтелекту: словесний, інтуїтивний, математичний, фізичний, візуальний, абстрактний. Усі наведені види інтелекту дають унікальність, завдяки цьому можна прийняти унікальні нестандартні рішення, які можуть принести великий прибуток підприємству.

Керівник підприємства, який в майбутньому планує займатись інноваційною продукцією, повинен мислити нестандартно. Це дасть можливість приймати рішення, які принесуть прибуток підприємству. Потрібно вміти перезавантажувати своє мислення і тоді воно принесе позитивні результати.

Список використаних джерел

1. Анисимова О. Н. Анализ реализации моделей инновационного процесса на промышленных предприятиях / О. Н. Анисимова, Е. И. Булахова // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. пр. – Маріуполь: ПДТУ, 2014. – Вип. 1 (10), Т. 1. – С. 20–27.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

ІНФОРМАЦІЯ ТА СОЦІУМ

II Міжнародна науково-практична конференція

Технічний редактор

О. К. Гомон

Підписано до друку 23.06.2016
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 5,58
Тираж 100 прим. Зам. № 54

Донецький національний університет
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 1854 від 24.06.2004 р.